

ANTTI TUHKIO

Ilmastonmuutoksen turvallisuus  
— Kuoleman estämistä vai elämän edistämistä?

Tampereen yliopisto  
Politiikan tutkimuksen laitos  
Kansainvälinen politiikka  
Pro gradu –tutkielma  
3.2.2010

**Tampereen yliopisto**

**Politiikan tutkimuksen laitos**

**Tuhkio, Antti: Ilmastonmuutoksen turvallisuus — kuoleman estämistä vai elämän edistämistä?**

**Pro gradu -tutkielma, 117s.**

**Kansainvälinen politiikka**

**Helmikuu 2010**

---

Ilmastonmuutos on ajassamme monella tapaa läsnä. Työssäni tutkin, miten sitä käsitellään *turvallisuuskysymyksenä* kansainvälisellä tasolla? Turvallisuuden muutos on ollut käynnissä kylmän sodan päättymisestä lähtien. Kyse on syvemmästä turvallisuuden perusteiden muutoksesta. Näiden ymmärtämiseksi selvennän työssäni ensin turvallisuuden metafysiikkaa ja tulkiten turvallisuutta elämänstrategiana, jonka tehtävänä on kuolemanpelon piilottaminen. Tämä pelko on tarkoitus saada siirrettyä taka-alalle, pois aktiivisesta tietoisuudestamme. Kulttuuristen käytäntöjen avulla kuolemanpelko objektivoidaan koskettamaan muita, konkreettisia asioita.

Turvallisuus muuttuu, mutta elämänstrategian on jatkuvasti toimittava. Kutsun rajanvetoturvallisuudeksi perinteistä, diskursiivista tapaa huolehtia tästä jatkuvuudesta. Keskeisenä piirteenä on ollut luotettavien yhteisön eristäminen vieraasta ja pelottavasta, mahdollisesti tappavasta. Uhat ovat lähtöisin ulkopuolelta ja yhteisön sisällä suvereeni takaa turvallisuuden. Globaalin maailman haasteet ovat hankaloittaneet merkittävästi rajanvetoturvallisuuden tuottamista. Rajattoman liikkuvuuden kaaoksessa biopoliittisen turvallisuuden liberaali hallintatapa on turvautunut riskilähtöisiin turvallisuusstrategioihin. Näiden avulla kaaos tehdään hallittavaksi perustuen vapaan yksilön käyttäytymisen muokkaamiseen. Kontrolli saavutetaan tuottamalla haluttu 'oikeana' ja 'luonnollisena'.

Ilmastonmuutos koskee väistämättä kaikkia, tavalla tai toisella. Tietyt ennustetut seuraukset ovat inhimillisen turvallisuuden perspektiivistä vakavia ongelmia. Tutkin, miten YK:n turvallisuusneuvosto avoimessa istunnossaan nro. 5663, 04/2007 käsittelee ilmastonmuutosta turvallisuusongelmana. Olen asettanut käydyin keskustelun tarkasteltavaksi kahden erilaisen turvallisuuden diskursiivisen kehityksen yhteyteen. Havaitsin, että keskustelussa molemmat ovat läsnä päällekkäin ja tunnistetut diskurssit lainaavat välineitä sekä rajanveto-, että biopoliittisen turvallisuuden diskursiivisen kehityksen piiristä.

Teoreettisiin lähtökohtiini nojaten, olen kuitenkin tulkinnut biopoliittisen turvallisuuden soveltuvan paremmin ilmastonmuutoksen turvallisuuden tuottamiseen. Riski on avain käsite ilmiössä, jonka pahimmat ennustetut seuraukset ovat vasta edessä. Tavoitteena on siis ennustetun tulevaisuuden muuttaminen nykyisyyttä muokkaamalla.

Kiinnostavana havaintona huomasi aineistossa esiintyvän erottelu-ulottuvuuden. Ilmastonmuutoksen ennustetut kärsijät tuotetaan toistuvien listojen avulla 'muista' erillisenä objektina, jonka harteille ilmastonmuutos jätetään. Tässä piilee vaara rajanvetoturvallisuuden käytäntöjen nousemisesta hallitsevaan asemaan myös ilmastonmuutoksen yhteydessä. Ongelmaksi voi niin ikään tulla biopoliittisen turvallisuuden piirissä ilmastonmuutoksen nouseminen yleiseksi hätätilaksi, jonka nimissä muita asioita turvallistetaan. On mahdollista, että elämää edistämään pyrkivä biopoliittinen turvallisuus rakentuu loputtomien ilmastonmuutosta koskevien kieltojen, sääntöjen ja mahdollisimman tiukan kontrollin varaan.

## SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto .....	1
1.1 Tutkimuskohde ja aineisto .....	3
1.2 Teoreettinen perusta turvallisuuden metafysiikasta.....	6
1.3 Kriittinen tarkastelu.....	7
1.4 Turvallisuuden diskurssianalyttinen tutkimus .....	11
2. Ympäristö- ja ilmastoproblematiikka .....	12
2.1 Ihmisen suhde luontoon, ongelmien alku.....	13
2.2 Ympäristöongelmat osaksi kansainvälisiä suhteita.....	15
2.3 Ilmastonmuutos kansainvälisenä ympäristökysymyksenä.....	19
2.4 Ympäristö ja valtiojärjestelmä.....	20
3. Turvallisuuden teoretisointi.....	23
3.1 Elämä kuoleman kanssa — eri strategioita .....	24
3.2 Turvallisuus elämänstrategiana — kuoleman kaksoispelko .....	27
3.3 Turvallisuus ja poliittinen yhteisö .....	30
3.4 Laaja turvallisuus ja turvallistaminen .....	32
3.4.1 Inhimillinen turvallisuus.....	35
3.4.2 Postmoderni turvallisuustutkimus, ontologiaa ja epistemologiaa .....	38
3.5 Biopoliittinen riskiturvallisuus ja kuolemanpelko .....	40
3.5.1 Biovalta .....	41
3.5.2 Liberaali hallintatapa .....	43
3.5.3 Riski ja riskiturvallisuus.....	46
3.5.4 Kuolemanpelko, biopoliittinen turvallisuus ja riski.....	48
3.6 Ympäristöturvallisuus .....	50
3.6.1 Ilmastonmuutoksen turvallisuusaspekti.....	55
4. Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi .....	58
4.1 Sosiaalinen todellisuuskäsitys .....	59
4.2 Diskurssi.....	61
4.3 Diskursiiviset identiteetit.....	63
4.4 Diskurssianalyttinen tutkimus.....	64
4.5 Kansainvälinen politiikka, turvallisuus ja postmoderni tulkinta .....	67
4.6 Turvallisuustutkimus ja diskurssianalyysi.....	69
5. Ilmastonmuutos turvallisuuskysymyksenä valtioidenvälisessä keskustelussa	74
5.1 Aineiston esittely.....	74
5.2 Keskustelun ulottuvuuksia .....	76

5.3 Laajan turvallisuuden diskurssi.....	85
5.4 Kapean turvallisuuden diskurssi.....	90
5.5 Olemassaoloa uhkaava tekijä .....	92
6. Diskursiiviset kehykset ja ilmastonmuutoksen turvallisuus.....	95
6.1 Biopoliittinen turvallisuus.....	96
6.2 Rajanvetoturvallisuus .....	100
7. Johtopäätökset .....	103
Lähdeluettelo.....	109

## 1. Johdanto

Pro gradu työni käsittelee ajassamme hyvin mielenkiintoista ja yhteiskunnallisen tiedon kannalta varsin informatiivista aihetta. Ne erilaiset variaatiot, joita havaitsemme tavassa käsitteellistää turvallisuus, kertovat meille huomattavasti laajemmin niistä muutoksista, joita yhteiskunnassa, yhteisöissä ja yhteisöllisyyden perusteissa yleisemminkin on käynnissä. Nyt ei ole kyse vain yksittäisistä turvallisuuden määrittelyistä, vaan niistä perusteista, joiden varassa näitä määritelmiä tehdään.

Tutkimusmenetelmä sekä käsitys todellisuuden hahmottumisesta ja tulkinnasta asettavat kielen keskeiseen rooliin työssäni. Koska annamme merkityksen havaitsemallemme maailmalle kielen kautta, tulevat eri asioita koskevat merkitysjärjestelmät tutkimuksen kannalta tärkeiksi. Turvallisuuden muutos näyttäytyy perehtymällä niihin merkityksiin, joita turvallisuus puheessa ja käytännöissä saa. Merkitysjärjestelmät, -systeemit, tulkintarepertuaarit ja diskurssit kulkevat työssäni rinnakkain. Niillä tarkoitetaan sosiaalisissa käytännöissä rakentuvia ja sosiaalista todellisuutta rakentavia merkityssysteemejä. (Jokinen ym.1993, 26-27.) Laclau ja Mouffea mukailleen käsitän diskurssin kokonaisuudeksi, joka sisältää sekä kielellisiä, että ei-kielellisiä elementtejä. (Laclau, Mouffe 1987, 82.) (Lisää diskursseista ks. 4.2., 61-62.)

Aiempi, yhteisöjen erottelulle ja rajojen vetämiselle perustunut turvallisuuden merkityssysteemi on kohdannut suuria ongelmia. Näitä kaikkia luonnehtii tavalla tai toisella rajojen — symbolisten tai konkreettisten — haalistuminen. Globalisaatio 'kutistaa' maapallolla asuvien etäisyyksiä ja tuo ihmiset 'läheemmäksi toisiaan'. Entistä enemmän he jakavat samat rasitteet sekä ongelmat ja entistä enemmän eri prosessit käsittelevät koko maapalloa toimintaympäristönään. 'Me' vs. 'muut' turvallisuusasetelma toimi hyvin perinteisten turvallisuushuolien kontekstissa, mutta tänään samat uhat koskettavat ihmisiä ja yhteisöjä ympäri maailmaa. 'Me', ei enää yksinomaan voi rakentua entiseen tapaan vastinparinsa kautta, vaikka kiistatta edelleenkin uhkavat perustuvat osin erilaisuuden ja poikkeavuuden korostamiselle.

Rajanvetoturvallisuuden ja biopoliittisen turvallisuuden merkityssysteemit muodostavat työssäni kaksi laajempaa diskursiivista kehystä, joiden puitteissa spesifimmät diskurssit

saavat muotonsa. Rajanvetoturvallisuus viittaa perinteisempään, kylmän sodan alusta liikkeelle lähteneeseen turvallisuusajatteluun tai diskurssiin. Sen keskeisenä sisältönä on valtiollisen, etenkin Yhdysvalloissa kansallisen turvallisuuden käsite ja välineinä pääasiassa sotilaalliset keinot. Viittauskohtena<sup>1</sup> eli subjektina, joka on tarkastelussa uhattuna, on tässä merkitysjärjestelmässä yksiselitteisesti valtio. (Ullman 1983, 129-131.) Sen rajat määrittävät puolustettavan alueen ja rajaavat sisäänsä turvattavan väestön. Uhat tulevat ulkoa ja ulkopuolinen on siksi ensisijaisesti epäilyttävää ja epävarmaa. (Laitinen 2005, 8-10.)

Biopoliittinen turvallisuus puolestaan viittaa myöhemmin kehittyneeseen merkitysjärjestelmään, joka vastaa muuttuneen maailman haasteisiin turvallisuuden tuottamisessa. Viittauskohtena on biologisesti ymmärretty ihmissubjekti ja näistä muodostuva väestö. (Ks. 3.5.1, 41.) Biopoliittisen turvallisuuden ytimenä on ihmisen elintärkeiden ominaisuuksien hallinta, biopolitiikka. Jo 1800-luvulla muodostumaan lähtenyt biopolitiikka oli voimakkaasti kytkeytynyt vasta kehittyneisiin biologisiin tieteisiin ja niiden nousuun. Biopoliittisen turvallisuuden uhat ovat luonteeltaan poikkeavia verrattuna perinteisiin turvallisuusuhkiin. Ne ovat riskejä, jotka *potentiaalisesti voivat vaikuttaa haitallisesti varjeltaviin kohteisiin tai ominaisuuksiin*. Niiltä suojautuminen vaatii käyttäytymisen muokkaamista epämieluisan tulevaisuuden välttämiseksi. (Ks. 3.5.3., 46.)

Perusajatus työssäni on, että turvallisuus on tuotettava huolimatta muutoksista olosuhteissa tai yksittäisten turvallisuushuolien väistymisestä. Maailman, yhteisöjen ja intersubjektiivisen ymmärryksen käydessä läpi muutoksia on tullut selväksi, että pitkään dominoinut rajanvetoturvallisuus ja sen diskurssit ovat ajautuneet syvällisiin ontologisiin ja epistemologisiin ongelmiin. Olosuhteiden muuttuessa eri prosessit ja niistä aiheutuvat turvallisuushuolet kattavat jatkuvasti laajeten koko maailman. Valtioiden rajat ovat entistä vähemmän merkityksellisiä, mikä on johtanut muutokseen turvallisuuden tuottamisessa. Tämä on ollut välttämätöntä, jotta vältettäisiin perusteita koskeva, ontologinen turvallisuuskriisi. Tämä muutos ei ole kuitenkaan kokonaisvaltaista, sillä uudet ja vanhat diskurssit eivät ole toisensa poissulkevia. Selvää on, että valtion alueellisen koskemattomuuden ja suvereniteetin turvaaminen sotilaallisilla keinoin ei yksin

---

<sup>1</sup> *Referent object* ks. Huysmans 1998, 227.

enää riitä. Perehdyn työssäni ensin turvallisuuden perusteisiin, metafyyssiseen olemukseen ja sitten syvemmin näihin muutoksiin, jotka niin voimakkaasti luonnehtivat aikaamme.

## 1.1 Tutkimuskohde ja aineisto

Tutkielman aiheena on ilmastonmuutos ymmärrettynä turvallisuushuolena. Asetan ilmiön tarkasteltavaksi rajanvetoturvallisuuden ja biopoliittisen turvallisuuden merkitysjärjestelmien kontekstissa. Onko kysymys enemmänkin kuoleman estämisen vai elämän edistämisen turvallisuudesta? Kysymyksen takana on kaksi erilaista laajempaa turvallisuuden diskursiivista kehystä, jotka tuottaessaan turvallisuutta operoivat eri välinein ja ottavat viittauskohteekseen eri yksikön. Muutokset, joita pyrin tuomaan esille näyttäytyvät analysoimalla käydyn keskustelun erilaisia turvallisuusulottuvuuksia ja niiden asettumista suhteessa laajempiin kehyksiin. *Turvallisuuden problematiikan piirteet ja perusteet ovat ajassamme nopeassa muutoksen tilassa ja näiden muutosten ymmärtäminen ja seuraaminen on monin tavoin tärkeää.*

Jo vuonna 1896 otettiin kantaa fossiilisten polttoaineiden käytön vaikutukseen, koskien ilmakehän kemiallista koostumusta ja maanpinnan lämpötilaa. Tieteellisen tiedon kertyminen vuosien varrella on johtanut tietoisuuden lisääntymiseen asteittain. *Ilmastonmuutoksen* katsotaan yleisesti viittaavan ihmisen aikaansaamiin muutoksiin maan ilmakehässä, joiden seurauksena ilmasto muuttuu maanpinnalla<sup>2</sup>. Näistä muutoksista oleellisin on ns. *kasvihuoneilmiö*. Kasvihuoneilmiössä ihminen toimillaan — kuten fossiilisten polttoaineiden käytöllä — lisää niiden ilmakehän kaasujen määrää, jotka päästävät auringon säteilyn ilmakehän lävitse maahan, mutta estävät paluusäteilyn poistumisen. Seurauksena tästä, on maan pintalämpötilan nousu. (Paterson 1992, 156-157.)

---

<sup>2</sup> Määritelmästä myös: “a change of climate which is attributed directly or indirectly to human activity that alters the composition of the global atmosphere and which is in addition to natural climate variability observed over comparable time periods.” United Nations Framework Convention on Climate Change, (1992) 31 I.L.M. 849 [Framework Convention] Article 1(2). “luonnollisen muutoksen lisänä tapahtuva muutos ilmastossa, joka on suoraan tai välillisesti yhdistettävissä ihmisen ilmakehän koostumusta muokkaavaan toimintaan tarkasteltavana ajanjaksona.” (käännös AT)

Ihmisen kannalta ilmastolle haitallisiin kaasuihin viitataan kasvihuonekaasuina (mm. hiilidioksidi CO<sub>2</sub>, metaani CH<sub>4</sub>, otsooni O<sub>3</sub> ja Typpioksiduuli N<sub>2</sub>O). Kasvihuonekaasujen pitoisuudet ilmakehässä riippuvat maan hiilisyklin nopeudesta eli siitä, miten nopeasti hiili imeytyy uudestaan maahan ja vesistöihin. Kasvihuoneilmaston seurauksena aiheutuva ilmaston lämpeneminen saa aikaan mm. merenpinnan kohoamista, tulvia, myrskyjä sekä toisilla alueilla kuivuutta. Vaikka monet seurauksista tulevatkin kohdalle vasta tulevaisuudessa, on osa vakavista vaikutuksista edessä jo nyt elossa olevilla, päätöksiä tekevillä ihmisillä. (Hepburn & Stern 2008)

Ilmastonmuutos ilmiönä on mielestäni oivallinen tutkimuskohde pohdittaessa yleisemmin turvallisuuden perusteita. Samalla voidaan pohtia muutoksia poliittisen yhteisöllisyyden perusteissa, joita muuttuvat turvallisuuden käytännöt ilmentävät. Hypoteettisena oletuksena olen pitänyt, että määritelmällisesti globaali ilmiö — kuten ilmastonmuutos — tuo väistämättä esiin perinteisen valtiolliselle erottelulle perustuvan kansainvälisen turvallisuuden ongelmat. Voisiko globaali uhka toimia myös globaalin yhteisöllisyyden siemenenä, kuten rajanvetoturvallisuuden identiteettejä tuottava logiikka antaisi ymmärtää? (Ks. 3.3, 30.)

Tutkimusaineistonani käsittelen diskurssianalyttisin välinein Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston 17.4.2007 pitämää historiallista ministeritason avointa istuntoa, jossa keskusteltiin ilmastonmuutoksen turvallisuustematiikasta otsikon ”Turvallisuus, energia ja ilmasto”<sup>3</sup> alla. Istunnon nro. 5663 historiallisuus tulee esille, kun huomioidaan turvallisuusneuvoston mandaatin mukainen tehtävä: kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden<sup>4</sup> ylläpitäminen.

Ympäristökysymyksen mukaan ottaminen agendalle voidaan nähdä osana 1990-luvun lopulta alkanutta turvallisuusneuvostossa käsiteltävän asialistan laajennusta. Taustalla on käsitys yleisistä ihmioikeuksista ja turvallisuusneuvoston halukkuus toimia globaalina takeena perustavien ihmioikeuksien koskemattomuudelle. (Cohen 2005, 456.) Tätä agendan alan laajennusta ilmentävät mm. päätöslauselmat koskien AIDS –epidemiaa Afrikassa (S/RES/1308/2000) ja naisten asemaa sodan uhreina (S/RES/1325/2000).

---

<sup>3</sup> Security, Energy and Climate. (UK Concept paper), pohjustukseksi istunnolle, jonka Britannia puheenjohtajan ominaisuudessa oli kutsunut koolle.

<sup>4</sup> YK:n peruskirja, luku V, artikla 24.



Istunnon historiallisuus kytkeytyy myös yleisesti ympäristöasiana pidetyn kysymyksen tuomiseen turvallisuusneuvoston käsittelyyn ja täten ainakin lähemmäksi turvallisuuden asialistaa. Myöhempi tarkastelu osoittaa, kuinka turvallisuus- ja ympäristöongelmien sekä turvallisuus- ja kehityskysymysten rajat hämärtyvät asian käsittelyn myötä.

Analyysi kohdistuu teksteihin S/PV.5663 ja S/PV 5663 (resumption1)<sup>5</sup>, joissa kaikki puheenvuorot ovat kokonaisuudessaan ja milloin tarpeen valmiiksi käännettynä englanniksi. Tapaaminen pidettiin kahdessa osassa yhden päivän kuluessa ja sen aikana 52 delegaatiota käytti puheenvuoron. Näiden kahden dokumentin lisäksi analysoin kaksi istuntoon olennaisesti liittyvää dokumenttia. Ensimmäinen on Iso-Britannian ennakolta laatima lyhyt esitys ilmastonmuutoksesta<sup>6</sup>, jossa istunnon aihe esitellään ja esitetään alustavia kysymyksiä keskustelun kohdentamiseksi. Toinen analysoitava dokumentti on Hallitustenvälisen ilmastopaneelin (IPCC)<sup>7</sup> tuottama Neljäs arviointiraportti (AR4; IPCC, 2007). Raportti on kansainvälisen tiedeyhteisön tuottama ja sen tarkoituksena on esittää tieteellistä tietoa ilmastonmuutoksesta. Raportti ei anna eksplisiittisiä toimintapoliittisia suosituksia, vaan se toimii päätöksenteon apuvälineenä. (IPCC, esittely)

Ilmastonmuutosta tavalla tai toisella käsittelevää materiaalia on tuotettu varsin paljon. Kyseisiin dokumentteihin olen päätenyt tehtyäni rajausta tutkimustehtäväni ja teoreettisen viitekehysten lähtökohdista käsin. Aineistossa turvallisuuden ja valtioidenvälisyyden aspektit yhdistyvät poikkeuksellisella tavalla. Analysoimalla eri diskurssien muodostumista ja keskinäisiä suhteita, mahdollistuu myös turvallisuuden muutosten tarkastelu. Ilmastonmuutosta kyllä käsitellään monissa hallitustenvälisissä elimissä ja organisaatioissa, joiden päätehtävä ei kuitenkaan suoranaisesti liity turvallisuuteen. Tutkittavassa aineistossa valtioiden edustajat kuitenkin puhuvat keskenään kontekstissa, jossa turvallisuusmerkityksiä ei pyritä piilottamaan, vaan ne ovat päinvastoin julkilausutusti keskustelun aiheena. IPCC:n AR4 puolestaan on argumentoinnin lähtökohta ja peruste monissa turvallisuusneuvoston istunnon nro. 5663 puheenvuoroissa.

---

<sup>5</sup> Viitataan teksteihin tunnuksilla 5663am. (aiempi osa) ja 5663pm. (jälkimmäinen osa).

<sup>6</sup> United Kingdom Mission (28.3. 2007), UK concept paper: "Energy, Security and Climate".

<sup>7</sup> Intergovernmental Panel on Climate Change

## 1.2 Teoreettinen perusta turvallisuuden metafysiikasta

Ihminen elää elämänsä tietoisena sen lopulta koittavasta päätöksestä. Tämä eksistentiaalinen asetelma ja sen asettama haaste selviytymiselle toimivat työssäni turvallisuuden perusteiden selventämisen lähtökohtana. Ihminen muodostaa erilaisia elämänstrategioita mahdollistaakseen elämisen kuoleman kanssa. Eri aikoina historiassa elämänstrategiat ovat saaneet eri tavoin muotoiltuja sisältöjä. Kuoleman hyväksyminen osana elämää antiikissa korvautui ensin jumalallisella uskolla tuonpuoleiseen elämään ja modernin ajan myötä kuolema pyrittiin piilottamaan elävien silmistä laitoksiin, sairaaloihin ja hautausmaalle. Kuolemanpelko pyrittiin objektivoimaan koskeväksi erilaisia käytännöllisiä uhkia, jotka olisivat voitettavissa. Niitä yritettiin sitten nujertaa tieteen keinoin ja lääketieteen jatkuvasti kehittyessä voitto tuntui hämmäyttävän. Postmoderni aika on merkinnyt toisenlaisen strategian korostumista. Elämä itsessään arvotetaan toisin, tavalla joka korostaa kaiken hetkellisyyttä ja muodostumista vain yksittäisistä osista. Kuolema menettää sille aiemmin asetetun 'lopullisuuden' statuksen ja siihen liitettävän arvon. (Ks. 3., 23-26.)

Työssäni tulkitsem, että turvallisuus on eräs elämänstrategia, jota ihminen hyödyntää kyetäkseen mielekkääseen elämään tietoisena kuolemastaan. Tämä strategia saa eritavoin painottuneita sisältöjä eri aikoina. Keskeistä kuitenkin on ollut erilaisten rajojen määrittäminen. Sisä- ja ulkopuolen rajaaminen koskien alueita ja asioita on helpottanut sen määrittämistä, mikä tulee turvata ja mistä uhka mahdollisesti on lähtöisin. Modernien valtioiden aikakaudella rajanvetoturvallisuus on saanut selkeimmän ilmentymänsä. Valtioiden rajat määrittävät puolustettavan alueen ja sen sisään jäävän väestön. Uhka on lähtöisin tämän alueen ulkopuolelta. Ulkopuoli näyttäytyy siksi uhkaavana ja epäluotettavana. (Ks. 3.3., 30-31.)

Turvallisuutta on rajanvetoturvallisuuden kontekstissa tuotettu rajoja puolustamalla sekä alueita ja resursseja tarvittaessa hankkimalla. Keinot ovat olleet pääasiassa sotilaalliseen toimintakykyyn perustuvia ja sitä edistäviä. 1980-luvulta lähtien on turvallisuuden käsitteeseen ja myös käytäntöihin kohdistunut kuitenkin paineita määritelmällisen alan laajentamiseksi. (Ullman 1983, 129-130.)

### 1.3 Kriittinen tarkastelu

Tarkoitukseni on antaa panokseni alati laajenevaan kriittisen turvallisuustutkimuksen kokoelmaan. Turvallisuustutkimuksen tutkimusala konservatiivisena, 'oikeaoppisena' alanaan kehittyi kylmän sodan aikaan poliittisen realismin koruttoman kuvan mukaiseksi. 1900-luvun sotien kauheuksien estäminen oli ensisijainen tavoite turvallisuustutkimuksen alkutaipaleella. Sotilaallinen turvallisuus oli tämän perinteisen turvallisuuden keskeinen huomionkohde. Uhat syntyivät pääosin valtioiden välisen kilpailun ja asevarustelun tuloksena tai etnisten konfliktien seurauksena.

Vielä 1990-luvun alussa Stephen Walt määritteli turvallisuustutkimuksen seuraavasti:

*"uhan, sotilaallisen voimankäytön ja sen hallinnan tutkimusta[...] olosuhteiden, jotka tekevät voimankäytöstä todennäköisempää; tapojen, joilla voimankäyttö vaikuttaa yksilöihin, valtioihin ja yhteiskuntiin; ja tiettyjen menettelytapojen, joita valtiot omaksuvat valmistautuakseen, estääkseen tai käydäkseen sotaa"*<sup>8</sup> (Walt 1991, 212.), (korostus alkuperäisessä; käänös tässä ja muualla AT)

Tämä neorealistinen turvallisuustutkimuksen koulukunta, johon Waltin työkin voidaan lukea, edustaa näkemystä valtiosta tarkastelun ytimenä. Sen koskemattomuutta ja ydin arvoja tulee suojata rajojen ulkopuolelta lähtöisin olevalta sotilaalliselta uhalta. (Krause & Williams 1996, 230.) Työni kuuluu ajatusta kriittisesti tarkastelevan turvallisuustutkimuksen piiriin. Tämä kriittinen turvallisuustarkastelu pyrkii ymmärtämään ja tuomaan esille niitä haasteita, joita maailman muuttuminen asettaa turvallisuuden tuottamiselle ja ymmärrykselle siitä. (Booth 2005, 2-3; Laitinen 1999, 164.)

Kriittisessä turvallisuustutkimuksessa akateemisena hankkeena on ensisijaisesti kysymys perinteisen turvallisuuden perusteiden kriittisestä tarkastelusta ja uudelleen muotoilusta. On mietittävä missä määrin poliittisen realismin lähtökohdat ovat osa ongelmaa, ennemmin kuin sen mahdollinen ratkaisu. Kriittinen turvallisuustarkastelu tuo esille niitä haasteita, joita maailman muuttuminen asettaa turvallisuuden tuottamiselle, tutkimiselle ja sen avain käsitteille. Kysymys on myös vaihtoehdon esittämisestä vallitsevalle realistisen orientaation tuottamalle ymmärrykselle. (Booth 2005, 2-3; Laitinen 1999,

---

<sup>8</sup> *"the study of threat, use, and control of military force...the conditions that make the use force more likely, the ways that use of force affects individuals, states and societies, and the specific policies that states adopt in order to prepare for, prevent, or engage in war"* (emphasis in the original)

164.) Omassa työssäni on kuitenkin ensisijassa kyse vallitsevan tilanteen reflektiosta, tarkoituksellisesta ja kriittisestä perusteiden tarkastelusta. (Laitinen 2005, 11.) Tätä ymmärrystä on tietysti jatkossa mahdollista käyttää hyväksi vaihtoehtoisia turvallisuuden konstruktioita hahmoteltaessa.

Tutkielmassani kriittinen turvallisuustutkimus on määritelty hyödyntäen sen laaja-alaista tulkintaa. (Ks. Krause & Williams 1997, XIV.) Kielellisyyden korostuminen merkitysten intersubjektiivisessä rakentumisessa asettaa työni lähemmäs postmodernia ja poststrukturalistista turvallisuustutkimusta. (Ks. 3.4.2., 38-40.) Pyrkiessäni hahmottelemaan turvallisuuden perusteita, en esitä tavoittelevani kaikenkattavaa selitystä. Tarkoitukseni on Jef Huysmansia mukaillen tarjota yksi tulkinta turvallisuuden muutosten selittämiseksi. (Huysmans 1998, 226-255.) Tapa tuntui itselleni aluksi intuitiivisesti selitysvoimaiselta, ja myöhemmin työssäni olen huomannut edelleen ajattelevani samoin.

Pidän teoreettisten lähtökohtieni valossa keskeisenä ihmisen tarvetta turvallisuudelle elämänstrategiana. Siksi on oletettavaa, että ei ole saavutettavissa tilaa, jossa vallitsee täysi turvallisuus tai turvattomuuden puute. Maailman muutokset ovat saaneet aikaan tarpeen miettiä, ketä oikeasti turvataan ja miltä sekä miten tämä turvallisuus tuotetaan. Se, mitä pidetään uhkaavana, on muuttunut, kuten uhkien torjumiseksi tarvittavien keinojen laatu. Tarve turvallisuudelle ei ole suinkaan vähentynyt tai kadonnut, vaan sitä on edelleen pyrittävä tuottamaan. Mikäli valtio ei enää toimi turvallisuuden viittauskohteena tai tuottajana, on sen asema tarkastelun ja käytäntöjen ytimessä asetettava kyseenalaiseksi. Vaihtoehdot viittauskohteeksi vaihtelevat yksilöstä koko maapalloon. Uusiksi uhkiksi taas on tarjolla mm. terrorismi, ympäristöuhat, taloudellisia tekijöitä, epidemiat, luonnonmullistukset jne.

Valtio syntyi ja toimi aikanaan ratkaisuna ongelmaan, joka syntyy ihmisen tarpeesta elää merkityksellistä elämää huolimatta kuoleman väistämättömyydestä ja sen aiheuttamasta pelosta. On myös väistämätön tosia, että emme ole täällä yksin, vaan jaamme elämänpiirimme muiden ihmisten kanssa. Ihminen haluaa säilyä hengissä lisääntyäkseen ja se tulee siis tehdä sosiaalisessa ympäristössä. Valtioiden muuntuminen tai pyrkimys

muuntua kansallisvaltioiksi<sup>9</sup> on ollut suotuisa kehitys ajatellen valtion tehtävää luotettujen ja vieraiden välisen rajan muodostamisessa. Kuitenkin viimeistään kylmän sodan päättymisestä lähtien, ovat nopeat muutokset maailmassa vakavasti horjuttaneet valtion perusteita: niin suvereniteetin<sup>10</sup> periaatetta, kuin toisaalta valtion rajojen merkitystä. Näitä muutoksia luonnehtii ennen kaikkea tilan ja ajan välisen suhteen uudelleen määrittely, jossa keskeisenä voimana on toiminut globalisaationa tunnettu ilmiö. (Ks. 3.3., 30-32.)

Suvereniteetti, joka on aikaisen modernin ajan tuote, on joutunut kovan paineen alaiseksi. Ulkoiseen fragmentaatioon ja sisäiseen integraatioon perustuva suvereniteettikäsite ei ole muuttuvan maailman pyörteissä muuntunut tarpeeksi pysyäkseen ajanmukaisena, maailmaa kuvaavana ja muokkaavana käsitteenä. Poliittiset yhteisöt, jotka aiemmin ovat muodostuneet suvereenien valtioiden pohjalta, ovat nyt samoin paineen alaisena. Nykyistä maailmaa luonnehtii kilpailevien identiteettien valtaisa lisääntyminen. (Walker 1990, 10-13, 22.) Ne voivat olla perusteiltaan alueellisia, kulttuurisia, etnisiä tai internetaikaan myös eri ryhmittymien tunnuspiirteiden mukaisia, virtuaalimaailmassa yhdistyviä ja itseään uudelleen tuottavia.

Valtion lähtökohdista tarkasteltuna turvallisuuden tuottaminen on tarkoittanut tietynlaista asioiden ja ilmiöiden hallittavuutta. Valtio on ollut ylin ja viimekätinen auktoriteetti, jonka hoidettavaksi kansalaiset ovat tietyt ongelmat uskoneet ja antaneet valtuuden käyttää tarvittavia keinoja ongelmien ratkaisemiseksi. Globalisaation myötä hallittavien asioiden ja ilmiöiden kirjo on paisunut valtavaksi, karaten valtioiden käsistä. Perinteiset keinot eivät ensinnäkään kelpaa näiden uusien ongelmien ratkaisemiseen. Kärjistäen voidaan kysyä, miten palkka-armeija ratkaisee globaalit, ilmaston lämpenemisen aiheuttamat turvallisuusongelmat? Toiseksi, käytettävissä olevat keinot eivät myöskään riitä suojautumaan kaikilta uhilta samanaikaisesti. Turvallisuuden agendalla on vain rajoitetusti tilaa, eikä uusia uhkia voida lisätä sinne loputtomasti. (Laitinen 1999, 102-103.)

---

<sup>9</sup> Viittaa ihanteeseen, jonka mukaan yksi kansa jakaa kulttuurin, kielen, arvoperustaa ja valtion tietyllä alueella. (Esim. Keating 2009, 34.)

<sup>10</sup> Suvereniteetin sisäinen ulottuvuus merkitsee, että tietyn valtion sisällä ylintä valtaa käyttävät valtion poliittiset instituutiot ja ulkoinen ulottuvuus merkitsee, että suvereenien valtioiden yläpuolella ei ole korkeampaa auktoriteettia ja että valtioiden välillä vallitsee oikeudellinen tasavertaisuus. (Laitinen 1999, 39.)

Mikä kuuluu turvallisuuden priorisoidulle asialistalle? Vaikka valtio miten varjelisi rajojensa koskemattomuutta, ei se silti pysty suojautumaan kaikilta uusilta uhilta. Talouteen, ympäristöön tai terrorismiin liittyvät kysymykset eivät ole ratkaistavissa vanhoihin keinoihin, eivätkä edes selitettävissä vanhoihin termeihin. Useissa tilanteissa valtio onkin muuttanut turvallisuuden tuottajasta uhaksi ja turvattomuuden lähteeksi. Jakamalla ihmisiä ja tilaa sisä- ja ulkopuolisiksi valtio väistämättä osallistuu ulkopuolelle jäävien turvattomuuden tuottamiseen. Usein nämä ulkopuoliset ovat kuitenkin nimellisesti sen omia kansalaisia, kuten erilaisia vähemmistöjä tai sorrettuja ryhmiä. (Sheehan 2005, 163; Walker 1995, 11 ja 1990, 4)

Valtio on lopulta tilanteessa, jossa se on hankaluuksissa pyrkiessään pitämään kiinni suvereniteetistaan, poliittisen yhteisönsä perusteista. Toisaalta pitäisi pyrkiä artikuloimaan ja tunnistamaan uusia uhkia ja toisaalta reagoida niihin. Tällöin on vaarana ajautua ontologiseen turvallisuuskriisiin. Uhkien hallitsematon lisääntyminen, kyvyttömyys vastata niihin sekä luotettujen ihmisten piiriin puuttuminen saavat aikaan perusteellisen poliittisen kriisin. Valtion legitimitetti poliittisen yhteisöllisyyden perustavana muotona asetetaan kyseenalaiseksi. Tällaisessa tilanteessa yleinen kaaos, angsti sekä voimakas tyytymättömyys lisääntyvät. Poliittisen yhteisön perusta ja turvallisuuden tuottajan paikka on uudelleen jaossa ja tarve asioiden selkeyttämiselle ja järjestykselle on ilmeinen. (Huysmans 1998, 242-243) Ollaanko vielä tässä pisteessä, on kysymys, joka jää toistaiseksi avoimeksi. Tähän ongelmaan tarttuu kriittinen turvallisuustutkimus. Se pyrkii erityisesti kyseenalaistamaan valtion itsestäänselvyytenä otettua asemaa turvallisuuden analyysin viittauskohteena. (Ibid.; Booth 2005, 13.)

Kriittinen turvallisuustutkimus (*Critical Security Studies*, CSS) akateemisena tutkimussuuntana kuuluu turvallisuustutkimuksen alalle, joka puolestaan on osa kansainvälisen politiikan tieteenalaa. CSS viittaa sellaiseen ryhmään teoreettisia lähestymistapoja, joille on yhteistä niin kansainvälisen politiikan traditionaalisen turvallisuuskäsityksen ontologian, kuin myös sen epistemologian hylkääminen. Käsitän työssäni kriittisen turvallisuustutkimuksen yläkäsitteeksi joukolle postpositivistisia lähestymistapoja turvallisuuteen. (Ks. Krause & Williams 1997) Tähän joukkoon voidaan lukea ainakin *postmodernistit* ja *poststrukturalistit* (mm. Campbell 1992 ja Campbell &

Dillon 1993; Hansen 2005) suuri osa *feministisistä* teorioista (mm. Tickner 1992) ja ns. Frankfurtin koulukunnan kriittisestä teoriasta lähtökohtansa ottava *walesilainen koulukunta*, jota edustavat mm. Ken Booth ja Richard Wyn Jones. (Booth mm. 2005, 2007; Wyn Jones mm. 2005)

#### 1.4 Turvallisuuden diskurssianalyttinen tutkimus

Aineistoa (Ks. 1.1, 4-5.) analysoidessani hyödynnän diskurssianalyysin tarjoamia työkaluja. Lähtökohtana on siis oletus kielen korostuneesta roolista sosiaalisesti rakentuneen todellisuuden merkitysten tuottamisessa ja välittämisessä. Turvallisuus toimii eräänlaisena diskursiivisena kehikkona, joka järjestää todellisuutta aivan tietyllä, omaleimaisella tavalla. Samalla toteutuu myös turvallisuuden elämänstrategian idea: kuoleman pelon torjuminen ja merkityksellisen elämän mahdollistaminen.

Keskityn työssäni paikantamaan aineistostani erilaisia turvallisuuden merkitysjärjestelmiä ja pohdin niiden sijoittumista suhteessa laajempiin rajanvetoturvallisuuden ja biopoliittisen turvallisuuden diskursiivisiin kehyksiin. Analysoitavaksi tulevat mm. diskurssien viittauskohteet, keinot turvallisuuden tuottamiseksi ja termit, joilla operoidaan sekä mahdollisesti vaihtelevat merkitykset, joita eri termeille annetaan. *Tavoitteena on hahmottaa turvallisuuden muutosprosessin seurauksia ja ominaispiirteitä ilmastonmuutoksen yhteydessä.*

Tutkimuksen kohteena oleva ilmastonmuutos kyseissä YK-yhteydessä tarjoaa oivallisen ikkunan tämän turvallisuuden muutosprosessin tarkastelemiseksi. Luonteeltaan globaali/'kaikkia koskeva' ongelma tuodaan turvallisuuskontekstiin, joka eksplisiittisesti on valtiollinen ja samalla valtioiden suhteellisia etuja tarkasteleva konteksti.<sup>11</sup> Miten tämä dilemma huomioidaan, mitä tarjotaan ratkaisuksi ja millaisena turvallisuushuolena ilmastonmuutos ylipäätään pyritään tuottamaan? Ilmastonmuutos tutkimuskohteena liittyy myös laajempaan kysymykseen ympäristöstä yleensä, suhteestamme luontoon.

---

<sup>11</sup> Suhteellisista eduista valtiollisissa kontekstissa ks. Werner 1997, 290.

Onkin oleellista ensin tarkastella tätä laajempaa kontekstia, ennen tarkennusta turvallisuustematiikkaan.

## 2. Ympäristö- ja ilmastoproblematiikka

Ihmislajin ja luonnon välinen suhde on muuttunut viimeisen reilun vuosisadan aikana enemmän ja nopeammin kuin aiemmin koko lajin historiassa. (Thomas 1994, 1-2.) Muutos on ollut dramaattinen. Ihmisen kehitys — mitattuna tieteiden kehityksen, taloudellisen hyvinvoinnin tai elossa pidettävän väkimäärän mukaan<sup>12</sup> — on noussut uudelle tasolle. Valistuksen<sup>13</sup> arkkitehdit tarkastelisivat kehitystä ilolla ja kunnioituksella. Tällä äärimmäisen epätasaisesti jakautuneella hyvinvoinnin ja yltäkylläisyyden kasvulla on ollut seurauksensa. Suurin osa maailman väestöstä ei ole päässyt osalliseksi hyvinvoinnin kasvusta. Maailman rikkain viidennes kuluttaa lähes 4/5 osaa resursseista. (Siimes 2002) Esimerkiksi ilmastomuutoksen pysäyttämistä ajatellen yksin Yhdysvallat vastaa lähes viidenneksestä koko maailman hiilidioksidipäästöistä, eikä se ole allekirjoittanut Kiiton ilmastosopimusta koskevaa pöytäkirjaa. Kiina on kokonaismäärissä toki edellä 24 prosentin osuudellaan, mutta asukasta kohden tuotettujen CO<sub>2</sub>-päästöjen osalta vertailuluvut ovat 19.4 ja 5.1 hiilidioksidiekvivalentti<sup>14</sup> tonnia. (NEAA 2008)

Ympäristöön liittyvät kysymykset ovat ongelmallisia ajateltuna itsenäisten valtioiden muodostaman kansainvälisen järjestelmän näkökulmasta. Syy-seuraussuhteiden osoittamisen hankaluus tekee maksajien tilille vaatimisesta vaikeaa.<sup>15</sup> Samaan aikaan ympäristön tilan huonontumisen vaikutukset leviävät yksittäisten valtioiden rajojen yli ja joskus syyllinen ei joudu lainkaan kärsimään seurauksista. Esim. joen yläjuoksun saastuttaja päinvastoin pääsee eroon haitallisista jätteistä ja joku toinen kärsii vahingot. Kansainvälinen oikeus toki tällaiset räikeimmät tapaukset jo kieltää, mutta tilanteen

---

<sup>12</sup> Väkiluku ja elinikä kasvavat ja kaikille tulisi tuottaa elämä edellytykset.

<sup>13</sup> Ks. 2.1, 13.

<sup>14</sup> Ilmastotieteessä käytetty suure, joka kuvaa ihmisen tuottamien kasvihuonekaasujen ilmastoa lämmittävää vaikutusta.

<sup>15</sup> "The problem of climate change involves a fundamental failure of markets: those who damage others by emitting greenhouse gases generally do not pay." (Stern, Nicholas 29.11. 2007) Royal Economic Society (RES) annual public lecture in Manchester. "Ilmastomuutoksen ongelmaan sisältyy perustavanlaatuisen markkinahäiriö: Ne, jotka saastuttamalla vahingoittavat toisia, eivät yleisesti ottaen joudu maksamaan tästä."; Nicholas Stern tuli tunnetuksi ilmastomuutoskeskustelussa yli 700 sivuisesta raportistaan Britannian hallitukselle vuonna 2006, koskien ilmastomuutoksen taloudellisia vaikutuksia.



toteennäyttäminen ja sanktioiden langettaminen ei ole aina helppoa. (Hurrell 1995, 146-147.)

## 2.1 Ihmisen suhde luontoon, ongelmien alku

Monet ympäristöongelmat ovat pitkän kehityksen tuotoksia. Teollinen vallankumous, joka alkoi yli 200 vuotta sitten toimi lähtölaukauksena useiden nykyisten ongelmien synnylle. Taloudellista edistystä ja kehitystä korostanut ajattelu pohjautui teollistumiselle sekä tehomaatalouden kehittämiseen ja on vastuussa lukuisista laajalle levinneistä ympäristötuhoista. (Thomas 1992, 1-2.) 1700-luvun lopulta katsotaan lähteneen liikkeelle myös valistuksen aatevirtauksen, jossa korostettiin edistyksen ajatusta ja tiedettä sen pääasiallisena välineenä. Näennäisesti edistyksellisten työvälineiden käyttöönotto ja tälle perustunut loputon kehityksen tavoittelu on kääntynyt itseään vastaan, alkaessaan tuhota oman jatkumisensa perusteita. "Vaikuttaa siltä, että järkiperäinen luonnon dominoimisen tavoite on jo lähtökohtaisesti tuhoon tuomittu." (Hayward 1994, 3-4.)<sup>16</sup>

Ekologisesta<sup>17</sup> perspektiivistä asioita tarkastelevat ovat esittäneet kritiikkiä, kohdistuen juuri valistuksen ideologian sisältämään ajatukseen luonnon hallinnan tavoittelusta. Aate luonnon alistamisesta ihmisen elinolojen parantamiseksi teknologian ja tieteen avulla ei itsessään ole välttämättä paha. Se pitää kuitenkin sisällään käsityksen luonnon arvon alentamisesta käytännössä, kun luonto alistetaan seurauksista välittämättä ihmisen työvälineeksi. Tähän valistuksen kannattajan vasta-argumentti olisi, että ongelma ei ole hallinnan tavoittelu, vaan sen epätäydellinen toteuttaminen. Tarvitaan enemmän ja parempaa kontrollia luonnon prosesseista. Käytäntö ei kuitenkaan näytä tukevan tätä väitettä. Viimeisen kahdensadan vuoden aikana tilanne ei ole parantunut missään vaiheessa, vaan mennyt kiihtyvällä tahdilla kohti huonompaa. Lopulta kysymys on nykyihmisen järkkymättömästä uskosta järkeen ja sen perustalle rakentuvaan rationalismiin. Tässä nähdään ratkaisu kaikkiin ihmisen kohtaamiin ongelmiin suhteessa luontoon. (Emt., 14-17.)

---

<sup>16</sup> "...it appears that the very objective of a rational domination of nature is in principle self-defeating."

<sup>17</sup> Ekologia on eliöiden, eliölajien ja niiden ympäristön välistä suhdetta laaja-alaisesti tutkiva tiede. (Ks. esim. Hanski 1998.)

1970-luvulta alkaen ihmisten tietoisuus ympäristöongelmista on lisääntynyt käänteentekevästi. On alkanut syntyä ymmärrys siitä, että nykyisenkaltainen kehitys ja edistys eivät ole materiaaliselta pohjaltaan kestäviä. Länsimaisen poliittisen ajattelun perustat eivät myöskään välttämättä sovellu näiden ongelmien ratkaisemiseen tai ihmisen ja luonnon välisen suhteen uudelleen muotoilemiseen. Ne ovat pikemminkin osa ongelmaa. Ympäristön huomioivan poliittisen ajattelun tulisi ottaa huomioon ihmiselämän jatkuminen ylipäänsä sekä ihmisen suhde elinympäristöönsä. Ei tulisi keskittyä vain ihmisten yhteisen elämän mahdollisimman 'hyvän' sujumisen edesauttamiseen. (Hurrell 1995, 129-131.) Ympäristökysymykset ovat vaikeita perinteiselle poliittiselle ajattelulle. Yhteisten luonnonvarojen kuten ilma, vesi ym. käyttöä ja niille aiheutettuja vahinkoja on vaikea, lähes mahdotonta valvoa. Vahingon tekijää ei voida laittaa korvaamaan vahinkoa ja perinteisen talousteorian mukainen käyttäytymistä ohjaava 'markkinavaikutus' jää syntymättä. (Chasek ym. 2006, 12.)

Ympäristöongelmiin liittyvistä, taustalla vaikuttavista prosesseista on aatteellisten vaikutteiden lisäksi syytä kiinnittää huomiota myös taloudellisen järjestelmän mekanismeihin. Lähtökohdaksi voidaan ottaa toisen maailmansodan jälkeinen Bretton Woods -järjestelmä<sup>18</sup>. Ympäristöä vaivaavien ongelmien ilmestymisen voi selittää vain ottamalla huomioon valtavat muutokset ympäristössä, jotka ovat aiheutuneet viimeisen 50 vuoden räjähdysmäisen talous- ja väestönkasvun seurauksena. (Chasek ym. 2006, 2.) Kansainvälinen talousjärjestelmä instituutioineen sekä sitä ylläpitävä vapaakauppa ideologia heikentävät ympäristön selviytymisen mahdollisuuksia. Kilpailulle perustuva kansainvälinen talous toimii osaltaan myös aktiivisesti esteenä ympäristönsuojelunsa, valtioiden pitäessä kynsin hampain kiinni suhteellisista eduistaan. (Thomas 1992, 6.) Globalisoituva talousmaailma tuottaa ympäristösektorilla jatkuvasti uusia laaja-alaisia ongelmia, jotka ratkaisukseen vaativat vähintäänkin yhtä laajaa, rajat ylittävää yhteistyötä. (Hurrell 1994, 153.)

---

<sup>18</sup> Bretton woods -järjestelmä oli toisen maailmansodan jälkeen alkunsa saanut kansainvälisentalouden ylläpitoon ja vakauteen kehitetty järjestelmä. Siihen kuului kansainvälinen valuuttarahasto IMF, Maailmanpankki ja ns. GATT -sopimus, josta myöhemmin kehittyi Maailmankauppajärjestä WTO. (Van Dormael 1978)

## 2.2 Ympäristöongelmat osaksi kansainvälisiä suhteita

*Kansainvälisten suhteiden* oppiaineessa on useita erilaisia suhtautumistapoja ympäristöasioihin, jotka kumpuavat eri ympäristöfilosofisista lähtökohdista. Lähestymistavat vaihtelevat mm. suhteessa rooliin, jonka ne antavat valtiolle toimijana ympäristöasioissa sekä suhteessa kansainvälisen talouden asemaan ongelmien ratkaisuna, syynä tai jonain siltä väliltä. Käyn lyhyesti lävitse osaa näistä lähestymistavoista pohjautuen erityisesti Choudhury Shamimin ajatuksiin *Journal of Third World Studies* -lehdessä (Shamim 2008, 253-272.).

Perinteisen *realismin* pohjalta nouseva käsitys itseapuun perustuvasta valtiojärjestelmästä on yksi lähestymistavoista. Valtioiden ja niiden väestön tulkitaan tarvitsevan ja hyödyntävän luonnonvaroja selviytyäkseen ja suhteellista valta-asemaansa parantaakseen. Tämä asetelma johtaa helposti kilpailuun raaka-aineista ja luonnonvaroista, jopa väkivaltaan turvautuen. Luonnon tyystin välineellistävä tarkastelu tuottaa ongelmia liittyen ympäristön tilaan, sillä ympäristöstä huolehtiminen jää helposti kokonaan huomiotta. (Shamim 2008, 254.)

Eräs tapa lähestyä ympäristökymyksiä on *uusliberalistinen institutionalismi*, joka korostaa valtioiden välisen yhteistyön tärkeyttä. Valtioiden keskinäisen kilpailun lomassakin, nähdään mahdollisuus luonnosta huolehtimiselle. Arvot, normit, periaatteet ja 'yhteisen edun' käsite tulevat mukaan tarkasteluun valtioiden harkitessa omaa parastaan. Kompromisseja haetaan kansainvälisissä neuvotteluissa, joiden seurauksena syntyy sopimuksia. Esimerkkeinä sopimuksista mm. YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus (UNFCCC) ja Kioton pöytäkirja<sup>19</sup>. (Shamim 2008, 255.)

*Kestävän kasvun* idea perustuu ajatukselle taloudellisen kasvun välttämättömyydestä. Kun kansainvälinen talous kokonaisuudessaan kasvaa, köyhinkin rikastuu ja tämä on hyödyllistä myös ympäristösuojelun näkökulmasta. Uusklassisen talousteorian perustalle rakentuva ajatus on osoittautunut ympäristön kannalta kestävämmäksi ja onkin pitkälti korvattu *kestävän kehityksen* ajatuksella. Tämä ajattelutapa myöntää taloudellisella kasvulla olevan rajansa, riippuen kulloisestakin kontekstista ja kehityksen asteesta.

---

<sup>19</sup> United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC); Kyoto Protocol; ks. myös 2.3., 20.

Kestävän kehityksen idea korostaa köyhimpien tarpeiden tyydyttämistä ja kehityksen eteenpäin viemistä 'pakan pohjalta' lähtien, jotta teknologiset ja taloudelliset edellytykset ympäristön huomioimiseksi tulisivat levinneiksi mahdollisimman laajalle. (Shamim. 2008, 255-256.)

Toisenlaiset, kriittisesti vallitseviin käytäntöihin suhtautuvat aatteet korostavat ympäristön itseisarvoa ja ihmisen toiminnan haitallisuutta luonnolle. Etenkin taloudellisten prosessien vahinkoa aiheuttavaa luonnetta arvostellaan. Toimijoina nähdään yksilöt ja ihmiskunta yleensä. Valtiot koetaan lähinnä haitallisina hidasteina ja joustavat paikalliset ratkaisuyritykset mahdollisuutena. Idealistissävyytteisiä suuntauksia ovat mm. *ekoanarkismi*, *ekososialismi* ja *ekosentrismi*. Kriittisesti vallitseviin suuntauksiin suhtautuu myös *ekofeminismi*, joka näkee luonnon ja naisten alistamisen toisiinsa liittyvinä ilmiöinä. Monissa näistä suuntauksista on mukana myös ajatus taloudellisen yltäkylläisyyden radikaalin uudelleenjaon tarpeellisuudesta. Taloudellisen yltäkylläisyyden tasaaminen on tarpeen köyhien aseman parantamiseksi. Samalla mahdollistuu paremmin myös ympäristön huomioiminen hyvinvoinnin tavoittelun lomassa. (Shamim 2008, 255-257.)

Siirryttäessä kansainvälisen politiikan toimintapoliittiseen kontekstiin Caroline Thomas esittää ympäristöasioiden ilmestymisen kansainvälisten asioiden agendalle tiivistetysti seuraavalla tavalla. Vuonna 1972 pidetty Tukholman konferenssi<sup>20</sup> oli huomattavassa roolissa asetettaessa ympäristökysymyksiä kansainvälisten suhteiden asialistalle. Tällöin muodostettiin *virallisella tasolla* linkki kehitykseen ja ympäristöön liittyvien kysymysten välille. Ympäristökysymyksiä tarkasteltiin kuitenkin vielä puhtaasti teknologisenä ongelmana. (Thomas 1992, 25-26, 172-173.) Ennen Tukholmaakin oli ollut olemassa tietoisuus ympäristöasioista ja mainitsemisenarvoista yhteistyötä. Järjestöistä IMO, FAO, ILO ja WMO<sup>21</sup> tekivät kaikki sarallaan sopimuksia yhteistyöstä ympäristöön liittyvissä kysymyksissä. Kasvava ei-valtiollisten järjestöjen määrä 1960-luvun puolivälistä lähtien takasi ympäristöasioiden esillä pysymisen. Kysymykset olivat kuitenkin usein luonteeltaan paikallisia ja/tai kansallisia reaktioita teollisuuden saasteiden aiheuttamiin tuhoihin. Siispä merkittävää valtiollista kansainvälisen tason huomiota

---

<sup>20</sup> United Nations Conference on the Human Environment

<sup>21</sup> (IMO) International Maritime Organization, (FAO) UN Food and Agricultural Organization, (ILO) International Labor Organization, (WMO) World Meteorological Organization

ympäristökysymyksissä jouduttiin odottamaan aina Tukholman 1972 konferenssiin saakka. (Emt., 22-23.) Konferenssi toimi herättäjänä koskien ympäristöongelmien valtioiden rajat ylittävää luonnetta.

Tukholman konferenssin jälkeisessä ajassa on tapahtunut selkeä yleisen tietoisuuden lisääntyminen ympäristöasioita koskien. Samalla pelkästään tietoisuuden lisäämiseen tähänneistä liikkeistä on kehittynyt toiminnallisia ei-valtiollisia organisaatioita. Osalla on huomattavaa omaa tutkimustoimintaa, aktiivista painostustoimintaa ja painoarvoa myös poliittisia kysymyksiä ratkottaessa.<sup>22</sup> Toiset liikkeet ovat jatkuneet vähemmän muodollisissa puitteissa, samalla kun rinnalle on noussut myös uusia vihreitä liikkeitä. Vihreät puolueet kuuluvat lukuisten valtioiden poliittisen kentän huomattaviin tekijöihin. Merkittävässä roolissa ympäristötietoisuuden kohottamisessa Tukholman 1972 jälkeen ovat olleet erilaiset ikävät ympäristöonnettomuudet ja –katastrofit. Vaikuttavimpina esimerkkeinä voidaan mainita ainakin ydinonnettomuudet 1979 Harrisbergissa Yhdysvalloissa ja 1986 Tshernobylyssä Neuvostoliitossa. Ne järkyttivät perusteellisesti ihmisten turvallisuudentunnetta ja aiheuttivat vakavia seurauksia ja ympäristötuhoja, etenkin Tshernobylin tapauksessa. Afrikan mantereella vaikea kuivuus ja konfliktit saivat aikaan pahan nälänhädän. Kuvat tästä levisivät laajalle länsimaisessa mediassa saaden aikaan ennennäkemättömän vastareaktion ja tietoisuuden kasvun. (Thomas 1992, 25-38.)

Ympäristöongelmien valtioiden rajat ylittävä tai jopa globaali luonne on johtanut lukuisten kansainvälisten ympäristöaiheisten kokousten järjestämiseen ja sopimusten laatimiseen. Vuonna 1983 YK:n yleiskokous ehdotti globaaleihin ympäristöasioihin perehtyvän komission perustamista. Sen tehtävänä olisi yleiseen muutokseen tarvittavien käytännöllisten suositusten kokoaminen ja esittäminen. Yli kolmen vuoden työn jälkeen tutkimuksen tekemiseksi koottu ryhmä julkisti raporttinsa vuonna 1987. Se oli nimetty Gro Harlem Brundtlandin — komission puhemiehen — mukaan<sup>23</sup>. (MacNeill, 1990, 3.) Raportti saavutti tärkeän aseman ympäristö- ja kehitysasioissa. Siinä tuotiin ympäristökysymykset taloudellisen kehityksen kontekstiin sekä vaadittiin

---

<sup>22</sup> Esim. WWF, joka on ollut mukana laadittaessa mm. maailman luonnonsuojelu strategiaa; esimerkkinä toiminnallisemmasta järjestöstä mm. Geenpeace, jolla on maine luotettavana ympäristöjärjestönä ja laajan kannattajakunnan ansiosta painoarvoa myös poliittisella kentällä.

<sup>23</sup> World Commission on Environment and Development, (The Brundtland Report), *Our Common Future* (New York: The Commission, 1987).

ympäristöasioiden yhdistämistä kysymyksiin kehityksestä yleensä. Taloudellisen kasvun merkitystä ympäristönsuojelun edistämiseksi korostettiin ja otettiin uudelleen muotoiltuna käyttöön kestävän kehityksen käsite. Sen keskeinen ajatus kumpuaa sukupolvien välisestä tasa-arvosta. Nykyhetken tarpeet tulee tyydyttää siten, että tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksia ja tarpeiden tyydyttämisen edellytyksiä ei vaaranneta. Köyhien ja kehittyvien tarpeet on asetettava etusijalle, sillä ympäristön tehokas suojeleminen edellyttää riittävää teknologisten ja sosiaalisten organisaatioiden tasoa. Jotta tämä tarpeellinen taso olisi kaikkien saavutettavissa, on myös heikoimpien tukeminen välttämätöntä. (Thomas 1992, 70-72.)

Vuonna 1992 Riossa, Brasiliassa järjestettiin YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi. Mukana konferenssissa oli yli 170 valtiota. Lisäksi n. 2400 ei-valtiollista järjestöä sekä suuri määrä yksittäisiä asiantuntijoita ja muita henkilöitä otti osaa rinnakkaiseen *Global Forum* -tapahtumaan. (UNCED.) Konferenssin sisältönä oli mm. vaihtoehtoisten energianlähteiden kehittäminen vastauksena ilmaston muutokseen; tuotantoprosessien kriittinen tarkastelu suhteessa niiden saastuttavuuteen ja muihin ympäristöhaittoihin; sekä pahentuva vesipula ja autoilun vähentäminen julkista liikennettä edistämällä. Tärkeimpänä saavutuksena konferenssissa muotoiltiin YK:n ilmastopöytäkirja<sup>24</sup>. (Thomas 1992, 45-46.) Myöhemmin, vuonna 1997, tähän sopimukseen lisäyksenä laadittiin Kioton pöytäkirja<sup>25</sup>, jonka merkittävyys perustuu sen allekirjoittajia koskevaan sitovuuteen. (UNFCCC; ks. lisää 2.3., 20.)

Ympäristö on hiljalleen noussut tärkeäksi osaksi kansainvälisten suhteiden agenda. Osansa tässä statuksen kohotuksessa on luonnollisesti ollut samanaikaisella maailman muuttumisella. Kansainvälisen järjestelmän rakenne on kokenut merkittäviä muutoksia. Etenkin supervaltojen välisen kilpailun laannuttua ja lopulta kylmän sodan päätyttyä on muillekin asioille riittänyt huomiota. Edellytyksenä muutokselle on ollut myös ympäristöön liittyvän tiedon lisääntyminen tieteen kehittyessä. Toisaalta, alati selvemmin havaittavissa olevat ongelmat, toistuvat katastrofit ja lisääntynyt huolestuneisuus ovat patistaneet valtioita huomioimaan ympäristöasioita. (Laitinen 1999, 235.)

---

<sup>24</sup> YK:n ilmastomuutosta koskeva puitesopimus, UNFCCC (*United Nations Framework Convention on Climate Change*).

<sup>25</sup> Kyoto protocol.

Kysymys kuuluukin nyt, onko muutos riittävää ja tarpeeksi nopeaa. Maapallo tai ainakin ihmiskunta on meidän aikanamme kohtaamassa suurimman haasteensa koskien ehkä lopulta koko lajin eloonjäämistä ja selviytymistä planeetalla. Ihmislähtöinen ilmaston muuttuminen voi, ilman merkittäviä ja tehokkaita vastatoimia, vaarantaa ihmisen ja monien muidenkin lajien hengissä pysymisen. (Dupont 2008, 30.)

### 2.3 Ilmastonmuutos kansainvälisenä ympäristökysymyksenä

Ilmastonmuutos on ilmiönä äärimmäisen ongelmallinen nykyiselle kansainväliselle järjestelmälle. Syyt ja seuraukset eivät ole helposti todennettavissa ja seurauksista kärsijä on harvemmin itse kärsimyksensä syiden aiheuttaja. Edelleen, ilmastonmuutoksen hillitseminen vaatii suunnattoman laaja-alaista yhteistyötä. Kun tähän vielä lisätään varman tieteellisen tiedon puutteellisuus, on helppo ymmärtää, miksi valtioiden välisen yhteistyön aikaansaaminen on ollut vaikeaa. (Chasek 2001, 168-169; Penny 2007, 36.) Tietoa kuitenkin kertyy koko ajan lisää ja ennusteet tarkentuvat. Samalla ilmaston muuttumisen seuraukset alkavat olla havaittavissa. Yleisen tietoisuuden lisääntyessä ymmärrys ongelman vakavuudesta ja laajuudesta paranee jatkuvasti. Kansainvälisellä tasolla onkin saatu aikaan sopimuksia koskien ilmastonmuutoksen hillitsemistä. Toistaiseksi niiden toteutus ja valvominen vain ontuvat. (Young 2001, 100.)

Ilmastonmuutoksen käsittelemisen ensimmäisessä vaiheessa kansainvälinen huomio koski yksin ilmaston lämpenemistä ja oli luonteeltaan tieteellisen tiedon lisäämiseen pyrkivää yhteistyötä, ei-poliittisella tasolla. Tämä vaihe kattaa ajan ennen Tukholman vuoden 1972 ympäristökonferenssia ja sen jälkeen aina vuoteen 1988 saakka. Siitä lähtien suhtautuminen muuttui selkeämmin poliittiseksi ja valtiot pitivät joukon kokouksia vastatoimien arvioimiseksi. (Paterson 1992, 172-173.) IPCC perustettiin vuonna 1988 UNEP:n ja WMO:n toimesta.<sup>26</sup> Tavoitteena on olemassaolevan tieteellisen tiedon laaja-alainen ja objektiivinen arviointi, riskien ja seurausten ymmärtämiseksi sekä vastatoimien suunnittelemiseksi. IPCC ei tee uutta tutkimusta tai suosittelen eri

---

<sup>26</sup> IPCC, Intergovernmental Panel on Climate Change, Hallitustenvälinen ilmastopaneeli; UNEP, United Nations Environment Program, Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma; WMO, World Meteorological Organization, Maailman ilmatieteen järjestö

menettelytapoja.<sup>27</sup> Sen tuottama materiaali on kuitenkin päättäjien käytettävissä toimintalinjauksia ja päätöksiä tehtäessä. IPCC:n raportit ovatkin nousseet keskeiseen rooliin ilmastonmuutoksen vastatoimien tarpeellisuutta ja kiireellisyyttä korostavissa puheenvuoroissa. (Ks. esim. 5.3., 87; 5.4., 91.)

YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus (UNFCCC) allekirjoitettiin vuonna 1992 ja se astui voimaan maaliskuussa 1994. Tällä hetkellä valtaosa maailman valtioista (192 maata) on ratifioinut sopimuksen. Tavoitteena oli ilmakehässä olevien kasvihuonekaasujen pitoisuuksien laskeminen tasolle, joka estäisi ihmisestä johtuvan haitallisen ilmastonmuutoksen. Myöhemmin, vuonna 1997 Kiotossa 160 valtiota neuvotteli sopimukseen lisäyksen, Kioton pöytäkirjan. Siinä 37 teollisuusmaata ja EU kokonaisuutena sitoutuvat vähentämään kasvihuonekaasujensa päästöjä verrattuna vuoden 1990 päästöjen tasoon. Sen sovittiin astuvan voimaan, kun 55 maata, sisältäen vähintään 55% teollisuusmaista, olisi hyväksynyt sen kansallisissa elimissään. Tarkoituksena oli asettaa *sitovat* tavoitteet päästöille suhteessa vuoden 1990 tasoon. Takarajaksi sopimukselle ja sen tavoitteisiin pääsemiselle sovittiin 2012.<sup>28</sup> Kullekin maalle tai maaryhmälle asetettiin omat tavoitteensa, ottaen huomioon osuus koko maailman päästöistä, kehitysaste ym. Pöytäkirja sisälsi erilaisia joustavuus elementtejä päästötavoitteiden saavuttamiseksi: *Päästökauppa* on yksi näistä elementeistä. Maat voivat käydä päästökauppoja, kunhan yhteismäärä toteutuu; *Puhtaan kehityksen mekanismi* tarkoittaa, että kehitysmaiden vähäpäästöisiin menetelmiin tehtyjen investointien päästövähennysvaikutukset saa siirtää omaan käyttöönsä kirjanpidossa päästövähennyksistä; *Yhteistoteutus* huomioi ulkomaille tehdyt investoinnit, jotka vähentävät päästöjä. (UNFCCCb.)

## 2.4 Ympäristö ja valtiojärjestelmä

Eri tyyppiset ympäristöongelmat asettavat aina omanlaisensa haasteen kansainväliseen yhteistyöhön perustuvalla ympäristönsuojelulle. Ympäristöongelmat ovat usein lähtökohdiltaan tai perusteiltaan valtioiden rajat ylittäviä. *Yhteisten*, kaikki käsittävien luonnonvarojen — valtamerien, ilmakehän ja ilmaston, Antarktikan sekä otsonikerroksen

---

<sup>27</sup> IPCC esittely.

<sup>28</sup> Vasta vuonna 2005 Venäjän ratifioinnin myötä pöytäkirja astui voimaan.



— vahingoittuminen koskettaa viimekädessä, valtiosta riippumatta jokaista maailman ihmisistä. *Jaetut* luonnonvarat — uusiutumattomat tai uusiutuvat (esim. öljylähteet, ekosysteemit) — sijaitsevat useamman valtion hallintaan kuuluvalla alueella ja ovat siksi haaste ympäristöstä tasapuolisesti huolehtimiselle. Joidenkin ympäristöongelmien *seuraukset* taas voivat levitä koskemaan laajojakin, useita valtioita koskettavia alueita. Samoin valtiollisten onnettomuuksien — kuten Tshernobylin ydinonnettomuuden — seuraukset voivat olla myös lukuisia muita valtioita koskettavia. (Young 1994, 19-26; Chasek ym. 2006, 12-13.)

Joidenkin ympäristökysymysten ja -ongelmien katsotaan läheisesti liittyvän kysymyksiin taloudesta. Näiden käsittelemiseksi vaadittavilla toimilla voi olla negatiivisia ja ennakoimattomia seurauksia taloudellisen kehityksen kannalta. Usein ympäristön ja taloudellisen kehityksen intressit eivät kulje yhtä matkaa. Taloudellisten intressien kannustaessa toimimaan toisin, voi ympäristönsuojelu helposti jäädä toiseksi. Ympäristöön liittyvät kysymykset ovat myös usein tavattoman komplekseja. Riittävän laajaa ja toimivaa yhteistyötä on suvereenien valtioiden kontekstissa hankala saavuttaa. (Chasek ym. 2006, 12-13.)

Lisäksi ympäristöasioissa, kuten esim. ilmastonmuutoksen yhteydessä, ongelmaksi nousee historiallisen vastuun osoittaminen ja kantaminen. Ilmastonmuutoksen tapauksessa on kiistatta osoitettu, että fossiilisten polttoaineiden yletön käyttö teollistumisen alkutaipaleilta lähtien on aiheuttanut kasvihuoneilmiön ja sen seurauksena ilmaston lämpenemisen. Vastuu tästä lankeaa pääosin nykyisin kehittyneinä maina tunnetuille valtioille. Kuitenkaan ei ole lainkaan selvää missä määrin vastuu kuuluu kellekin näistä maista, tai miten tämä vastuu tulisi huomioida nykypolitiikassa. (Page 2008, 556-557.) Vuoden 1992 Rion julistuksessa todetaan valtioiden yhteinen, mutta eri tavoin ositettu vastuu globaalin ympäristön tilasta.<sup>29</sup>

Tukholman sopimuksessa 1972 otetaan kantaa valtioiden vastuuseen ympäristöstä ja toisistaan:

---

<sup>29</sup> "In view of the different contributions to global environmental degradation, States have common but differentiated responsibilities." (Rio Declaration on Environment and Development 1992, principle 7) "Huomioituna erilaiset osuudet globaalin ympäristön pilaantumiseen, valtioilla on yhteinen, mutta eroteltu vastuu."

"...[valtioilla on] vastuu varmistaa, että niiden hallintaan kuuluvalla alueella tapahtuva toiminta ei aiheuta vahinkoa toisten valtioiden ympäristölle, tai ympäristölle alueilla, jotka eivät kuulu niiden hallintaan." (UNCHE 1972, principle 21)<sup>30</sup>

Myös Rion julistuksessa todetaan tämä Tukholman sopimuksessa muotoiltu vastuu<sup>31</sup>. Käytännössä nämä ja muut samankaltaiset julistukset jäävät väistämättä vaille täydellistä toteutusta. Jos valtiot noudattaisivat julistuksia kirjaimellisesti, olisivat seurauksena kestäättömät, päästöt kokonaan kieltävät rajoitteet. Keskinäiseen kilpailuun perustuvassa valtiollisessa talousjärjestelmässä ei ole takeita muiden vastavuoroisesta, omaehtoisesta toimintansa säatelemisestä. Julistusten noudattamisen kontrolloimiseksi ei ole myöskään olemassa kunnan työvälineitä. Vapaamatkustajille tarjoutuu mahdollisuus vesittää vastaavat sopimukset ja julistukset, kuten käytäntö on osoittanut vuoden 1992 Rion julistuksen ja enemmän tai vähemmän vuoden 1997 Kioton pöytäkirjan tapauksessa. (Esty & Mendelshon 1998, 1-4.)

Ilmastonmuutoksen kohdalla vapaamatkustajuus on olennaisen suuri ongelma. Voisi olettaa, että ongelman vakavuuden käydessä ilmeiseksi, olisi valtioiden intressien mukaista osallistua vastatoimiin. Ilmastonmuutoksen luonteesta johtuen, on kuitenkin mahdollista, että yksittäinen valtio kokee osuutensa ongelman aiheuttajana pieneksi. Se ei halua osallistua jatkuvasti kasvavien kustannusten maksamiseen, koska hyöty ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi tehdyistä investoinneista jäisi kokonaisuutta ajatellen suhteellisen pieneksi. Ns. marginaalitoimijan kynnyks osallistua kasvaa haittojen korostuessa. Entistä suurempi investointi päästöjen vähentämiseksi toisi jatkuvasti pienenevän suhteellisen hyödyn. Muodostuu kannustin, jäädä nauttimaan kaikille lankeavista hyödyistä, muiden korjatessa laskun. (Barret & Stavins 2003, 350.)

Tilanteen ongelmallinen luonne saattaa oleellisesti muuttua, jos ympäristökysymykset ja ilmastonmuutos siirtyvätkin tarkasteltaviksi turvallisuuden priorisoivan linssin lävitse. Voisiko ympäristö vihollisena yhdistää valtioyhteisön taistoon yhteistä vihollista vastaan?

---

<sup>30</sup> "...[states have] responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction."

<sup>31</sup> Rio Declaration on Environment and Development 1992, principle 2.

Miksi turvallisuus saa erityisaseman suhteessa muihin poliittisiin kysymyksiin? Mistä turvallisuudessa oikeastaan on kysymys ja miten ympäristö sopii kuvaan?

### 3. Turvallisuuden teoretisointi

Tässä osiossa on tarkoitukseni tuoda esille yksi mahdollinen tulkinta turvallisuuden mieltä pohdittaessa. Turvallisuuskäsite sisältää aivan tietynlaisen tavan järjestää todellisuutta ja sen eri turvallisuuden piiriin tulkittavia aspekteja. Määritelmän sijaan pyrin tarkastelemaan merkityksiä laajemmasta perspektiivistä ja Jef Huysmansia seuraten selittämään turvallisuutta "voimakkaana merkitsijänä"<sup>32</sup>. Käsiteanalyysin tavoitteena on jäljittää ja tuoda esille sisällöllisten/materiaalisten seikkojen yhdenmukaisuuksia. "Voimakas merkitsijä" lähestymisen pyrkimyksenä puolestaan on tuoda näkyviin laajempaa merkitysten järjestystä, jossa turvallisuudesta puhuminen saa oman erityisen sisältönsä. Termi voimakas viittaa tähän turvallisuudelle ominaiseen tapaan järjestää asioita. (Huysmans 1998, 231.)

Selvennykseksi voidaan edellistä selittää myös kysymysten avulla. Pyrkinessään etsimään turvallisuuden käsitteen määritelmien samankaltaisuuksia käsiteanalyysi kysyy, mikä yhdistää eri määritelmiä? Turvallisuus "voimakkaana merkitsijänä" taas menee pidemmälle ja kysyy, miksi ylipäätään on olemassa turvallisuus ja miten sitä voisi selittää? Tässä lähestymistavassa siirrytään metafyyysiselle tasolle ja pyritään selittämään turvallisuuden tapaa järjestää ihmisen suhdetta toisiin ihmisiin (vieraaseen), luontoon ja itseen. Turvallisuus ei vain kuvaa todellisuutta, vaan myös muokkaa sitä tietyn turvallisuuslogiikan mukaisesti. Siksi jonkin asian nostaminen turvallisuuden piiriin, on aina myös poliittinen siirto. Tämän ymmärryksen seurauksena aukeaa mahdollisuus tarkastella kriittisesti vallitsevia turvallisuuden käytäntöjä ja merkityksiä. Valtion asema analyysin keskiössä asettuu kyseenalaiseksi ja esiin nousee ongelmia valtion, poliittisen yhteisöllisyyden ja muuttuvan maailman suhteen. Postmodernin turvallisuustutkimuksen teoriaan nojaten kielen rooli korostuu tarkasteltaessa todellisuuksia ja merkityksiä, joita turvallisuuden terminologia osaltaan tuottaa. (Emt., 231-233; ks. myös 3.4., 33-34.)

---

<sup>32</sup> thick signifier, (Huysmans 1998)

### 3.1 Elämä kuoleman kanssa — eri strategioita

Tulkitsen turvallisuutta erityisenä elämänstrategiana, tapana järjestää elämä suhteessa kuolemaan ja sen pelkoon. Tästä on seurauksena, että suhteemme kuolemaan nousee selittäväksi tekijäksi pohdittaessa turvallisuuden merkitysjärjestelmän sisältöä, sen piirteitä ja käytäntöjä. Zygmunt Bauman ehdottaakin, että ihmisen kuolevaisuus ja tietoisuus siitä ovat selittäviä tekijöitä monien ihmisyhteisöjen ja kulttuurien ratkaisevien piirteiden taustalla. Kaikkia kulttuureja voitaisiin ymmärtää paremmin (tai ainakin uudella tavalla), jos niitä tulkittaisiin ihmisen vaihtoehtoisina tapoina elää merkityksellistä elämää tietoisena omasta kuolevaisuudestaan. Kulttuurin tehtävänä on muuttaa biologisesti väistämätön kuolema kulttuuriseksi artefaktiksi. Tämä ihmisen itse tuottama rakennelma toimii ensisijaisena rakennusmateriaalina tai perustana sosiaalisille instituutioille ja käytännöille, jotka ovat olennaisia yhteisöjensä uudelleen tuottamiselle. (Bauman 1992, 9-10.)

Kuoleman 'tietäminen' on mahdotonta, koska siitä ei ole saavutettavissa omakohtaista kokemustietoa. Kuolema näyttäytyykin järjettömänä ja pelottavana jonain, jonka käsittelemiseksi tarvitaan elämänstrategia. Kaikilla yhteisöillä on elämänstrategia, jota ne seuraavat. Tavalla tai toisella kuolema ja kuolemattomuus tulevat hyväksytyiksi erilaisissa elämänstrategioissa. Riippuen yhteisöstä ja ajasta voidaan pyrkiä korostamaan ajatusta kuolemattomuudesta, esim. painottamalla ikuisen elämän ideaalia. Ajatusta kuolemasta voidaan toisaalta pyrkiä piilottamaan, jolloin kuoleman välttely on pääroolissa. Kaiken taustalla on siis kuitenkin ajatus kuoleman käsittämättömyydestä, sen tietämisen mahdottomuudesta, järjettömyydestä.

*"Cogito ergo sum, - Ajattelen, siis olen."* Tämä Descartesin länsimaisen ajattelun ja valistuksen kulmakivi, varmuus, jolle kaikki muut varmuudet täytyy perustaa, toimii oivallisena johdatuksena ajatukseen kuoleman problematiikasta. Sillä mitä on kuolema, jos sitä ei voi ajatella. Voin tietysti kokea toisen ihmisen kuoleman, mutta en omaani. Kun kuolen, en enää ajattele, enkä siis voi reflektoida kokemaani ja tehdä siitä päätelmiä. Näin kuolema nöyryyttää palvottua järkeä. Se ei lopulta kykene selviämään kuoleman asettamasta haasteesta. Tämä perimmäinen järjettömyys on samalla kaikkia

odottava perimmäinen totuus. Descartesin oivallus, jolle hän perusti kaiken muun tietomme maailmasta, järkkyy pahoin kuoleman mahdottomuuden edessä. Luottamus järkeen voidaan palauttaa vain koettamalla peittää tämä nöyryytys. (Bauman 1992, 15-16; Hankiss 2001, 3; Heidegger 2000, 46-47, 292-293.)

Läpi ihmisyhteisöjen historian ne ovat pyrkineet suunnittelemaan hienostuneita verukkeita toivoen välttyvänsä ajattelemasta kuoleman ongelmallisuutta. Jos tässä ei ole onnistuttu, on kielletty siitä puhuminen. (Bauman 1992, 14-15.) Ernest Beckerin mukaan:

”kaikki kulttuuri, kaikki ihmisen luovat elintavat ovat jollakin perusteellisella tavalla luonnollista todellisuutta vastaan tuotettuja protesteja, ihmisenä olemisen todellisuuden kieltämistä ja yrityksiä unohtaa, miten säälittävä olento ihminen on...” (Becker 1973, 33.)<sup>33</sup>

Koska kuoleman kuvittelemisen on mahdotonta, ajatuksiamme siitä tulee työstää ja muokata, jotta niitä voitaisiin käsitellä. Eri tavoin painottuneet elämänstrategiat toteuttavat tätä muokkausta eri tavoin. Kuoleman objektivointi konkreettisiksi uhiksi, joiden käsittely on mahdollista, on yksi tapa elää kuoleman kanssa. Modernille ajalle tyypillinen tapa onkin ollut mahdottoman kuolemaa vastaan taistelemisen muuntaminen taisteluksi spesifejä uhkia, kuten tauteja vastaan. Taistelu kuolemaa vastaan muuntuu päivittäiseksi taisteluksi suhteessa pienempiä ja periaatteessa voitettavia uhkia vastaan. Tavoitteena ja lopullisena maalina tällä modernilla projektilla on kuolemattomuuden ideaali. (Bauman 1992, 10,15,130,138.)

Postmoderni elämänstrategia pyrkii piilottamaan kuoleman ja sen pelon toisin. Tavoitteena on kuolemattomuuden ideaalin arvon inflaatio. Tähän päästään korvaamalla ajan rajallisuuden ja lopun ajatukset kulloistakin nykyhetkeä korostavalla ajattelulla. Kuolemaa, lopullista luopumista, harjoitellaan päivittäisessä elämässä. Työhön, tapoihin, asuinpaikkoihin, avioliittoihin tai mihinkään ei lähtökohtaisesti sitouduta eliniäksi. Koska mikään ei ole korvaamatonta, ei luopuminen lopulta ole kestäväntöntä. Mitään ei käytetä loppuun tai kunnes se hajoaa. Me päätämme luopua niistä jo aiemmin. Näin voidaan säilyttää periaatteellinen ajatus kuolemattomuuden mahdollisuudesta, jos niin halutaan. Läheiset ihmiset piilotetaan niin ikään silmistämme hyvissä ajoin ennen luonnollisen

---

<sup>33</sup>”all culture, all man’s creative life-ways, are in some basic part of them a fabricated protest against natural reality, a denial of the truth of human condition, and an attempt to forget the pathetic creature man is...”

kuoleman saapumista. Tämä tapa kuoleman häivyttämisestä vanhainkoteihin ja sairaaloihin on alkanut jo modernin elämänstrategian myötä ja voi edelleen hyvin. (Emt. 187-189.) Samasta asiasta puhuu myös Heidegger pohtiessaan kuolemaa eksistentiaalisena ilmiönä.

”Toisten kuolemassa nähdään kuitenkin varsin usein yhteiskunnallinen kiusa, ellei jopa tahdittomuus, jolta julkisuuden pitää suojautua.” ( Heidegger 2000, 311.)

Vaikka yhteisöillä onkin erilaisia strategioita joiden avulla pyritään järjestämään suhde kuolemaan, kuoleman väistämättömyys pelottaa kuitenkin ihmisiä. Tästä Elemer Hankiss on todennut seuraavasti, ”Pelon perimmäinen syy on epäilemättä elämämme mahdollinen tuho.”(Hankiss 2001, 35).<sup>34</sup> Tämä eksistentiaalinen pelko näyttäytyy myös Heideggerilla jokapäiväisenä kuoleman välttelemisenä tai pakona kuoleman edessä. Puheessa kuolema tyypistetään tapahtumaksi, joka ei kuulu kenellekään erityisesti, vaan koskee yleisesti kaikkia. Ilmaisuihin ’kuollaan’ ei ole yhtä konkreettinen kuin ’kuolemme’ tai ’kuolen’. Se jättää vielä avoimeksi mahdollisuuden omasta selviytymisestä. (Heidegger 2000, 310-311.)

Pelko ja huoli ovat oleellisia selittäviä tekijöitä tutkittaessa ihmisen tapoja järjestää yhteisöjä ja niiden kulttuureja. Yhteisö voi kanavoida pelon tuottavaksi voimaksi, kun sen kanssa toimeen tulemiseksi tehdään keksintöjä, luodaan instituutioita ja noudatetaan sääntöjä. Kulttuureja voidaan tulkita erilaisina tapoina järjestää elämää suhteessa kuolemaan ja pelkoon, erilaisten elämänstrategioiden muodostajina.

”Yhteisöt ovat järjestelyjä, jotka mahdollistavat ihmisille elämän heikkouksien kanssa, jotka muuten tekisivät elämästä mahdotonta.” (Bauman 1992, 17.)<sup>35</sup>

Toisaalta, riippuen tulkinnan premisseistä voidaan myös ajatella, että pelko ei ole inhimillinen, sisäsyntyinen ilmiö, vaan sosiaalisesti tuotettu. Yhteiskunta ohjaa ja kontrolloi jäseniään pelon avulla ja toisaalta tuottaa ratkaisuja pelosta nouseviin ongelmiin. Kuolemisen pelko ohjaa ihmistä välttelemään kuolemaa, lykkäämään sen kohtaamista. Ihmisen elämästä tulee selviytymistä ja kulttuurista väline siihen. (Hankiss 2001, 25; Bauman 1992, 5-9, 88-89.) Yhteisö, sen kulttuuri tapoineen, normeineen ja instituutioineen on tapa vastata pelon tuomaan turvattomuuteen.

---

<sup>34</sup> ” The ultimate source of fear is undoubtedly the potential destruction of our lives”

<sup>35</sup> ”Societies are arrangements that permit humans to live with weaknesses that would otherwise render life impossible.”

### 3.2 Turvallisuus elämänstrategiana — kuoleman kaksoispelko

Ihmislajin ainoa luonnosta johtuva 'pakko' on lisääntyminen. Mutta lisääntyminen vaatii elossapysymistä ja asettaa näin yksilötasolla haasteen eloonjäämisestä. (Bauman 1992,89.) Turvallisuus tulkittuna kulttuurisesti tuotetuksi tavaksi järjestää elämää suhteessa kuolemanpelkoon tekee turvallisuudesta osan kulttuurisesti spesifiä elämänstrategiaa. Tämä tulkinta saa tukea myös kansainvälisen politiikan ja turvallisuustutkimuksen klassikoista, joissa turvallisuus tulkitaan pohjimmiltaan pyrkimyksenä eloonjäämiseen. (Ks. esim. Buzan, 1991, 19; Herz, 1962.)

Turvallisuus elämänstrategiana pyrkii kuoleman pelon lievittämiseen kahdella tavalla. Ensinnäkin se helpottaa pelkoa, joka aiheutuu toisista ihmisistä, 'vieraasta' ja heidän kyvystään tappaa. Eloonjääminen ja turvallisuus taataan yhteisöjen muodostamisen avulla, jolloin vieraiden ihmisten pelko muuntuu naapurista välittämiseksi. Tämä hobbesilaista logiikkaa noudattava tulkinta kaipaa ja saa lisäselvitystä myöhemmin. Toisaalta turvallisuuden elämänstrategia helpottaa kuolemanpelkoa osallistumalla kuoleman ulkoistamiseen, sen konkretisointiin. Tässä uhkakuvien muodostamisella on keskeinen rooli. Samalla helpotetaan kuoleman pelon tuottamaa epistemologista epävarmuutta. Kun pelko saa kohteen, tulee tiedonhankinta ja ongelmanhallinta mahdolliseksi ja toiminta saa päämäärän. Kuolemanpelko on siis kaksoispelko. Se on oman olemassaolon päättymisen pelkoa ja tuntemattoman/'tietämättömän' pelkoa.(Huysmans 1998, 235-236; ks. lisää tuntemattoman pelosta Blits 1989, 417-431.) Seuraavaksi tarkastelen tätä kaksoispelkoa ja sen eri elementtejä erikseen.

Hobbesilainen pelko leviää abstraktissa luonnontilassa, jossa "...pahinta kaikesta [on] jatkuva pelko, ja väkivaltaisen kuoleman vaara." (Hobbes 1651, ch. 13, 78.)<sup>36</sup> Leviathanissa Hobbes pyrkii hahmottelemaan ratkaisua tähän luonnontilan ongelmaan, jossa vallitsee anarkia ja kaikki vs. kaikki sotatila. Kehenkään ei voi luottaa, ja siksi kaikkia täytyy pelätä. Ratkaisuksi hän ehdottaa suvereenin asettamista ylimmäksi

---

<sup>36</sup> "worst of all [is] continual fear, and the danger of violent death."

vallaksi, lain ja järjestyksen takeeksi. Kuoleman ja tuntemattoman pelko<sup>37</sup> tulee korvata pelolla suvereenia hallitsijaa kohtaan. Tämän pelon tulee ylittää kaikki muut pelot. Valtio korvaa, tai ottaa jumalan paikan pohjimmaisena pelon tuomarina. (Campbell 1992, 57.) Suvereeni pitää yllä järjestystä ja takaa lait sekä turvallisuuden alamaisilleen. Näin kaikki, jotka kuuluvat saman suvereenin hallintaan, muuttuvat potentiaalisista vihollisista ja kuoleman tuottajista luotettaviksi naapureiksi. Kukaan ei uskalla rikkoa järjestystä, sillä suvereenin pelko estää toimimasta järjestystä vastaan. Lisäksi tarvitaan yhteisön ja sen instituutioiden toimia mielipiteen muokkaamiseksi esim. kirkon ja yliopistojen avulla. Yhteisö takaa itsensä objektivoimalla pelon konkreettisiksi uhkiksi ja toimimalla niitä vastaan:

”Ulkoisen toisen pelko muunnetaan ’naapurista välittämiseksi’[...] ja yhteisön jatkuminen taataan sisäistämällä ja legitimoimalla pelko, joka kadotti alkuperäisen lähteensä kauan sitten.” (Der Derian 1995, 34.)<sup>38</sup>

Kaksoispelon toinen ulottuvuus liittyy kuoleman ’tietämättömyyteen’<sup>39</sup>. Se on siis epistemologinen pelko, jonka lievittämiseksi kuolema on tehtävä tiedettäväksi. Se tulee saattaa koskemaan jotain konkreettista, josta on tuotettavissa tietoa. Kuoleman objektivoiminen ja yhteisön rajaaminen lievittävät tuntemattoman pelkoa ja epävarmuutta. Konkreettisista uhista on mahdollista saada tietoa; ystävien ja vihollisten rajaaminen vähentää pelottavien vieraiden lukumäärää. Rajanvetäminen ja hallinnan tavoittelu tulevat tätä kautta olennaisiksi piirteiksi turvallisuuskäytännöissä. Epävarmuus ja tietämättömyys ovat Jan Blitsin mukaan hobbesilaisen pelon perimmäiset vaikuttimet. Niiden juuret ovat ihmisen ja luonnon välisessä suhteessa ja ihmisen synnynnäisessä tietämättömyydessä ja sen aiheuttamassa pelossa. (Blits 1989, 427-429.)

Blitsin tulkinta Hobbesista esittää, että perimmäisenä pelkona ihmisellä olisi tuntemattoman pelko, joka on seurausta ihmisen asemasta vieraana hänellä tuntemattomassa maailmassa, omien aistikokemustensa varassa. Mikään tiedonhankinta ei lopultakaan pysty paljastamaan ihmiselle vastausta perustavimpiin kysymyksiin. Pelko on aisti, joka syntyy tämän vierauden seurauksena. Perinteinen tapa lievittää

---

<sup>37</sup> Hobbes puhuu henkien pelosta ja viittaa tällä jumalan pelkoon, mutta uskonnot ja Jumalan pelko voidaan tulkita esimoderneina elämänstrategioina kuoleman pelon välttämiseksi. (Bauman 1992.)

<sup>38</sup> ”The fear of the external other is transvalued into the ’love of the Neighbor’ [...] and the perpetuation of community is assured through the internalization and legitimation of a fear that lost its original source long ago.”

<sup>39</sup> Mahdottomuuteen hankkia siitä omakohtaista kokemustietoa.



tuntemattoman pelkoa oli usko kaikkivoipaan jumalaan ja tämän jumalan pelko. Hobbes haluaa korvata kaikki muut pelot yhden ja yhteisen suvereenin pelolla, sillä valta päättää elämästä ja kuolemasta on oikeuden ja samalla yhteisöllisen vakauden edellytys. Jos jumalan pelko, tai 'lopullisen tuomion' pelko estää pelkäämästä eniten kaikista suvereenia, ei rauha yhteisössä voi säilyä. Samalla Hobbesin valistuksenajan filosofia pyrkii vastustamaan keskiajan taikauskoisia, irrationaalisia yhteisöllisiä tapoja ja uskomuksia. (Blits 1989, 417-420.)

Kuoleman pelon lievittäminen uhkia objektivoimalla on kaksiosainen prosessi. *Ensin* uhka täytyy paikallistaa ja konkretisoida. Nämä uhat voivat olla laadultaan hyvinkin erilaisia, vaihdellen kulloisenkin kontekstin mukaan. Kansainvälisen politiikan kontekstissa on uhkakuvia perinteisesti objektivoitu toisten valtioiden, tai yleisemmällä tasolla vieraiden aatteiden muodossa. *Toiseksi* näistä uhista voidaan alkaa kerätä tietoa. Tässä prosessissa instrumentaalinen järki ja sen pohjalta muodostetut tieteet ovat keskeisiä. Työvälineinä alasta riippuen modernissa yhteiskunnassa toimivat mm. lääketiede tai eri tiedustelupalvelut. Lääketiede pyrkii löytämään mahdollisia parannuskeinoja eri tauteihin. Lopullisena tavoitteena on kokoajan kuoleman lykkääminen mahdollisimman pitkään. Kuoleman ja tiedon suhde on lopulta paradoksaalinen. Kuoleman 'tietäminen' on mahdotonta, mutta samalla sen pelko objektivoituna konkreettiseksi uhiksi on lähde ja motiivi tiedonkeruulle. (Huysmans 1998, 237.)

Kuolemanpelkoa lievitetään kohdistamalla pelko konkretisoituihin uhkakuviin, joista voidaan kerätä tietoa. Samalla lievitetään myös tuntemattoman pelkoa, koska tiedonhalu voidaan kohdistaa näihin konkreettisiin uhkiin. Kansainvälisessä politiikassa — turvallisuuden elämänstrategian mukaisesti — tätä voidaan toteuttaa yksinkertaistettuna esim. spesifioimalla vihollisia toisista valtioista ja pyrkimällä tiedustelupalveluiden avulla keräämään näistä mahdollisimman paljon tietoa. Vastatoimet voivat vaihdella taloudellisesta painostuksesta sotatoimiin ym. (Ibid.) Mutta ennen kuin sanotaan enempää kansainvälisestä politiikasta, on syytä täsmentää, miten kuoleman pelosta ja siihen vastaamisesta päästään eri valtioiden muodostamaan järjestelmään.

### 3.3 Turvallisuus ja poliittinen yhteisö

Ihminen elää väistämättä sosiaalisessa ympäristössä ja kohtaa siis toisia ihmisiä.

Perimmäinen epävarmuus saa ihmisen epäilemään toisten aikeita. Kuten John Herz toteaa:

“Tämä levottomuus ja huoli toisten aikeista asettaa ihmisen tähän pulmalliseen tilanteeseen ja tekee sanonnasta ‘ihminen on ihmiselle susi’ sosiaalisen elämän ensisijaisen tosiasian. (Herz, 1962: 232.)<sup>40</sup>

Elossa pysyäksään ja epätietoisuutta lievittääkseen ihminen pyrkii, Hobbesin — ja Herzinkin — tulkintaa seuraten, luomaan ympärilleen luotettujen piirin. Näin pelättävien ihmisten joukko pienenee ja poistuu välittömästä läheisyydestä. Samalla mahdollistuu normaali elämä ilman jatkuvaa pelkoa.

Turvallisuuden tavoittelu (tai kuoleman välttäminen selviytymisenä) luo pohjan poliittisille yhteisöille. Keskeiseen rooliin nousee yhteisön tarkka rajaaminen. (Huysmans 1998, 235.) Vetämällä rajoja ‘meidän’ ja ‘muiden’, sisä- ja ulkopuolen välille, me samalla määrittelemme keitä me itse olemme. Selkeästi artikuloimalla ne, joita emme ole eli ‘muut’, me samalla määrittelemme itsemme. (Buonfino 2004, 24.) Koska kaikkia ei voida lukea saman suvereenin hallitsijan alaisiksi, on tehtävä selvä jako niihin, joihin voi luottaa ja niihin, jotka ovat edelleen potentiaalisesti tappavia. Perinteinen ratkaisu 1600- ja 1700-lukujen taitteesta lähtien on ollut yhteisöjen jakaminen suvereeniin valtioihin, joilla on siis kiistämätön itsemääräämisoikeus alueellaan. Tavallisesti tämän suvereenien valtioiden perinteen katsotaan lähteneen liikkeelle Westfalenin rauhasta vuodelta 1648, joka päätti 30-vuotisen sodan Euroopassa. (Werner 2001, 286-288.)

Valtio on teoreettisesti ajateltuna hyvin elegantti ratkaisu ongelmaan, joka nousee esille kuoleman ja tuntemattoman pelosta. Valtio määrittää luotettavien ihmisten piirin ja piirtää tarkat rajat sisä- ja ulkopuolen välille. Samalla valtio luo pohjan sisälle jäävän yhteisön ponnistuksille kuoleman objektivoimiseksi konkreettisiksi uhkiksi ja niihin vastaamiseksi. Tästä parhaana esimerkkinä on nykyinen yhteiskuntamalli. Hobbesin

---

<sup>40</sup> “It is this uncertainty and anxiety as to his neighbors’ intentions that places man in this basic dilemma, and makes the “homo homini lupus” a primary fact of the social life of man.”

ratkaisun ongelma piilee sen nominalistisessa luonteessa. Kyse on lopulta vain nimestä, joka on annettu keksitylle suvereenille, valtiolle.

”Valtioiden suvereniteetin piti olla se auktoriteetti, joka takaisi muiden nimien pysyvyyden, perustuen kuitenkin vain sopimukselle; sopimukselle, joka vieläpä edellytti hädin tuskin uskottavaa järjen ja pelon yhdentymistä...” (Walker 1995, 25.)<sup>41</sup>

Hobbeskin oli tietoinen ratkaisunsa heikosta luonteesta ja asetti useita ehtoja ja edellytyksiä sen toimimiselle. Suvereniteetti ei ole olemassa itsestään. Sitä täytyy jatkuvasti tuottaa ja ylläpitää. Hobbes korosti yliopistojen roolia kansan kouluttajana. Yliopistoissa koulutetut saarnamiehet työskentelisivät mielipiteen muokkaajina ja oikean poliittisen filosofian eteenpäin viejinä. (Walker 1995, 26; Williams, M.C. 1996, 220; Vaughan 2002, 42-45; ks. Hobbesin nominalistisista premisseistä mm. Hobbes 1651, ch I-III, 9-15.)

Mutta viimekädessä valtio on vain nimi, yksi ajallinen<sup>42</sup> ratkaisu yhdessä elämisen ongelmaan ja haasteeseen luottaa toisiin. Valtio on piilottanut kuolemanpelkoa ja pannut toimeen muun ohella myös turvallisuuden elämänstrategiaa. Se on pyrkinyt mahdollistamaan eloonjäämisen ja tekemään vieraan tunnetuksi. Valtion rajat sulkevat sisäänsä yhteisen ja turvallisen tilan, jossa yhteiskunnan eri osa-alueet omilta osin työntävät kuolemaa piiloon ja siirtävät sen kohtaamista. Samalla valtio synnyttää rajojensa ulkopuolelle vieraan tilan. Kuoleman pelon objektivoinnin seurauksena synnytyt uhkaavat kohteet sijaitsevat tässä vieraassa tilassa. Niistä voidaan kuitenkin koettaa hankkia tietoa, ja niitä vastaan voidaan toimia ja varautua.

Vaikka valtio onkin käytännössä synnyttänyt ja määrittänyt ne termit, joilla keskustelua yhteisöllisestä elämästä käydään, on ajallisuuden haaste ajanut valtion ohitse. Turvallisuuden diskurssi on samoin pitkään tuottanut sellaista problematiikkaa, jota poliittiset toimijat haluavat. Lopulta kuitenkin muutos ja sen tuottamat ongelmat ovat väistämättä kyseenalaistaneet aiemmat ratkaisumallit. Uudet ongelmat ja uudet uhat vaativat uudenlaisia ratkaisumalleja. (Laitinen 2005, 9; Walker 1995, 25-26.) Ehkä valtio ei koskaan ollutkaan optimaalinen ratkaisu poliittisen yhteisön ja sen turvallisuuden

---

<sup>41</sup> ”The sovereignty of states was itself supposed to be the authority that would make all names stick, while resting only on dubious guarantees of a contract; a contract, moreover, that required a scarcely credible convergence of reason and fear...”

<sup>42</sup> Hobbes kirjoitti ajassa, jota luonnehtivat sodat; kolmekymmentävuotinen sota oli juuri päättynyt, englannin sisällä käytiin sota.

malliksi, mutta viimeistään nyt sen kriisi on käynyt ilmeiseksi. (Krause & Williams 1996, 230.) Turvallisuuden käsite on 1980-luvulta lähtien joutunut kasvavan paineen alaiseksi. Alkaen akateemiselta puolelta on laajalti esitetty vaateita sen alan laajentamiseksi kattamaan monialaisempia uhkia ja toisaalta erilaisia viittaushkohteita.

### 3.4 Laaja turvallisuus ja turvallistaminen

Hyvä lähtökohta turvallisuuden käsitteen laajentumisen tarkastelulle on Richard H. Ullmanin artikkeli *Redefining Security* (1983, 129-153.). Tarkastelu keskittyy ei-sotilaallisten uhkien merkityksen korostamiseen koskien kansallista turvallisuutta. Ei-sotilaallisiin uhkiin luetaan mm. räjähtävä väestönkasvu, kiihtyvä kaupungistuminen sekä tiettyjä ympäristöuhkia. Ullman toteaa, että turvallisuuden uudelleen määrittelyyn liittyy niin käytännöllisiä kuin analyttisiäkin ongelmia. Tavallisesta poikkeavien uhkien torjumiselle on vaikeampi saada yleistä hyväksyntää ja toisaalta niiden analyttinen vertaaminen suhteessa aseellisiin uhkiin on ongelmallista. Ullman katsoo, että kansainvälisen politiikan voimakkaasti militaristinen käsitys turvallisuudesta antaa "vääristyneen kuvan" (false image) todellisuudesta ja voi jopa aiheuttaa haittaa tai vaaraa, kun muut uhat jäävät vaille huomiota. (Ullman 1983, 129-153.)

Turvallisuuden käsitteen laajentuminen kytketään usein ns. Kööpenhaminan koulukunnan<sup>43</sup> työhön. Kööpenhaminan rauhantutkimuslaitoksen tutkijat ottivat työssään huomioon maailmassa meneillään olleet turvallisuusympäristön isot muutokset sekä pyrkivät muokkaamaan turvallisuuden käsitteelle kattavampaa määrittelyä. He näkivät tämän olevan eri tavoin hyödyllistä:

"Tämän turvallisuuden laajan agendan hyväksymisen peruste koostuu kolmesta elementistä: turvallisuus kysymysten muuttuva tärkeysjärjestys[...]; käsitteen poliittisten ominaisuuksien hyödyllisyys[...]; sen [käsitteen] yhteen kokoavat älylliset piirteet." (Buzan 1991, 368.)<sup>44</sup>

---

<sup>43</sup> Nimitys on vakiintunut viittaamaan Kööpenhaminan rauhantutkimuslaitoksella (COPRI, The Copenhagen Peace Research Institute) 1980- ja 1990 -luvuilla työnsä aloittaneiden tutkijoiden joukkoon ja heidän työhönsä muotoilla uudelleen turvallisuuden käsitettä. Näkyvimminä hahmoina esiintyvät yleensä Barry Buzan, Ole Waever ja Jaap de Wilde.

<sup>44</sup> "The case for adopting this broad agenda for security has three elements: the changing priority among security issues[...]; useful political qualities of the concept[...]; integrative intellectual qualities."

Lyhyesti muotoiltuna kyse oli muuttuvan maailman muuttuvien turvallisuushaasteiden ottamisesta huomioon turvallisuuden käsitteen määrittelyssä. *People, states and fear* (1991) teoksessa Buzan hahmottelee ajatusta turvallisuuden erilaatuisiin uhkiin perustuvista sektoreista. Eri sektoreilla on tietty viittauskohde ja tietyt uhkakuvat. Sektoreiksi Buzan ja Kööpenhaminan koulukunta esittävät sotilaallisiin, poliittisiin, yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja ympäristöstä kumpuaviin uhkiin perustuvia turvallisuuden sisällöllisiä alueita. (Williams 2003, 513.)

Myöhemmin Ole Waever kehitteli ajatuksen turvallistamisesta, joka on sittemmin saavuttanut vankan aseman turvallisuustutkimuksen piirissä. Tämän näkemyksen mukaan turvallisuus ei perustu yksin objektiiviseen havaintoon jostain tosiseikasta, uhasta ja sen pohjalta toimimiseen. Välissä tapahtuu analyysiin kannalta keskeinen turvallisuuden puheteko, joka saa aikaan tietyn merkityksellistämisen, turvallistamisen. Käyttäessään termiä turvallisuus jostain asiasta, turvallistamaan pyrkivä toimija itse asiassa saa aikaan jotain muuta ja uutta, kuin vain toteaa vallitsevan tilanteen. Waeverin ajatus kulkee seuraavasti:

”Turvallisuus ei kiinnosta vain merkkinä, joka viittaa johonkin todellisempaan [kielen kuvateoria, ks. 70.]; lausuminen itsessään on kiinnostava teko. Lausumalla se tehdään jotain (samoin kuin esim. lyömällä vetoa, tekemällä lupaus, nimeämällä laiva). Lausumalla ’turvallisuus’ valtiiovallan edustaja siirtää nimenomaisen asian tietylle alueelle.” (Waever 1995, 55)<sup>45</sup>

Turvallisuus termi pitää sisällään hyvin omalaatuisen merkitysrakenteen.<sup>46</sup> Ennen tämän rakenteen selventämistä, on kuitenkin hyvä käydä lävitse selityksen kannalta oleellisia termejä.

Turvallisuus on aina jotain tiettyä kohdetta varten. Tämä kohde on turvallisuuden *viittauskohde*. Se voi olla periaatteessa mikä tahansa subjekti yksilöstä ihmiskuntaan tai koko planeettaan. Tavallisesti kansainvälisen politiikan turvallisuusdiskurssien viittauskohde on valtio tai valtioon samaistuva yhteiskunta ja sen identiteetti. Turvallisuuden viittauskohde on siis se entiteetti, mikä kulloinkin esitetään uhatuksi. Eri kysymyksiä turvallisuusagendalle esittävät tahot ovat puolestaan *turvallistavia toimijoita*.

---

<sup>45</sup> ”security is not of interest as a sign that refers to something more real; the utterance itself is the act. By saying it, something is done (as in betting, giving a promise, naming a ship). By uttering ’security’, a state-representative moves a particular development into a specific area.”

<sup>46</sup> ”Security is the move that takes politics beyond the established rules of the game...” (Buzan ym. 1998, 23.), ”Turvallisuus on siirto, joka vie politiikan vallitsevien pelisääntöjen yläpuolelle...”

Vaikka kuka tahansa voikin esittää turvallisuuslausumia, ei tämä silti tee niistä turvallistavia toimijoita. Turvallistaminen vaatii edelleen puheteon lisäksi myös *yleisön*, jolle tämä puheteko on suunnattu sekä onnistuakseen myös yleisön tunnustuksen. Hyväksynnän saaminen edellyttää yleensä turvallistavalta toimijalta tiettyä yhteiskunnallista asemaa ja auktoriteettia. Valtion turvallisuuskontekstissa tällaisia tahoja ovat yleensä poliittiset vaikuttajat, vielä tarkemmin ulko- ja turvallisuuspoliittiset vaikuttajat. Turvallistavien toimijoiden lisäksi tarvitaan *käytännön toimijoita*, jotka toteuttavat kulloisenkin uhan edellyttämät vastatoimet. (Williams 2003, 513-515.)

Jonkin asian, esimerkiksi naapurivaltion sotilaallisen kapasiteetin, maahan muuttavien pakolaisten tai ympäristöjätteiden artikuloiminen turvallisuuden vaarantavaksi *uhaksi* tarkoittaa, että tietyn turvallisuuden viittauskohteen olemassaolon esitetään olevan uhattuna<sup>47</sup>. Turvallisuuden merkitysrekisterin (Ks. 4.6., 71-72.) käyttöönotto tässä kööpenhaminalaisessa mielessä esittää tietyn asian olevan uhka olemassaololle. Samalla esitetään vaade vastatoimista, jopa poikkeuksellisista, sillä muuta vaihtoehtoa ei ole. Onnistunut turvallistaminen sallii poikkeuskeinot ja normaalin poliittisen menettelyn sivuuttamisen ajan säästämiseksi. (Waever 1995; Buzan ym. 1998, 23–24,.)

Waeverin turvallistamisen idea perustuu siis turvallistamiseen puhetekona tai puheaktina. Puheaktiteorian taustana ovat J.L. Austinin vuonna 1962 ilmestyneessä *How to Do Things With Words* -teoksessa esittämät ajatukset, joita on edelleen kehittänyt mm. John Searle. (Searle 1969.) Austinin mukaan kieltä käyttäessämme suoritamme periaatteessa kolmenlaista toimintaa: a) välitämme lauseen kontekstista riippumattoman sisällön, *lokutiivinen akti* b) sanoessamme jotain voimme samalla tehdä jotain; huudahdus "ulkona sataa!" kehottaa hakemaan pyykit sisälle, *illokutiivinen akti* c) lisäksi sanoillamme on kuulijaan tietty vaikutus, joka on tai ei ole haluamamme vaikutus, *perlokutiivinen akti*. (Austin 1975)

Kaikki ihmisen kielet ovat perusteiltaan samankaltaisia, tiettyjen säännönmukaisuuksien muodostamia. Samat perustavat säännöt ovat havaittavissa kaikkien kielten semanttisten rakenteiden alla. Eri kielet ovat erilaisia ilmentymiä näistä perustavista säännöistä. Turvallistamisen illokutiivinen puheakti toimii näiden perustavien sääntöjen

---

<sup>47</sup> "Existential threat". (Buzan ym. 1999, 26.)

kautta ja on siten pohjimmiltaan yhteinen. Illokutiivinen puheteko saa kulloisenkin muotonsa aina ajallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa, mutta rakenne ja perlokutiivinen vaikutus tulee perustavien sääntöjen kautta. (Vuori 2008,73-74.)

Kööpenhaminan koulukunnan työn perusajatus turvallisuuden käsitteen uudelleen muokkaamiseksi etenee tiivistetysti näin: turvallisuuden asialista laajenee sektoreittain. Laajeneminen tapahtuu turvallistamalla eri kysymyksiä ja näin antamalla niille eksistentiaalisen uhan status, joka oikeuttaa priorisoitua, poikkeukselliseen käsittelyyn. (Ks. esim. Buzan ym. 1998.) Koulukunnan käsitys lankeaa monin osin selkeästi turvallisuustutkimuksen konstruktivistiseen kenttään, mutta siinä on selkeitä varauksia. Turvallistamisen puheaktin kiireellisyyttä ja poikkeuksellisuutta korostava piirre ei ole johdettavissa yksin Searlelta ja Austinilta. Michael Williams esittää, että turvallistamiseen liittyvä ymmärrys politiikasta, päätöksenteosta ja hätätilasta liittyy läheisesti Carl Schmittin — poliittisen realismin varhaisen kehittelijän — ymmärrykseen poliittisesta järjestyksestä. Kööpenhaminalainen ymmärrys turvallisuudesta muistuttaa selkeästi Schmittin käsitystä politiikasta. (Williams 2003, 512-515.) Johan Eriksson toteaa Kööpenhaminan koulukunnan työstä ja kehityksestä, että siinä oli aluksi kysymys realistisen ja valtiollisen käsityksen yhdistämisestä konstruktivistiin lähtökohtiin. Kehittyessään koulukunta on siirtynyt koko ajan laajemman, kattavamman ja edelleen konstruktivistisemmän turvallisuusnäkökuvan piiriin. (Eriksson 1999, 314.)

### 3.4.1 Inhimillinen turvallisuus

Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuus on ollut kehittymisestään huolimatta selkeästi valtiokeskeistä. Turvallisuus voi kuitenkin periaatteessa saada viittauskohteekseen mitä tahansa. Yksi keskeinen suunta viittauskohteen alan laajentumisessa on ollut yksilön roolin korostuminen niin turvallisuustutkimuksessa kuin virallisissa käytännöissäkin. Vuoden 1994 YK:n kehitysohjelman (UNDP)<sup>48</sup> raportissa määritellään inhimillinen turvallisuus seuraavasti:

“Ihmiset tietävät vaistonvaraisesti, mitä turvallisuus tarkoittaa. Se tarkoittaa turvaa nälän, tautien, rikosten ja sorron muodostamalta jatkuvalla uhalta. Se

---

<sup>48</sup> United Nations Development Program

tarkoittaa myös suojaa arkielämän rutiinien äkkilisiltä ja haitallisilta häiriöiltä.” (UNDP report 1994 (summary), 3; ks. myös CHS 2003.)<sup>49</sup> Raportti lähtee turvallisuuden määrittelyssään liikkeelle ajatuksesta, että suurimmalle osalle ihmisistä turvattomuutta tuottavat arkielämästä selviämiseen liittyvät asiat, eivät mullistaviin ja hirveisiin maailman politiikan käännteisiin liittyvät tapahtumat. Inhimillisen turvallisuuden tuottamiseksi keskeiseen rooliin nousee kestävä kehityksen toimintaperiaate. (UNDP report 1994, 2-3.)

1990-luvulla YK:n turvallisuusneuvosto alkoi systemaattisesti laventaa tulkintoja koskien uhkia kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Samalla sen tulkinta turvallisuudesta lähentyi inhimillisen turvallisuuden sisältöä. (Cohen 2005, 456, 458.) YK:n peruskirja määrittää turvallisuusneuvoston mandaatin koskemaan nimenomaisesti rauhan ja turvallisuuden ylläpitoa. Luvun VII — ”Toimenpiteet rauhaa uhattaessa tai rikottaessa taikka hyökkäystekojen sattuessa” — artiklan 39 mukaan:

”Turvallisuusneuvoston on todettava rauhan rikkoutumisen uhan, rauhan rikkomisen tai hyökkäyksen olemassaolo ja sen on esitettävä suosituksia tai tehtävä päätös siitä, mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä 41 ja 42 artiklan mukaisesti kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi.”

Tämä mandaatti jättää huomattavan tulkinnallisen liikkumatilan, joka oli vielä kylmän sodan aikaan kahtiajakautumisen seurauksena hyvin rajattu. Räikeiden ihmisoikeuksien ja humanitaarisen oikeuden rikkomusten – jotka usein liittyivät konflikteihin – alettiin 1990-luvulta alkaen esittää kuuluvan artiklan 39 piiriin ja siis rauhan rikkoutumiseksi tai sen rikkoutumista uhkaaviksi teoiksi. (Cohen 2005, 458.)

Ihmisoikeusloukkaukset ovat olleet syynä suurimmassa osassa interventioita 1990-luvun alusta lähtien. Kaksinapaisen maailmanjärjestyksen murtuminen asetti YK:n turvallisuusneuvoston uuteen ja keskeisempään rooliin valtioiden välisissä suhteissa koskien etenkin voimankäyttöä. Turvallisuusneuvoston hyväksynnästä tuli, jos ei edellytys, niin ainakin toivottu oikeutus voimankäytölle. Aiemmin perusteeksi oli riittänyt ja esitetty yleensä itsepuolustusta. Näin myös niissä tapauksissa, joissa humanitaarisilla syillä oli rooli voimankäytön perusteena. (Matlary 2004, 129-131.)

---

<sup>49</sup> ”people instinctively understand what security means. It means safety from the constant threats of hunger, disease, crime and repression. It also means protection from sudden and hurtful disruptions in the pattern of our daily lives.”



Inhimillinen turvallisuus avaa turvallisuustarkasteluille ikkunan tiukan valtiokeskeisen analyysin ulkopuolelle. Tällainen ikkuna tuntuu tarpeelliselta ajatellen kyseessä olevaa tutkielmaa ja sen tematiikkaa. Ilmastonmuutos koskee vaikutuksiltaan, ei vain yhden tai kahden valtion asukkaita, vaan koko ihmiskuntaa. Analogia ilmastonmuutoksen ja kylmän sodan aikaisen ydintuhon välillä voi olla monelta osin ontuva, mutta kattavuusaspekti toimii yhdistävänä kytköksenä. Ydintuhon ongelma tuotti aikanaan ratkaisukseen kauhun tasapainon, joka perustui yhteisen varman tuhon (MAD)<sup>50</sup>, yhteiselle pelolle. (Sokoloski 2003, 52.) Vastaava ei ilmastokysymyksessä ole mahdollista, sillä tasapainoon tähtäävän status quon sijaan tarvitaan toimintaa. Mikäli analogia kuitenkin pitää, voitaisiin odottaa yhteisen uhan edistävän yhteisen toimintatavan ja strategian löytymistä, muodossa tai toisessa.

Inhimillisen turvallisuuden korostuminen on ollut havaittavissa myös akateemisella puolella, jossa yksilöllistä lähestymistä korostavat tutkimussuuntaukset ovat nousseet esille. Ennen kaikkea nähtävissä on ollut kriittinen suhtautuminen tavanomaiseen valtiokeskeiseen turvallisuusanalyysiin. Perinteinen turvallisuustutkimus perustui realistiseen ja myöhemmin 1970-luvulta Kenneth Waltzin inspiroimana neorealistiseen tarkasteluun. Siinä korostuu kansainvälisen politiikan tutkimuksen positivistinen tieteenfilosofia. Usko tieteelliseen menetelmään — havainnot meitä ympäröivästä todellisesta maailmasta objektiivisen tiedon lähteenä — on saanut varsinkin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kovaa kritiikkiä. Luonnontieteellisen metodin ulottamisen ihmistieteisiin ei katsota onnistuvan ollenkaan, tai ainakaan ongelmitta. Varsinkin postmoderni kritiikki korostaa objektiivisen tiedon mahdottomuutta. Emme voi sanoa mitään varmaa maailmasta, jota joudumme aina tarkastelemaan omien subjektiivisten käsitteidemme kautta. Kielen rooli intersubjektiivisen todellisuuden tuottamisessa on korostuneessa asemassa postmodernissa tarkastelussa. (Sheehan 2005, 135-137.)

---

<sup>50</sup> Mutual Assured Destruction (MAD)

### 3.4.2 Postmoderni turvallisuustutkimus, ontologiaa ja epistemologiaa

Yleisellä tasolla postmodernin voidaan katsoa tarkoittavan modernin ajan viimeisimmästä vaiheesta käytettävää nimitystä. Vallankumoukselliset muutokset ovat mullistaneet globaalin kulttuurin, talouden ja politiikan prosessit. Tilan ja ajan suhteellinen kutistuminen on tehnyt maailmasta 'pienemmän' kuin koskaan ennen. Vastaavasti ihmisten elinolosuhteet ovat muuttuneet dramaattisesti. Aika, joka näihin muutoksiin sopeutumiseksi on toistaiseksi ollut käytettävissä, on huomattavan lyhyt. Kansainvälisen politiikan termein ilmaistuna: maailma ei enää ole kuin biljardipöytä, jossa pallot kimpoilevat toisistaan anarkistisessa ympäristössä. Hevosten ja purjeveneiden sijaan nyt matkataan suihkukoneilla. Tietoverkoissa tieto liikkuu viipeettä ja samalla liikkuvat myös ideat ja pääomat. Ne taas muokkaavat kulttuureja, talouksia ja päätöksentekijöitä. Ilman ymmärrystä näiden muutosten perustavasta luonteesta, ei kansainvälisen politiikan analyysi voi onnistua. (Sheehan 2005, 134-136; Laitinen 1999, 308-309.) Vanhojen selitysmallien ja kategorioiden väkinäinen sovittaminen kuvaan sopivaksi johtaa helposti ymmärrykseen, josta seurauksena on enemmän haittaa kuin hyötyä.

Postmoderni turvallisuustutkimus lähtee purkamaan turvallisuuden käsitteen epistemologista, ontologista ja poliittista perustaa. Tarkoituksena on pystyä ylittämään implisiittiset ja eksplisiittiset ennakko-oletukset ja itsestänselvyydet, jotka sisältyvät kansainvälisen politiikan perinteiseen tapaan jäsentää turvallisuutta. (Der Derian 1995, 26-27.) Havaintoihin perustuvan objektiivisen tiedon tavoittelun ja edistysuskon lisäksi postmodernismi hylkää myös uskon kaiken selittäviin metanarratiiveihin ja rationalismin ylivoimaisuuteen. Kaikella tiedolla ja tapahtumilla on aina kontekstinsa, jossa ne saavat intersubjektiivisen merkityksensä. Samalla fyysisellä objektilla, joka kiistämättä on olemassa, voi olla kaksi toisistaan selvästi poikkeavaa merkitystä eri yhteyksissä, eri yleisöille. Kulloisenkin ympäristön kieli ja tavat käyttäen kieltä osallistuvat siihen merkityksenantoprosessiin, joka aina tapahtuu intersubjektiivisessä vuorovaikutuksessa. (Sheehan 2005, 136-137)

Turvallisuuden merkityssystemeissä on tavallista käyttää termiä *uhka* puhuttaessa niistä lähteistä, jotka uhkaavat viittauskohteen turvallisuutta kulloisellakin hetkellä. Uhka ei ole

mikään objektiivinen asia tai ilmiö, joka olisi riippumaton niistä kohteista, joiden turvallisuutta sen tulkitaan uhkaavan. (Laitinen 1999, 204.) Jonkin kokeminen uhkaavana vaatii aina tulkinnan vallitsevasta tilanteesta. Uhan tulkinnallinen luonne ei tarkoita, ettei olisi olemassa 'todellisia' uhkia. Se kuitenkin asettaa eri uhat tulkinnalliseen suhteeseen myös verrattuna toisiinsa. Ei ole olemassa keinoa objektiivisesti arvioida kaikkien uhkien 'todellista' vaarallisuutta tai verrata vaaran astetta toisiin. Tulkinnat uhista syntyvät turvallisuuden diskursseissa, joissa ne saavat merkityksensä ja samalla asemoituvat suhteessa toisiinsa. Tässä asettumisessa on valtioiden kontekstissa kysymys turvallisuuspolitiikan priorisoinneista ja resurssien kohdentamisesta. Sillä, saako jokin turvallisuusuhan leiman, on usein kauaskantoisia ja merkittäviä seurauksia, eikä kysymys siksi ole vähäpätöinen. (Campell 1992, 1-3.)

Työssäni tulen tukeutumaan tähän postmoderniin käsitykseen turvallisuuden luonteesta. Turvallisuuden elämänstrategia saa ajallisen sisältönsä turvallisuuden diskursseissa. Turvallisuus on johdettu käsite ja se saa merkityksensä aina suhteessa muihin käsitteisiin ja niiden merkityksiin kulloisessakin kontekstissa. Merkitykset liikkuvat ja muodostuvat intersubjektiivisessä vuorovaikutuksessa kielen avulla. (Huysmans 1999, 44-45.) Tietoa turvallisuuden merkityksestä voidaan saada perehtymällä turvallisuuden merkityssystemin kielellisiin käytäntöihin ja termeihin. Miten jostain asiasta tulee turvallisuusuhka, miten ja millä termein argumentoidaan? Ketä vastaan jokin tietty uhka kohdistuu ja miten tämä viittauskohde kielessä tuotetaan? (Emt., 49.) Diskurssianalyttisestä tutkimuksesta myöhemmin lisää työn tutkimusmenetelmää koskevassa osiossa, luvussa 4. (4.4, 69.)

Turvallisuuden, kuten muidenkin käsitteiden historiallisuuden oivaltaminen edesauttaa nykyisen ymmärryksen ja käytäntöjen hyödyllisyyden sekä taloudellisuuden arvioimista. On mahdollista, että nykyiset turvallisuuskäytännöt eivät ole paras tai oikea tapa vastata turvallisuuden tarpeeseen. Vallitsevien ymmärrysten purkaminen ja niiden premissien oivaltaminen on edellytys perinteisten ja osin kestäättömien turvallisuuskäytäntöjen muokkaamiseksi. Se on myös lähtökohta mahdollisen vaihtoehtoisen turvallisuuden tulkinnan ja käytäntöjen tuottamiseksi. (Laitinen 1999, 195, 313; Der Derian 1993, 96.)

Olennaista toisenlaisen ymmärryksen tuottamisessa on myös turvallisuuden viittauskohde ja sen suhde muihin. Tämä on keskeistä, koska turvallisuuden tuottamisessa on ollut merkittävässä asemassa rajanveto eri identiteettien välille. Vallitsevaa epävarmuutta ja -luottamusta pyritään lievittämään erottamalla luotettavat 'me' -identiteetin omaavat vieraista ja uhkaavista 'muista'. Identiteettien moninaisuus ja perustan järkkäminen postmodernissa maailmassa asettaa haasteen identiteettien ja politiikan väliselle intersubjektiiviselle suhteelle. Kuten Hansen esittää, ulkopolitiikka luo pohjaa identiteetille ja toisaalta identiteetti asettaa ehtoja ja edellytyksiä ulkopolitiikan harjoittamiselle. Identiteettimme muotoutuu osin toimiemme kautta, jotka tapahtuvat vuorovaikutuksessa siihen, ketä 'me' olemme. (Hansen 2005, 26,38.) Se millaisia ovat ne uhkaavat 'toiset', jotka muovaavat identiteettiämme, muodostuu turvallisuusnäkökulmasta tarkasteltuna huomionarvoiseksi kysymykseksi.

Näin on tilanne ainakin tarkasteltaessa vallitsevaa tilannetta perinteisen erottautumista ja geopolitiikkaa korostavan turvallisuuden käsitteiden kautta. Rajanvetoturvallisuuden ja sen eri diskurssien sijaan ja ohella voidaan postmodernin turvallisuustutkimuksen avulla tunnistaa toisenlaisia merkitysjärjestelmiä tuottava turvallisuuden diskursiivinen kehys. Biopoliittinen turvallisuus perustuu Michel Foucault'n biopolitiikan käsitteelle ja tuo tarkasteluihimme uuden ja ajassamme kiinnostavan tavan tulkita ja tutkia turvallisuuskäytäntöjä.

### 3.5 Biopoliittinen riskiturvallisuus ja kuolemanpelko

Turvallisuus kuoleman pelon lievittämisenä on elämän ylistämistä. Näin ymmärrettynä ja tulkittuna elämä astuu turvallisuustarkastelujemme keskiöön. Klassisella ajalla valta tuotettiin edelleen yksin kuoleman kautta. Se perustui joko oikeudelle vaatia poikkeustilanteessa alamaisen asettamista kuolemaan tai oikeudelle pidättäytyä käyttämästä tätä oikeutta. Klassisen ajan jälkeen valta ja sen mekanismit ovat kokeneet muutoksia. Kuolema on pyritty työntämään nykyisissä yhteiskuntakäytännöissä taustalle ja se ilmenee vain näiden käytäntöjen kääntöpuolena. Yhteiskunta pyrkii takaamaan, ylläpitämään ja edistämään biologisesti ymmärretyn ihmisen elämää.<sup>51</sup> Kuitenkin piilotettuna taustalla on edelleen valta päättää kuolemasta. Paradoksaalista kyllä

---

<sup>51</sup> 'make life live', 'edistää elämää' (Dillon 2008b)

kuolemanvalta on saanut eristäytyvät elämänedistäjä suvereenit käymään 'olemassaolon' nimissä aina vain entistä tuhoisampia sotia. Myös omaan väestöön on kohdistettu raakoja joukkomurhia. (Foucault 1999, 96-97.)

Tiettyjen alueiden, niiden resurssien ja rajojen hallinta ovat edelleen huolenaiheina perinteisen turvallisuuden merkitysjärjestelmissä, mutta rinnalla biopoliittinen turvallisuus on yhä merkitsevämmässä roolissa. Globaalina aikanamme turvallisuuden biopoliittinen problematisointi on noussut oleelliseksi kamppailussa turvallisuuden käsitteellistämistä. Kysymys on elämän satunnaisuusien hallinnasta ja elämän edistämisestä. Riskien tuottamisen ja eri teknologioihin niihin reagoimisen avulla biopoliittinen turvallisuus toteuttaa 'satunnaisuusien taloudenpitoa', jossa epämiellyttäviä tulevaisuuksia pyritään estämään tai lykkäämään. (Dillon 2008b, 283-284.)

### 3.5.1 Biovalta

Uutta, biologisen ihmisymmärryksen<sup>52</sup> pohjalta kumpuavaa turvallisuutta voidaan kutsua biopoliittiseksi turvallisuudeksi. Michel Foucaulta seuraten biopolitiikka on elämälle ominaisten tunnuspiirteiden ja ominaisuuksien tunnistamista ja hallitsemista elävien biologisten yksilöiden joukossa, väestössä. Biopolitiikka, biovallan komponenttina, sai Foucault'n mukaan alkunsa varhaismodernin Ranskan nopeasti kehittyvissä kaupungeissa, niiden väestön systemaattisen ja muodollisen luokittelun ja tilastollisen analysoinnin pohjalta. Entiset hallitsijan mielivallan armoilla olleet yksilöt muodostivat biologisina ihmisinä väestön, jolla oli omat dynamiikkansa ja prosessinsa luonnollisiin yksilön ominaisuuksiin pohjaten. Yksilötasolla elämän satunnaisuuksilta vaikuttavat ominaisuudet voidaan väestön kohdalla saattaa hallinnan piiriin. Uusi suvereeni hallitsija ei enää voinut toimia mielivaltaansa nojaten. Nyt tuli ottaa huomioon luonnolliset rajoitteet, joita jatkuvasti kehittyvät elämän tieteet — biologia etupäässä — esittivät. Tällainen väestö ominaisuuksineen muodostui uudeksi hallinnan subjektiksi. (Dillon 2007; 2008b, 271-273; 2008a, 44.)

---

<sup>52</sup> Ihminen ymmärrettynä biologisena olentona, jonka elämää säätelevät erilaiset biologiset prosessit. Terveys, taudit, lisääntyminen, seksuaalisuus ja muut biologiset ominaisuudet ovat ihmisen olemisen ehtoja, joista uudessa ajassamme on tullut väestöistä tunnistettavia biovallan komponentteja. (Rose 2001, 1-2.)

Biovallan — vallan määrätä elämästä —, josta Foucault puhuu, kehitys perustui kahdelle pilarille. Ensimmäinen anatomis-poliittinen pilari tai ääripää kehittyi jo 1600-luvun lopulta lähtien. Siihen sisältyi ymmärrys ihmisen ruumiista koneena, jonka ominaisuudet ja potentiaali tuli paljastaa, valjastaa ja hyödyntää huippuunsa. Ihmisruumiin hallinnointi perustui kurinpidollisille menetelmille. Toinen, 1700-luvun puolivälin paikkeilla kehittynyt elementti oli biopoliittinen elementti, joka ymmärsi ihmisen lajina ja sen lajiruumiin elämästä. Biopoliittinen elementti tulkitsi ihmisen lajiruumiin ominaisuuksia biologisten prosessien (syntyvyys, kuolleisuus, elinikä, hedelmällisyys, terveydentila) perustana ja keskittyi ehtoihin, jotka vaikuttivat näiden prosessien taustalla. (Foucault 1999, 25, 99.)

Perinteisesti poliittinen valta koski hallitsijan alamaisia ja oli rajatonta, lopulta mielivaltaaan perustuvaa. Biologinen ymmärrys ihmisestä saattoi aiemman poliittisen vallan perusteet umpikujaan. Ennen alamainen kuului hallitsijan vallan piiriin sillä perusteella, että hän oli osa kansaa. Biologinen ihminen sen sijaan oli osa lajia ja muodosti yhdessä muiden biologisten yksilöiden kanssa tietyllä alueella sen väestön. Perinteisestä kuolemalla uhkaamiseen perustuvasta vallasta poiketen biovalta tarjosi pääsyä ihmisen ruumiiseen, ottamalla sen elämän haltuun erilaisten hallinnan tekniikoiden avulla. Hallinnan perusteeksi kehittyi biovalta, jonka komponenttina biopolitiikka pyrkii vaikuttamaan ihmisen lajiominaisuuksien ja prosessien hallinnoimisen kautta. Väestöön kohdistuvia vallan tekniikoita edustavat erilaiset väliintulot ja sääntelymenetelmät. (Dillon 2008b, 271-272; Foucault 1999, 99-102 & Foucault 2003, 249–253.)

Biologisen ihmisen ja väestön hallitseminen tuli keskeisesti riippuvaiseksi luonnollisista elämän tunnuspiirteistä ja niiden edistämisestä. Suvereenin valta ei ollut enää yksinkertaistetusti elämän ja kuoleman välillä päättämistä, vaan rajoitetumpaa. Elämään kuuluvat satunnaisuudet ja luonnollisuudet asettivat suvereenin rajoitteidensa alle. Yksikään alamainen ei lopulta voi estää sairauden kohtaamista tai työkyvyn heikkenemistä sairauden seurauksena. Elämän monimutkaisuuden ja satunnaisuuksien — jotka nyt olivat suvereenin harteilla — hallitseminen ei perinteisin menetelmin ollut enää mahdollista. Yhdessä biovallan kehityksen kanssa, poliittisen hallinnan olemus — uusine yhteiskunnallisine käytäntöineen — muuttui. (Dillon 2008b, 265, 269, 274.)

Poliittisen hallinnan uusi, moderni aika nousee esiin vanhan hallinnan logiikan ja järkeilyn yleisen kriisin, uskottavuuden puutteen kautta. Kristillisen kirkon pelastusopin ja sen poliittisten liittolaisten, imperiumien ja kuningaskuntien purkautuminen teki tilaa uudelle hallintatavalle, joka paremmin vastaisi uuden ajan haasteisiin. (Dillon 2008a, 318.) Väestön, yhteiskunnan ja julkistalouden käsitteet toimivat uudenlaisen poliittisen rationaliteetin perusteina. Aiemmin mainittu muutos suhteessa elämään, joka korosti yksilön roolia biologisena olentona ja lajin jäsenenä, implikoi laajempaa ontologista muutosta ihmisyhteisöissä<sup>53</sup>. Uuden hallinnan tavan tuli ottaa huomioon luonnollisuudet, joita ihmiseen biologisena lajiolentona liittyi.

Biopoliittinen hallinta ilmentää piirteitä, joita biologisen ymmärryksen jatkuva ja etenkin 1900-luvulta kiihtyvästi edennyt muutos tuottaa. Viimeisimpänä käänteenä tässä kehityksessä on ollut elämän tieteiden siirtyminen molekyylianalyysin tasolle ja elämän modifikaatio mm. geeniteknologian avulla. Väestön dynamiikat ovat entistä voimakkaammin kytkeytyneet biologian ja muiden elämän tieteiden tuotoksiin. Biopoliittiset mekanismit ammentavat ja muuntuvat seuraten muuttuvaa ymmärrystämme. (Dillon 2008b, 284, 289.)

### 3.5.2 Liberaali hallintatapa

Varhaismodernilla ajalla 1700-luvun Euroopassa alkoi valistuksen hengessä kehittyä kirkolliselle, jumalan pelkoon perustavalle hallinnalle vaihtoehtoisia poliittisen järjestyksen periaatteita. Uusi hallintatapa poikkesi jumalaisesta oikeutuksesta, eikä perustunut jumalan pelolle. Se rakentui ihmisen luontaisille oikeuksille ja korosti ihmisen itse vastaavan omasta hallinnastaan. Yhtäläiset ihmiset muodostivat ja hallinnoivat yhteiskuntia. Kapitalistisen talouden kehityksen myötä ja valtiollisesta hallinnosta erillisen kansalaisyhteiskunnan muodostuessa nousi yhteisön hallinnalle uudenlainen

---

<sup>53</sup>“ The move from *gentium* to *espèce* [laillis-kulttuurisesta ymmärryksestä lajiperustaiseen], [selvennys AT] thus effects a transformation in the very understanding of what it is to be a living being and correspondingly of the governmental regulation of such a living thing.” (Dillon 2008, 273, italics in the original) ”siirtymä *gentium*’sta *espèce*’en saa aikaan muutoksen tavassa ymmärtää, mitä tarkoittaa olla elävä olento ja vastaavasti mitä tarkoittaa tällaisten elävien olentojen hallinnollinen sääntely.” (kursiivi alkuperäisessä)

haaste. Kontrolli piti ulottaa alueelle, minne ei julkisella toimijalla periaatteessa ollut asiaa (vapaa markkinatalous ja kansalaisyhteiskunta). Luonnonoikeudellinen ihmiskäsitys korvautui ihmistieteiden kehittyessä biologisella. Biologisen ihmisen hallinta poikkesi olennaisesti luonnonoikeudelle perustuvasta hallintatavasta. (Reid 2009, 16-18.)

Biologisen ihmisen ominaisuudet eivät rakennu universaaleille perusteille, vaan biologialle. Biologinen perusta on kompleksien, joskin havaittavien prosessien ja dynamiikkojen muodostelma, joka jatkuvasti muuttuu ja sopeutuu muuttuviin olosuhteisiin. Opimme luonnonoikeuksista poliittisten teorioiden ja liberaalin ideologian kautta, mutta biologisten subjektien hallinnasta saamme tietoa elämän tieteiden tuottamana. Yksilö korvasi ajan saatossa myös skolastikkojen ja filosofien jumalan suvereenin viimekätisenä oikeutuksena. (Reid 2009, 18-19.) Biologinen ihminen vastaa itsestään ja on vastuussa itselleen. Vapaan yksilön arvon noustessa hallinnan tuli ulottua entistä syvemmillä ei-julkiselle alueelle ja koskea myös yksilöä. Tämä oli välttämätöntä, jotta varsinaisen viittauskohteen eli väestön ominaisuuksien hallinta edelleen mahdollistuisi. Yksilön käyttäytyminen pitäisi saada noudattamaan omaehtoista kontrollia: yksilö täytyy saada tekemään 'oikeita' ja vapaita valintoja. 'Luonnollinen' tapa toimia on 'oikea' tapa toimia ja rationaalisen, vapaan yksilön odotetaan valitsevan 'oikein'. Luonnollisuuksien esiintuominen ja oikean tiedon tuottaminen saa keskeisen roolin liberaalin hallintatavan käytännöissä. (Dillon 2007,42; 2008a, 318; 2008b, 273.)

Liberalismi ymmärretään tavallisesti yksilön vapautta hallinnon levittäytymiseltä suojaavana ja korostavana ideologiana. Jaeger tulkitsee Foucault'n tuoneen esille, että liberalismi itse on hallinnan periaate ja tapa. Se hyödyntää tekniikoinaan taloustiedettä, järkiajattelua, hallittujen osallistumista hallintaan ja yksilön vapauden ideaalia. (Jaeger 2007, 260; Foucault 1997.) Mm. viittauksilla käytännön elämän 'luonnollisuuksiin' liberaali hallintatapa korostaa itsenäisten yksilösubjektien itseohjautuvuuden ja -kontrollin merkitystä. Erityisesti keskeiseen asemaan nousevat viittaukset poliittiseen taloustieteeseen ja markkinatalouteen, jotka 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla kohosivat yhteisöelämän keskiöön modernin ajan kehittyessä.



Modernin valtion syntyessä hallinnan tavoitteeksi muodostui valtion ja sen vallan vahvistaminen<sup>54</sup>. Tavoitteen toteuttamiseksi alamaisten tai kansalaisten käyttäytymistä ja tapoja tuli muokata ja säädellä kaikin valtion etua edistävin keinoin. 1700-luvun puolivälin tienoilla alkoi kehittyä ihmisten biologiselle samankaltaisuudelle perustunut ymmärrys ja sen pohjalta uusi liberaali hallintatapa. Uuden hallinnan subjektin eli väestön muodostavien yksilöiden hyvinvoinnista tuli uuden hallintatavan päämäärä. Väestöllä on ominaisuuksia, joita ei voida suoraan johtaa yksilöstä, vaan niiden ymmärtämiseksi on tutkittava väestöä. Sillä on myös valtiosta/suvereenista riippumattomat dynamiikkaansa ja prosessinsa, jotka vaativat valtion väliintuloa tavoitteen – elämän edistämisen – saavuttamiseksi. (Rose ym. 2006, 87.)

Muutos kulttuuris-laillisesta subjektista biologiseen; toisaalta suvereenin valtion kehittyminen ja väestön kasvu tekivät perinteiseen suoraan kontrolliin pohjautuvasta vallankäytöstä tehotonta, jopa mahdotonta. Liberalismi korostaa myös valtiosta erillisten etujen merkitystä vallan käytön tavoitteena. Valta painottuikin kehittyvien yhteiskuntien ei-valtiollisille osa-alueille. Biologisen ihmisen rooli väestön osana poikkesi entisestä alamaisen asemasta pakkovalan alla.

”Liberalismi poikkeaa valtiolähtöisestä ajattelusta lähtemällä liikkeelle oletuksesta, että ihmisen käyttäytymistä ei tule säädellä yksin valtion etujen nimissä, vaan myös valtiosta erillisen yhteiskunnan etujen tähden.”<sup>55</sup> (Rose ym. 2006, 84)

Vapauden ideaalin korostuminen näissä moderneissa yhteiskunnissa johti vaikuttamisen logiikan muuntumiseen. Suora kontrolli väheni ja käyttäytymisen ohjailu korostui. (Rose ym. 2006, 83-84.)

Kapitalistisen talouden voittokululle oli edellytyksenä biovallan kehittyminen. Sen yksilöruumiin kurinpidolliseen hallintaan ja biopoliittiseen väestönhallintaan keskittyneet elementit mahdollistivat ihmisten ja väestöjen sijoittamisen tuotantotalouden koneistoihin ja prosesseihin. Biopolitiikan alkeismuodot toimivat kaikkialla yhteiskunnallisissa käytännöissä ja instituutioissa (armeijassa, perheihanteissa, koulussa, järjestyksen pidossa, lääketieteessä ja hallinnossa) Ihmisten kasaantuminen synkronoitui pääoman ja tuotantovoimien kasvun kanssa. Biovaltaa sovellettiin monissa uuden

---

<sup>54</sup> reason of state (Rose 2006 ym., 84.)

<sup>55</sup> ”Liberalism differs from reason of state in that it starts from the assumption that human behavior should be governed, not solely in the interests of strengthening the state, but in the interests of society understood as a realm external to the state.”

talouden prosesseissa ja niiden mahdollistamiseksi. (Foucault 1999, 100-101.) Foucault'n esitys biovallasta, biopolitiikasta sekä liberaalista hallintatavasta esittää erityisen muutoksen sekä yksilön, yhteiskunnan ja valtion välisissä suhteissa, mutta toisaalta myös valtiojärjestelmän ja globaalien yhteisöiden keskinäisissä suhteissa. (Ks. Jaeger 2007, 257-277.)

### 3.5.3 Riski ja riskiturvallisuus

Elämän edistämisen tavoitetta kohtaavat uhat ovat usein huomattavasti poikkeavia geopolitiittisen rajanvetoturvallisuuden uhkiin verrattuna. Ne ovat luonteeltaan erilaisia, sillä ne eivät perustu niinkään perinteisille rajanveto-, identiteetti- tai 'me vs. muut' – asetelmille. Biopolitiittisen turvallisuuden uhka voi olla ja usein onkin lähtöisin yhteisön sisältä. Tällaisten uhkien torjuminen vaatii keinoja ja työkaluja, jotka niin ikään poikkeavat perinteisistä sotilaallis-strategisistä keinoista. (Dillon 2008a, 311,317.)

Biopolitiittinen turvallisuus osallistuu biovallan tuottamiseen ottamalla elämän viittauskohteeseen ja pyrkimällä edistämään elämää ohjaamalla ja säätelemällä käyttäytymistä kohti yksilöiden itsesuojelua ja itsensä turvaamista. Lopulta tässä on avain asemassa tiedon ja vallan suhteen hallinta ja tavoitteisiin sopivan tiedon esittäminen 'oikeana'. Turvallisuus on erityinen hallintaväline, jossa makro-poliittinen taso yhdistyy mikro-poliittiseen. Yksilön 'oikean' käyttäytymisen säätelyn kautta laajempi viittauskohde – väestö – ja sen ominaispiirteet ohjautuvat haluttuun suuntaan tai muovautuvat halutulla tavalla (Dillon 2008b, 276.)

Elämän luontainen satunnaisuus ja ailahtelevaisuus nousevat biopolitiittisen turvallisuuden näkökulmasta pahimmiksi uhkatekijöiksi. Ennakoinnin mahdollistaminen vaatii ihmistieteellisen tiedon kerryttämistä ja tilastollisen analyysin korostettua roolia. Riskin käsite kuvaa oivallisesti, mistä pohjimmiltaan on kyse: tulevien, epämieluisien tapahtumien todennäköisyyksien tulkinnasta, ennakoimisesta ja hallinnasta. Laajemmin

ajateltuna riski sisältää myös ajatuksen tulevaisuuden potentiaalisesta muokkaamisesta vaikuttamalla nykyisyyteen.<sup>56</sup> (Aradau ym. 2008, 148.)

Itseohjautuvuuden ideaalin mukaisesti biopoliittista turvallisuutta edesautetaan pyrkimällä muokkaamaan tapoja käyttäytyä. Tilastollisiin analyyseihin ja seurantaan perustuen kerätään tietoa, jonka pohjalta pyritään tunnistamaan käyttäytymisprofiileja, -malleja ja todennäköisyyksiä sekä arvioimaan ja luokittelemaan mahdollisten epämiellyttävien tulevaisuuksien — riskien — todennäköisyydet ja suunnittelemaan interventiostrategioita. (Dillon 2008b, 267.) Biopoliittisen turvallisuuden käytäntöjen ytimessä ovat sopeutumisen ja muutoksen käsitteet. Elämän satunnaisuuksien kesyttäminen vaatii ja korostaa sopeutumiskykyä (adaptation), valmiutta muutokseen (transformation) sekä elinkykyä/soveltuvuutta (fitness). (Dillon 2008a, 328; 2008b, 271.)

Perinteinen uhkiin perustuva turvallisuuskurssi kaikkine käytäntöineen etsii toimijoita tai laajemmin subjekteja ja jäljittää tarkoituksellisuutta. Riskeille pohjautuvassa turvallisuustarkastelussa korostuvat laajemmat, koko tarkasteltavaa järjestelmää koskevat ominaispiirteet. Tavallisesti tällaisia ovat esim. koko väestön terveyttä ja hyvinvointia koskevat indikaattorit: lisääntyminen, kuolleisuus, keski-ikä ym. Riskinä voi olla esim. tarttuva tauti, 'väärät' elintavat tai asenteet. Samoin luonnon katastrofit tai muut ulkoiset seikat ja tapahtumat ovat asetettavissa vertailtaviksi todennäköisyyksiinsä perustuen, niiden muodostaman riskin vakavuuden mukaan. (Aradau ym. 2008, 147-148)

Aiemmasta uhkien eliminoimisesta poiketen, riskiturvallisuutta pyritään tuottamaan monimutkaisia matemaattisia ja tilastollisia menetelmiä hyödyntävien riskianalyyysien perustalta. Tavoitteena ei ole uhan/riskin eliminointi vaan toimintasuunnitelmien kehittäminen, jotka hyväksyvät ja ottavat riskin *mahdollisuuden* huomioon. Tällaiset mahdollisia tulevaisuuksia muokkaavat toimintasuunnitelmat tulevat osaksi käytäntöjä, joiden avulla riskiaikaamme leimaavaa satunnaisuutta koetetaan tulkita ja hallita. (Ibid.)

---

<sup>56</sup> Risk denotes a family of ways of thinking and acting, involving calculations about probable futures in the present followed by interventions into the present in order to control that potential future. (Rose 2001, 7)

Biopoliittisessa turvallisuudessa riskin käsite on kehittynyt keskeiseksi ja sen ympärille on muodostunut hiljaksen kokonainen teollisuuden ala, vakuutusten ja taloudellisten sijoitusvälineiden muodossa. Yhteiskunnat suojaavat väestöään toimintasuunnitelmia tuottamalla ja seuraamalla. Tätä varten ne pyrkivät määrittämään riskejä perustuen moninaisiin tiedon tuottamisen menetelmiin.

#### 3.5.4 Kuolemanpelko, biopoliittinen turvallisuus ja riski

Turvallisuuden elämänstrategia kuolemanpelon lievittämiseksi — kuoleman objektivointi ja tiedon keräämisen mahdollisuus — on käynyt lävitse perustavanlaatuisia muutoksia modernin ajan myötä ja sen jälkeen. Jatkuva uhkien monialaistuminen ja tästä seuraava uhkaavien asioiden lisääntyminen on aiheuttanut strategisen muutoksen (muutos on tapahtunut niin yksilöllisellä, kuin yhteisölliselläkin tasolla). Osansa ontologisen turvallisuuskriisin välttämiseksi on ollut biopoliittisen turvallisuuden esiin nousulla ja korostumisella. Sen sijaan, että kuolemanpelkoa objektivoidisiin yksittäisiksi uhkiksi, jotka voitaisiin 'ottaa haltuun', on siirrytty moninaisten uhkien hallittavuuden mahdollistamaan *riskiturvallisuuden* aikaan. Erilaisin riskianalyysin keinoin pyritään arvioimaan todennäköisyyksiä eri tulevaisuuksille ja niiden mukanaan tuomille riskeille. Objektivointi tapahtuu uhkien *paikantamisen* sijaan riskejä *arvioimalla ja tunnistamalla*. Riskien hallitsemisen teknologiat tekevät epämieluisista tulevaisuuksista osan elämää. Samalla kuolema astuu uudestaan lähemmäs elämää, mutta ei luonnollisena vaan hallittuna eri tekniikoiden avulla. (Dillon 2008b,270.)

Riskiturvallisuuden aikaa vietetään riskiyhteiskunnissa<sup>57</sup>, jonka kriisit — esim. eri ympäristökriisit — voidaan riskeiksi tyypistämällä koettaa saada näyttämään hallittavilta. Tämä noudattaisi riskiyhteiskunnan teknisen tulkinnan mukaista logiikkaa. Koska globaalien vaarojen riskiaste on ennalta määritelty, voidaan ne mieltää ikään kuin asiaan kuuluviksi. Niistä tulee osa tavanomaista päätöksentekoa. Samalla mahdollistuu kaikkien erilaisten riskien keskinäinen vertailu ja jonkinlainen hallittavuus. On mahdollista miettiä esim. kumpi on vaarallisempaa ydinvoiman käyttö vai tupakointi. Tällaisessa teknisessä riskien kartoittamisessa vaarana on, että yhteisö muuttuu erilaisten kieltojen ja

---

<sup>57</sup> Riskiyhteiskunnan käsitteen nosti keskusteluun Ulrich Beck, etenkin vuonna 1992 englanniksi käännetyllä teoksellaan *Risk Society: Towards a New Modernity*.

sääntöjen pohjalta toimivaksi byrokraattiseksi yhteisöksi. Esimerkiksi tarkasteltaessa ilmastonmuutosta riskinä teknisestä näkökulmasta, voisi seurauksena olla valtava säätelyiden, määräysten ja kieltojen viidakko. Samalla perimmäiset syyt jäävät kuitenkin edelleen käsittelemättä. "Kivikauden industrialismiin"<sup>58</sup> nojaavan yhteiskunnan olisi siirryttävä "seurauksistaan ja vastuustaan tietoiseen industrialismiin"<sup>59</sup>. (Beck 1990, 14.)

On huomioitava, että työssäni ymmärrän riskit sosiaalisesti, diskursiivisissa käytännöissä tuotetuiksi asioiksi, joita tuotetaan ja hyödynnetään alati lisääntyvin tavoin. Riskien arviointi ja korostaminen on biopoliittisesta ja yhteisöllisestä näkökulmasta jopa oleellista, tavoitellun itsekontrollin ja –ohjautuvuuden saavuttamiseksi. Tuotetut riskit tehdään hallittaviksi eri tekniikoiden avulla, jotka toimivat itsekontrollin työvälineinä. Vakuutukset ovat osuva esimerkki riskien haltuun ottamisesta. (Dillon 2008a, 322-323.) Globaalien ympäristöriskien kohdalla biopoliittisuus on ilmeistä. Uhattuna on kirjaimellisesti koko lajiruumis, tai vähintäänkin elämän perusteet (asuinpaikan, ruuansaannin tai toimeentulon muodossa).

Riskiturvallisuuden kontekstissa tuotettavat uhat edellyttävät oletettavan tulevaisuuden manipulointia. Sopeutuminen ja muuntuminen ovat keskeiset välineet tässä tulevaisuuden hallinnassa. Biologisen yksilön elämän edistäminen edellyttää siis vapautta muuttua ja sopeutua satunnaisuuden ja riippuvuuden luonnehtimassa todellisuudessa. Samalla biopoliittinen turvallisuus tulee suorasti kytketyksi näennäisen vapauden ideaaliin. Geopoliittisen rajanvetoturvallisuuden ja sen välittömämpään kontrolliin pyrkivien käytäntöjen suhde vapauteen on rajoittava, jopa poissulkeva. Kummassakin tapauksessa vallitsevat turvallisuuden käytännöt ovat kuitenkin toistuvasti osoittaneet olevansa myös turvattomuuden, eivät vain turvallisuuden lähteitä.

Biopoliittinen turvallisuus elämää edistäessään, paitsi kerää tietoa elämästä, myös arvioi ja vertaa eri elämän muotoja. Tässä piilee ongelmien ydin. Jos tiedon kerääminen jostakin elämän muodosta on vallitsevan käsityksen mukaan vaikeaa tai jopa mahdotonta, tulee siitä automaattisesti ongelma turvallisuudelle. Eri elämän muotojen vertaaminen luo myös pohjan arvoasteikoille. Mikä elämän muoto tai tapa on

---

<sup>58</sup> Beckin termi, suomennos teoksesta *Riskiyhteiskunnan vastamyrryt* 1990.

<sup>59</sup> Ibid.

arvokkaampaa, helpommin ohjattavissa (saatavissa itseohjautumaan) ja muokattavissa sopeutumaan? Kaikki elämän muodot vaativat ohjausta, mutta toiset enemmän. Jokin elämän muoto voi olla haitallista elämälle itselleen ja sitä tulee rangaista, tai jopa eliminoida se. Biopoliittisen turvallisuuden vapaudelle perustuva elämän edistäminen osoittautuu yhtä väkivaltaiseksi kuin perinteinen suurempaan kuolemanvaltaan nojaava rajanvetoturvallisuus. (Dillon 2008b, 291) Vapaus jää näennäiseksi, sillä olet vapaa vain niin kauan, kuin pitäydyt 'luonnolliseksi' tai 'normaaliksi' mielletyn käyttäytymisen puitteissa. Poikkeavuus synnyttää vaaran ja aktivoi turvallisuuden diskurssin.

### 3.6 Ympäristöturvallisuus

Käsiteltyäni työni turvallisuusymmärryksen perusteita sekä esiteltyäni biopoliittisen turvallisuuden taustoja, siirryn kohti varsinaista tutkimusongelmaa. Esittelen aluksi käsitteelliseltä kannalta ympäristöproblematiikkaa turvallisuuskontekstissa. Myöhemmin keskityn ympäristöturvallisuuden ilmenemiseen toimintapoliittisella tasolla sekä akateemisen tutkimuksen piirissä. Puhe ympäristöongelmista uhkana turvallisuudelle pääsi todella vauhtiin kylmän sodan päätyttyä. Aikaisemminkin ympäristö oli tosin ollut esillä rauhan- ja kehitystutkimuksen puolella jäsenneyssä laajassa turvallisuuskäsityksessä. Ympäristöongelmien turvallisuusaspektin huomioiminen asettaa turvallisuustutkimukselle ja käytännöille haasteen teoreettisella ja käytännön tasolla. Ympäristökysymysten muodostuminen jatkuvasti laajempia asioita ja alueita kattaviksi sekä samanaikainen tiedon lisääntyminen, ovat korostaneet ongelmien kompleksia ja akuuttia luonnetta.

Ympäristöturvallisuuden käsite haastaa vallitsevaa turvallisuusajattelua. Haasteet ovat kahdenluonteisia: turvallisuuden viittauskohde asetetaan kyseenalaiseksi ja toisaalta uhat saavat uuden, hyvin erilaisen sisällön ja luonteen. Tutkimuksessani keskityn ilmastonmuutokseen ympäristö- ja — ennen kaikkea — turvallisuusongelmana.

Ongelmat, jotka tässä pohdinnassa ilmenevät turvallisuuden käsitteen kautta, liittyvät laajemmin kysymyksiin poliittisen yhteisöllisyyden lähtökohdista, rajojen vetämisestä ja identiteettien perusteista. Maapallon jakaminen alueittain valtioihin — pieniin hallinnollisiin yksiköihin — tuntuu väkinäiseltä maailmassa, jossa asiat ja ilmiöt, talous ja

kulttuuri, tieto ja tiedonvälitys liikkuvat rajoista välittämättä yhä nopeammin. Samoin uhat ja uhkatekijät saavat entistä useammin globaalin luonteen tai vähintäänkin koskevat laajoja alueita ja useita valtioita. Ongelman ytimeen porautuu kaikista kipeimmin kysymys globaaleista ympäristöongelmista. Saasteet, jotka ovat lähtöisin kaukaa rajojen ulkopuolelta voivat laskeutua toisen valtion alueelle ja aiheuttaa vakavia ympäristötuhoja, taloudellisia tappioita ja muita ennalta aavistamattomiakin seurauksia.

Ympäristöturvallisuuden käsitteen muodostumisen ja sen merkitysten historiaa käsiteltäessä tulee samalla pohdittavaksi yleisemmin ihmisen suhde luontoon ja ympäristöön. Onko luonto olemassa ihmistä varten, käytettäväksi annettuna; miten luonto vaikuttaa ihmiseen ja kulttuureihin; toisaalta miten ihminen vaikuttaa luontoon? (Laitinen 1998, 68.) Perinteinen valistuksenajan ihmisen suhde luontoon oli protestanttisen ajattelun mukainen. Mitä paremmin luonnonvarat saadaan järkeilyä hyötykäyttöön ihmisen prosessien raaka-aineiksi ja materiaaleiksi, sitä parempi. Hegeliläinen edistysajattelu näki luonnon materiaalina edistyksen prosessissa. (Falk 1971, 25-26; Hayward 1994, 11.) Työni terminologian mukaisesti luonto voidaan nähdä ihmiselle 'uhkaavana toisena', kuten Hobbesin *luonnontila* –käsite kontekstissaan melko eksplisiittisesti antaa ymmärtää. Luonto ja luonnontila tulee ottaa haltuun ja asettaa kontrollin alaiseksi. Tämä ontologinen asetelma, jossa luonto asettuu selvästi ulkopuoliseksi suhteessa ihmiseen, on taustana myös luonnon välineellistämässä ja hyväksikäytössä. Kumpuavat metaforat luonnosta, ulkopuolisena ympäristönä, ovat pohjana myös termeissä, kuten turvallisuusympäristö. Luonnontilassa elävät villit ja barbaarit ovat samoin esimerkkinä luonnon samaistamisesta uhkaavaan ulkopuoliseen. (Dalby 1998, 294-295.)

Historiallinen suhtautuminen ympäröivään luontoon ja sen varantoihin olisi edelleenkin ongelmaton ja kannatettava, jollei tietämys sen tuhoisista vaikutuksista olisi lisääntynyt käänteentekevästi. Erottelu uusiutuviin ja uusiutumattomiin luonnonvaroihin kertoo jo paljon. Kulutukselle/kehitykselle on olemassa rajansa. Ympäristöongelmien käydessä ilmeisiksi kehityksen ideologian rinnalle nousee ajatus kestävästä kehityksestä. (Chasek ym. 2006, 27-30.) Edelleen ympäristöön liittyvien ongelmien lisääntyessä ja pahentuessa muodostuu lopulta käsitys ympäristöongelmista uhkana turvallisuudelle.

Turvallisuuden laaja-alaistumisessa ja väittelyssä turvallisuuden 'oikeasta' määritelmästä on käynnissä merkittävä taistelu resursseista ja auktoriteetista. Kuka pääsee määrittelemään mikä kuuluu turvallisuuden piiriin, on hyvinkin oleellinen kysymys monella tapaa. Se implikoi toimijaa turvallisuuden tuottamisessa. Onko tämä toimija valtio vai jokin toinen riippuu osin siitä, mikä koetaan uhkaavana. (Laitinen 1998, 67-68.) Ympäristöturvallisuus kuuluu tähän laajennettuun turvallisuuskäsitykseen ja sen osalta kysymys resursseista on keskeinen. Ympäristöongelmien hoitamiseksi voi olla vaikea saada resursseja, mutta turvallisuuden viitekehyksessä tämäkin helpottuu.

Ihmisen toiminta ulottuu nykyään luonnon perimmäisiinkin prosesseihin ja lisää ympäristöongelmien laadullista syvyyttä ja alueellista kattavuutta. Ilmastonmuutos on esimerkki molemmista tapauksista. Globalisaation myötä leviävät laajalti ympäri maapalloa myös muut ympäristö*ongelmat* ja tietoisuus niistä, mutta ne koetaan kuitenkin eri tavoin eri kulttuurisissa kehyksissä. Samoin ympäristö*uhat* saavat kulloisenkin merkityksensä aina tietyssä kontekstissa, joten kööpenhaminalainen turvallistaminen tapahtuu aina kulttuureittain ja alueittain vaihtelevissa olosuhteissa. Ympäristöongelma siirtyy ympäristöturvallisuuden diskurssiin, kun se kulloisenkin viittauskohteen kannalta koetaan olemassaoloa uhkaavana. (Emt., 73-74)

Edelleen, ilmastonmuutos toimii hyvänä mallina ympäristöongelmien ja -uhkien problemaattisesta suhteesta positivistisen tieteen ihannointiin. Ongelman alkuperää on äärimmäisen vaikea paikantaa, seurausten laajuudesta ja spesifistä luonteesta ei ole myöskään kattavaa konsensusta. Ilmastonmuutos on niin kompleksi ilmiö, että se ei ole kokonaisvaltaisesti 'tiedettävissä'. Kausaalisuhteen ja syyllisten tarkka osoittaminen on vaikeaa. Aistipohjaisten havaintojen tekeminen on usein vaikeaa ja seuraukset jakautuvat hyvin epätasaisesti eri alueilla. Kuitenkin tämän epätietoisuuden takia toimintamme ja päätöksemme suhteessa ilmastonmuutokseen nojaavat pitkälti tieteellisen prosessin — usein varsin positivistisesti orientoituneen — tuottamaan materiaaliin. (Laitinen 1998, 70; Beck 1995) Ilman omakohtaisia kokemuksia vaarasta, ilmastonmuutoksen konstruoiminen turvallisuuskäytännönä nojaa pitkälti ilmiöstä käytetyn kielen luonteeseen. Merkityksellistä on myös puheenvuorojen esittäjien auktoriteetti ja asema suhteessa vallitseviin turvallisuuskäytäntöihin ja toimijoihin.



Ympäristöturvallisuus saa puheessa hyvinkin erilaisia merkityksiä, joilla on erilaisia käytännön implikaatioita riippuen viittauskohteesta. Rajanvetoturvallisuuden kehykseen kuuluva kansallinen *turvallisuus* -termi viittaa selkeästi kansallisvaltiojärjestelmässä valtiolliseen turvallisuuskontekstiin. Samaa logiikkaa noudattaen ympäristöturvallisuuden viittauskohteeksi voisi olettaa ympäristön, luonnon sinänsä tai yksittäisen eläinlajin eloonjäämisen. (Sheehan 2005, 101.) Joissain käyttötarkoituksissa näin onkin. Tällöin puhutaan planetaarisen ekosysteemin eloonjäämisestä tai biosfäärin monimuotoisuuden säilymisestä, eikä ihminen saa erityishuomiota. Kuitenkin Buzanin, Waeverin ja de Wilden mukaan puhuttaessa ympäristöturvallisuudesta, viitataan yleensä ihmisen ja ihmisen sivilisaation olemassa olevan tason säilyttämiseen maan kantokyvyn puitteissa. (Buzan ym. 1998, 79-81). Lisäksi pohdittaessa ympäristöturvallisuuden merkitystä, on muistettava vaihtelevat kulttuuriset kontekstit. Vaikka esim. ilmastonmuutos onkin lopulta globaaliongelma, ovat sen seuraukset ja kokemukset siitä äärettömän vaihtelevia eri alueilla ja kulttuureissa. Siksi sekaannusten vaara on ilmeinen.

Kysymyksen turvallisuuden viittauskohteesta ympäristöturvallisuuden kohdalla tekee mielenkiintoiseksi myös työssäni esittämä näkemys turvallisuuden rajoja luovasta, erotteluun perustuvasta luonteesta. Jos uhanalainen 'me' syntyy suhteessa uhkaan, mikä tai kuka on se 'uhkaava toinen' suhteessa ympäristölähtöisiin uhkiin? Kelpaako uhan aluperäksi abstrakti ilmastonmuutos? Vaatiiko turvallisuuskäytäntö aina 'uhkaavan toisen', vai kelpaako myös *uhka ilman vihollista*? — tämä on termi, jota Michael Sheehan käyttää ympäristöuhista puhuessaan<sup>60</sup>. Onko ympäristöuhkien lähteet ja syylliset etsittävä? Tällöin seurauksena voisi olla myös ympäristöturvallisuuden ulottaminen perinteisen turvallisuuden diskurssien ja niiden käytäntöjen alaisuuteen. Pyrkimys uhkaavien toisten eliminoimiseen johtaisi väistämättä monimutkaisten kausaalisuhteiden yksinkertaistamiseen ja vääristymiseen.

Ympäristöongelmien hoitaminen yksin turvallisuuskontekstissa ei ole hyödyllistä, varsinkaan valtiollisessa viitekehyksessä. Jokainen ongelma ei voi olla uhka valtion ja kansakunnan turvallisuudelle. Resurssit eivät riittäisi ja toisaalta turvallisuuden poikkeuksellinen luonne vaarantuisi. Nykyisen valtiojärjestelmän puitteissa käytössä

---

<sup>60</sup> "threat without enemies" (Sheehan 2005, 102.)

olevat välineet soveltuvat myös huonosti joidenkin uusien uhkien esim. ympäristöuhkien hoitamiseen. (Sheehan 2005, 102; Laitinen 1998, 72.)

Jos siirretään tarkastelu käytännön toimintapoliittiselle tasolle, huomataan, että ympäristötematiikka on ollut mukana jo pitkään. Ympäristöasioiden huomioiminen oli aluksi pääosin muutosten havaitsemista ja niistä puhumista. Ihmisen toimien vaikutusta ympäristöön ja vielä spesifimmin ilmastoon on nostettu esiin ja tutkittu jo niinkin aikaisin, kuin vuodesta 1827. Silloin tiedemiehet arvioivat, että ilmakehän kemiallinen koostumus vaikuttaa maanpinnan lämpötilaan. Tieteellisen tiedon kertyminen vuosien varrella on johtanut tietoisuuden lisääntymiseen asteittain. Ympäristökysymykset ja ympäristön kiihtyvä pilaantuminen herättivät huomiota myös 1960- ja 1970-luvulla, mutta turvallisuuden agenda oli tällöin vielä tukossa supervaltojen välisen kylmän sodan tuottamista uhista. (Esim. Laitinen 1999, 235.)

Työni kannalta ensisijaisen kehityskulun voidaan katsoa alkaneen jo vuonna 1970 ja 1971 julkaistujen raporttien<sup>61</sup> myötä, joissa pohditaan mm. ihmisen toimien vaikutusta ilmastoon. Lisääntynyt yleinen tietoisuus ongelmista, ei-valtiolliset järjestöt, vihreät liikkeet ja poliittiset ryhmittymät sekä ympäristökatastrofit viitoittivat tietä kohti 1990-luvun alkua. Suurvaltojen välisen jännitteen merkittävä lientyminen teki tilaa turvallisuuden agendalle. Vastakkainasettelun sijaan haluttiin korostaa asioiden keskinäistä riippuvuutta niin talouden, ympäristön kuin turvallisuudenkin kysymyksissä. (Emt., 26-50.) Viimeistään kylmän sodan päättyminen vapautti turvallisuuskeskustelun vanhoista kahleistaan ja sai oikeastaan aikaan tarpeen turvallisuuden uudelleen määrittelylle. (Laitinen 1999, 235.) Koska samalla tietoisuus ja tieto ympäristöongelmien — etenkin ilmastonmuutoksen — lisääntymisestä ja vakavuudesta oli kasvanut, vallitsivat kaikki edellytykset ympäristökysymysten noususta turvallisuuden avoimelle asialistalle. Vuonna 1992 YK:n turvallisuusneuvosto julisti:

”sodan ja sotilaallisten konfliktien poissaolo ei itsessään takaa kansainvälistä rauhaa ja vakautta. Ei-sotilaalliset epävakaudentlähteet taloudellisilla, sosiaalisilla, humanitaarisilla ja ekologisilla alueilla ovat nousseet uhkaamaan rauhaa ja turvallisuutta.” (SC 1992, S/23500)<sup>62</sup>

---

<sup>61</sup> 1970 *Study of Critical Environmental Problems*, MIT, Cambridge MA; 1971 *Study on Man's Impact on Climate*, MIT, Cambridge MA.

<sup>62</sup> "the absence of war and military conflict amongst States does not in itself ensure international peace and security. The non-military sources of instability in the economic, social, humanitarian and ecological fields have become threats to peace and security."

Linkki ympäristön ja turvallisuuden välille oli muodostettu myös virallisella tasolla.

Akateemisella puolella, vuonna 1971 kansainvälisen politiikan tutkija Richard Falk kirjoitti kirjan paljon puhuvalla nimellä, *This Endangered Planet*<sup>63</sup>. Siinä hän kirjoittaa, kuinka olemme länsimaisessa elämäntyyliissämme tulleet hyväksyneeksi tietynlaisen kehitysuskon kohti parempaa elämää.<sup>64</sup> Välineenä on teknologisen kehittelyn mahdollistama jatkuva taloudellinen kasvu. Käsitys minkäänlaisista rajoista tälle kasvulle tai ihmisten elämälle maapallolla yleensä on tyystin kadonnut viimeistään 1900-luvun loppupuolella. Falk toteaaakin, että mikäli emme pysty mukauttamaan käyttäytymistämme planeettamme kantokyvyn mukaiseksi, on ihmiskunnan tulevaisuus todella ankea. Lopulta uhkaa jopa sukupuutto elinolosuhteiden jatkuvasti huonotessa. Nyt käydään taistelua planeetan asuttavuudesta. Jo tuolloin, vuonna 1971 Falk huomauttaa epäkohdasta yksittäisiin suvereeneihin valtioihin perustuvan poliittisen järjestelmän ja lisääntyvien, koko planeetan kattavien prosessien välillä. (Falk 1971, 1-2.)

### 3.6.1 Ilmastonmuutoksen turvallisuusaspekti

Käyn seuraavaksi läpi ilmastonmuutokseen liittyviä potentiaalisesti turvallisuutta vaarantavia *seurauksia*. Tässä esittämäni asiat ovat laajasti esillä asiaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Seuraan kuitenkin työssäni pääasiassa professori Dupontin pätevää esitystä (Dupont 2008, 29-54).

Muutokset ilmastossa ovat läpi historian olleet liitoksissa kysymyksiin turvallisuudesta, sen kulloisessakin ajallisessa kontekstissa. Lisääntynyt kuivuus ja poikkeuksellisen kylmä jakso ajoivat aikanaan hunneja ja germaanisista heimoja kohti etelää, länttä ja Rooman imperiumia. Lähi-idän kuivuus vaikutti aikanaan myös muslimien levittäytymiseen välimerelle ja Etelä-Eurooppaan. Historiassa tunnetaan myös muita kokonaisiin sivilisaatioihin vaikuttaneita käännteitä, joissa ilmaston muutokset ovat olleet osallisina.<sup>65</sup>

---

<sup>63</sup> Tämä uhanalainen planeetta

<sup>64</sup> Jo aiemmin ympäristön ja konfliktien välistä yhteyttä ja suhdetta oli pohdittu, aina 1940-luvun lopulta asti. (Laitinen 1999, 229 alaviite 11.)

<sup>65</sup> Esim. muslimien levittäytyminen Väli-merellä ja Etelä-Euroopassa; viikinkien katoaminen Grönlannista. (Dupont 2008, 31.)

Luonnolliset variaatiot ilmastossa tapahtuvat kuitenkin suhteellisen hitaasti jakautuen pitkille ajanjaksoille, suhteessa muutoksen dramaattisuuteen. Nykyisestä ihmislähtöisestä ilmastomuutoksesta puhuttaessa, puhutaan ennennäkemättömistä muutoksista puristettuna jopa alle sadan vuoden jaksolle. Aika luonnolliselle sopeutumiselle ei riitä. (Dupont 2008, 31-34.)

Käytännön vaikutukset, jotka ilmastomuutoksen seurauksena vaarantavat ihmisten elinmahdollisuudet vaihtelevat arvioitsijan tulkinnasta riippuen. Ensinnäkin ilmaston muuttuminen aiheuttaa *pulan vedestä ja ruuasta*. Ilmastomuutoksen tuloksena äärimmäiset sääolosuhteet lisääntyvät. Tapahtuu muutoksia sadealueiden sijainneissa ja kuivuus edistää aavikoitumista alueilla, joissa jo valmiiksi kärsitään kuivuudesta. Rankkasateet lisääntyvät ja aiheuttavat tulvia, mutavyöryjä ja viljelyalan pienenemistä niihin tottumattomilla alueilla. Muutokset merivirroissa ja jäätiköiden sulaminen lämpötilan nousun seurauksena saavat aikaan elinkelpoisen maa-alan kutistumisen. Ekosysteemien tuhoutuessa tai sopeutuessa uusille alueille, menettävät monet yhteisöt perinteiset elinkeinonsa ja ravinnonlähteensä. Ennusteiden mukaan pula juomavedestä tulee kaiken kaikkiaan lisääntymään ja ilman merkittävää vedenjakaamisen tasaavaa vaikutusta miljardit ihmiset joutuvat kärsimään sen niukkuudesta. Koko ajan seurauksia pohdittaessa tulee pitää mielessä ennustettu merkittävä väkimäärän kasvu. Aina vain suurempi joukko on jakamassa pieneneviä resursseja. (Dupont 2008, 31-34; Thomas 1992, 163-166.)

Toisena vaikutuksena huomioon tulee ottaa *ongelmat energiantuotannon turvaamisessa*. Fossiilisten polttoaineiden käyttäminen energianlähteenä on suurin syy käsillä olevaan ongelmaan. Niiden käyttö aiheuttaa n.80 % kaikista kasvihuonekaasuista. Ilmastomuutos pakottaa arvioimaan uudelleen energiantuotannon perusteet. Tarve haitallisten polttoaineiden käytön vähentämiselle olisi suuri ja akuutti, mutta samalla lähes kaikki valtiot arvioivat talouksiensa kasvavan lähitulevaisuudessa. Kasvua ilman fossiilisten energialähteiden käyttöä on vaikea saavuttaa. Vaihtoehtoisten ja uusiutuvien energianlähteiden suhteellisen kallis hinta patistaa valtioita investoimaan ydinvoimaan, joka sinällään ei tuota kasvihuonekaasuja, kuin välillisesti. Kriitikot kuitenkin näkevät tämän vain ongelman väistämisenä, ei ratkaisemisenä. Ydinvoiman tuotantoon liittyvät riskit – mm. kysymykset jätteiden jatkosäilytyksestä ja tuotannon suojaamisesta

terroristeilta ja rikollisilta – nähdään liian suurina, jotta sitä voitaisiin suositella vaihtoehdoksi. Muuttuvat olosuhteet muuttavat myös fyysistä ympäristöä ja uudenlaiset ongelmat nousevat esiin. Jäätiköiden alta paljastuvien maa-alueiden omistuskiistat ja riidat veden alle jäävistä alueista — ja niiden mahdollisista energialähteistä — voivat saada aikaan jopa konflikteja valtioiden kilpaillessa taloudellisista hyödyistä. Asuinalueiden uppoamisen seurauksena syntyneiden siirtolaisten ja pakolaisten uudelleen sijoittamisesta tullaan varmasti kiistelemään. (Dupont 2008, 34-35.)

Edelleen kolmantena ja hyvinkin konkreettisenä vaikutuksena ovat lisääntyvät *Taudit ja luonnonkatastrofit*. Lämpenevä ilmasto ja lisääntyvät äärimmäiset sääolosuhteet lisäävät riskiä vaarallisten tautien leviämisestä. Lämpötilan nousu vaikuttaa suoraan, joskaan ei yksin, taudinaiheuttajien, kuten bakteerien ja loisten levinneisyysalueen laajuuteen. Samoin laajenee erilaisten taudinkantajien, kuten moskiittojen elinalue. Lisääntyvä kosteus ja sademäärä vaikuttavat välittömästi sekä välillisesti tautien leviämisen kannalta suotuisten olosuhteiden yleistymiseen. Jo valmiiksi tavalla tai toisella vaikeuksissa olevat yhteiskunnat ovat heikommin valmistautuneita taistelemaan tauteja ja kulkutauteja vastaan. Leviävä epidemia on äkkiä kriittinen turvallisuusuhka alueella, jolla edellytykset tehokkaaseen terveydenhuoltoon ja vastatoimiin ovat heikentyneet tai lähtökohtaisesti huonot. (Dupont 2008, 37-38.)

Luonnonkatastrofien määrän uskotaan yleisesti nousevan ilmastonmuutoksen seurauksena. Jonkun tietyn katastrofin kausaalisen yhteyden osoittaminen ilmastonmuutoksesta johtuvaksi voi olla vaikeaa, mutta yleinen arvio on, että määrä tulee nousemaan. Vedenpinnan nousun aiheuttamat tulvat, lämpötilan nousun seurauksena lisääntyvät hurrikaanit ja paikallisemmat mutavyöryt, rankkasateet ja muut mahdolliset seuraukset voivat osoittautua ennakoituakin enemmän tuhoa aiheuttaviksi ongelmiksi. (Dupont 2008, 38-40; Thomas 1992, 166.)

Ilmastonmuutoksen turvallisuusaspektista puhuttaessa joudutaan väistämättä ottamaan kantaa ja pohtimaan tarkastelun viittauskohdetta ja erityisesti suhdetta valtiolliseen turvallisuuteen.

"..kansainvälisen poliittisen järjestelmän rakenne ja sitä uusintavat prosessit saattavat vaatia muutosta, koska valtiojärjestelmä on itse suuri syy ympäristöongelmiin." (Thomas 1992, 3.)<sup>66</sup>

Uudenlaisten, usein maailmanlaajuisten uhkien lisääntyessä, alkavat perinteiset tulkinnat turvallisuuden sisällöstä, sen kohteesta ja keinoista sen tuottamiseksi tuntua riittämättömiltä tai jopa haitallisilta. Mikä olisi sopiva korvaaja valtion rooliin turvallisuuden tuottajaksi ja kohteeksi? Pohdinnat maailmanlaajuisista turvallisuusyhteisöistä ovat ongelmallisia, koska olemme oppineet ajattelemaan perinteisin termein, perinteisen keskustelun ehdoilla. (Walker 1990, 3-5.)

Ympäristöturvallisuuden ongelmat ovat luonteeltaan laajaa yhteistyötä vaativia. Keskinäiselle kilpailulle ja suhteelliselle hyödyille perustuva valtiojärjestelmä on jo lähtökohdiltaan huonosti varustettu näihin ongelmiin vastaamiseksi. Yhteistyö vaatii hankalasti saavutettavissa olevaa konsensusta. Valtion kannalta ongelmallista on myös, että ympäristöongelmat saavat usein paikallisesti aikaan ongelmia, jotka horjuttavat valtion legitimitettä ja toimintakykyä. (Thomas 1992, 119; Falk 1971, 2, 41-42.) Ilmastonmuutos uhkaa viimekädessä — kaikki seurannaisvaikutukset huomioitaessa — tavalla tai toisella kaikkia. Valtiokeskeinen turvallisuusajattelu tulisikin tässä yhteydessä korvata ihmislähtöisellä ajattelulla, jossa turvallisuuden keskiössä, viittauskohteena on yksilö. Vaihtoehtoisesti viittauskohteena voi olla kaikki yksilöt käsittävä ihmiskunta, mutta toimiiko turvallisuuden logiikka myös tällaisessa tapauksessa, jossa selkeän vihollisen osoittaminen on vaikeaa?

#### 4. Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi

Seuraavassa käyn lävitse diskurssianalyysin metodologiset perusteet. Esittelen myös tarkemmin tutkielmassa soveltamaani tapaa tehdä tutkimusta käyttäen metodina diskurssianalyysiä. Analyysin kohteena ovat kansainvälisen politiikan turvallisuuden merkityssysteemit ja niitä ilmentävät tekstit. Pohdin valitsemani metodin soveltuvuutta turvallisuustutkimuksen apuvälineeksi ja tarkennan sen tarjoamia työvälineitä suhteessa tutkimuskysymykseeni ja aineistooni.

---

<sup>66</sup> "...the structure of the international political system and the processes which reinforce it may need to change, for the state-system itself is a major part of the environmental problem."

Olen rakentanut luvun siten, että käyn ensin lävitse yleiset ontologiset ja epistemologiset lähtökohdat diskurssianalyysin tekemiseksi. Premisseinä on käsitys todellisuudesta sosiaalisesti rakentuneena ja kielen roolin korostuminen merkitysten välittämisessä ja tuottamisessa. Tieto on kietoutunut diskursseihin ja välittyy niissä, mutta diskurssit myös määrittävät, mikä milloinkin tiedoksi katsotaan. Tulkitsemalla eri diskursseja, mitä niissä sanotaan tai ei sanota, miten ne muodostuvat ja mitkä niistä ovat saavuttaneet hegemonisen aseman, saavutamme mahdollisuuden reflektoida vallitsevien käytäntöjen taustoja ja niihin liittyviä, annettuina otettuja lähtökohtia.

Tutkimustyöni kannalta oleelliseksi nousee siis turvallisuuden diskurssien tunnistaminen ja tulkitseminen. Eri diskurssit asemoivat toimijoita eri tavoin. Tietystä positioista on luonnollista puhua tietyin termein, tietyllä tavalla. Tätäkin asiaa pyrin selventämään jatkossa lisää.

#### 4.1 Sosiaalinen todellisuuskäsitys

Oletus todellisuuden sosiaalisesti rakentuneesta luonteesta on diskurssianalyysin ontologinen lähtökohta. Asiat ja ilmiöt saavat merkityksensä kielen kautta, joka on määritelmällisesti jaettua. On tietysti olemassa myös tarkkailijasta riippumaton todellisuus, jossa materiaaliset asiat ovat olemassa itsenäisinä tulkinnoista riippumatta.<sup>67</sup> Me ihmiset emme kuitenkaan voi ymmärtää niitä, antaa niille merkitystä tai kertoa niistä muille, ilman kielen<sup>68</sup> välittävää vaikutusta. Kun turvaudumme kieleen ja annamme merkityksen käsitteellistämällä asian, me samalla luomme sosiaalista todellisuutta. Käyttäessämme vakiintuneita termejä ilmaisemaan jotakin asiaa me uusinnamme vallitsevaa sosiaalista todellisuutta. Olemme jatkuvasti tavalla tai toisella osallisina todellisuuden muokkaamisen prosessissa. Tämä prosessi tapahtuu intersubjektiivisesti, vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.<sup>69</sup>

---

<sup>67</sup> Näitä asioita, Searle kutsuu "karuiksi faktoiksi" (brute facts), erotuksena institutionaalisista faktoista. (Searle 1995, 2)

<sup>68</sup> tai muun merkkijärjestelmän, mutta tässä keskityn vain kieleen

<sup>69</sup> Kuvattu käsitys todellisuuden sosiaalisesta muodostumisesta voidaan jäljittää takaisin Bergerin ja Luckmanin teokseen *The social Construction of Reality* 1966.

Kasvanut kiinnostus kieltä ja kielen roolia kohtaan viimeaikaisessa sosiaalisessa teoretisoinnissa<sup>70</sup> on suurelta osin yhdistettävissä tiettyyn ymmärrykseen modernista. Se kuvastaa tavalla tai toisella kielen korostunutta roolia modernissa elämässä verrattuna elämään ennen modernin aikakauden alkua. Tulkinnat myöhäismodernista ajasta korostavat ajan ja tilan välisen suhteen muutosta. Aika on menettänyt merkitystään ihmisiä ja alueita erottavana tekijänä. Tämä puolestaan saa ihmiset ja koko sosiaalisen tapahtumakentän irti perinteistä ja spesifeistä paikoista, jotka ovat määrittäneet perinteisten erotteluiden avulla. Seurauksena on *sosiaalisen elämän refleksiivinen luonne*, se alkaa määrittyä sosiaalisen tiedon pohjalta. Asiantuntijatieto on pohjana diskursseilla, jotka määrittävät tietyn käsityksen työstä, perheestä, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Nämä käsitykset puolestaan ohjaavat ihmisten tapaa elää. Globalisaation kutistamalla maapallolla massamedian rooli korostuu näiden käsitysten leviämässä ja muokkautumisessa. (Fairclough 2000, 164-165.)

Kieli on siis avain asemassa yhteisen todellisuutemme tuottamisessa. Se on tulkittavissa systeemiksi, joka muodostuu erilaisista yhteen liittyvistä elementeistä, joista jokaisen merkitys on riippuvainen kaikkien eri elementtien yhtäaikaisesta olemassaolosta. Kieli muodostuu yhteisesti jaetuista merkityssysteemeistä ja sen puitteissa merkitykset välittyvät suhteessa ja erotuksena toisiinsa. (De Saussure 1983, 113; Jokinen 1991, 9.) Merkitys sanalle 'mies' rakentuu osin tiettyjen siihen yhdistettyjen ominaisuuksien pohjalta, mutta samalla 'mies' saa merkityksensä erotuksena termistä 'nainen'. Värit saavat samoin sisältönsä suhteessa toisiinsa: 'Punainen' on eri kuin 'keltainen'. Hierarkkisiksi mielletyt termit ovat myös usein luonteeltaan dikotomioiksi luokiteltavia; esim. ylempi ja alempi, 'länsimaat' ja 'kehitysmaat'. (Jokinen 1991, 17-18.; ks. 4.2., 70.) Muita esimerkkejä yleisistä dikotomioista — toisensa poissulkevista vastinpareista — ovat mm. tosi v. epätosi, oikein v. väärin, luonnollinen v. epäluonnollinen, demokratia v. diktatuuri ja me v. ne (toiset, muut).

Edellä sanotun mukaisesti me kieltä käyttäessämme konstruimme eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme. Tämä käsitys eroaa

---

<sup>70</sup> Suurelta osin samoihin sosiaalisen elämän muutoksiin, mutta eri teoreettisista lähtökohdista ja eri termein, viitataan kun puhutaan kielellisestä käänteestä, kulttuurisesta, ideologisesta tai tiedollisesta käänteestä. (Fairclough 2000, 164)



jyrkästi perinteisestä kielen kuvateorian<sup>71</sup> mukaisesta näkemyksestä. Kieli todellisuuden kuvana on positivistiseen tiedekäsitykseen kuuluva näkemys, jonka mukaan kielen tarkoituksena tieteessä on pyrkiä antamaan mahdollisimman tarkka kuva todellisuudesta. Konstruktivisessa kielikäsityksessä taas on sisäänrakennettuna ajatus, ei todellisuuden sinänsä kuvaamisesta, vaan vallitsevan sosiaalisen todellisuuden ja sen muodostavien käytäntöjen selitysvoimaisemmasta ilmentämisestä. Kieli antaa asioille ja esineille merkityksen. Todellisuus sinänsä ei ole meille avoin, vaan se avautuu kielen kautta. Merkitysten vakiintuminen on myös sosiaalinen prosessi. Yksittäinen toimija on kyllä osallisena prosessissa, mutta ei yksin voi omalla päätöksellään vakiinnuttaa tai vaihtaa jaettuja merkityksiä. Osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä muodostuu vakiintuneita merkityssysteemejä, joiden sisällä käytetään vakiintuneita merkityksellistämisen tapoja. Tällaiset diskurssit vaativat jatkuvasti uudentamista vallitsevissa käytännöissä. Ne ovat myös avoimia muutokselle. (Jokinen ym. 1993, 18-23.)

#### 4.2 Diskurssi

Diskurssit, merkityssysteemit tai -järjestelmät<sup>72</sup> rakentuvat järjestelmällisistä merkityssuhteista eri asioiden ja esineiden välillä, jotka määrittyvät aina suhteessa toisiinsa. Pyöreästä, nahkaisesta esineestä tulee jalkapallo, vasta kun sitä potkitaan pelipäivänä tiettyjen sääntöjen mukaan pelattavassa pelissä. Esine on sama, mutta jälkimmäisessä tapauksessa sosiaalisesti muodostuneet yhteydet antavat sille tietyn merkityksen. Kaikki mikä kuuluu näihin yhteyksiin, muodostaa diskurssin. (Laclau, Mouffe 1987, 82.)

Todellisuus hahmottuu merkitysten kautta. Se ei kuitenkaan tarkoita ettei sosiaalisista merkityksistä riippumatonta todellisuutta olisi olemassa. Kivi kaivauksen pohjalla ja raakajalokivi ovat sama fyysinen asia, mutta niillä on eri merkitykset. Raakajalokivi vietyinä markkinatalouskontekstiin muuttuu timantiksi, jolla on suuri rahallinen arvo.

---

<sup>71</sup> Ajatus kielestä todellisuuden kuvana, jossa jokainen mielekäs lause on tosi tai epätosi ilmaus todellisuuden piirteestä, voidaan johtaa Ludwig Wittgensteinin varhaiskauden pääteokseen, *Tractatus*, eli, Loogis-filosofinen tutkielma (1984). Kielen kuvateorian perintö ilmenee osin edelleen positivistisessa tieteen filosofiassa. (Fierke 2002, 331, 333.)

<sup>72</sup> Tässä työssä termejä käytetään synonyymejä, luettavuuden ja sujuvuuden parantamiseksi.

(Laclau, Mouffe 1987, 83.) Tämä markkinakonteksti on mitä suurimmassa määrin sosiaalisen konstruktion tuote. Diskurssien tulkitsemiseen tähtäävän tutkimusotteen taustalla on myös oletus diskurssien rakentumisesta pitkälti binaarioppositio -parien varaan. Ne muodostavat valtasuhteita, joissa toinen parin muodostavista vastakohtista on etuoikeutettu suhteessa toiseen.<sup>73</sup> Tämä oletus rakentuu Jacques Derridan filosofian varaan ja on piirre, joka erottaa diskursiivista lähestymistapaa muista konstruktionistisista tavoista tehdä tutkimusta. (Milliken 1999, 228; Derridaan filosofiasta ks. esim. Derrida 1981.)

Asioiden lisäksi diskurssit merkityksellistävät tai tuottavat myös toimijoita. Samat järjestelmälliset säännöt, jotka ovat muuttamassa pyöreän nahkakuulan jalkapalloksi, ovat myös tuottamassa paikkaa jalkapallon pelaajalle toimijana. Eri merkitysjärjestelmät myös määrittävät toimijoille — kontekstista riippuen — erilaisia subjekti positioita. Vapaustaistelija voi ollakin terroristi; sotilas voi olla kapinallinen; raiskaaja voi olla oikeuksiensa puitteissa toimiva mies<sup>74</sup>. Kaikki riippuu diskursseissa tuotettavista merkityksistä ja tulkinnoista eri teoille ja toimijoille. (Laclau, Mouffe 1987, 82-83.) Kaikki subjektipositiot eivät ole kuitenkaan mahdollisia. Esimerkiksi tietyt kulttuuriset rajoitteet saattavat olla esteenä merkitysjärjestelmien kehittymiselle tiettyyn suuntaan. Joskus on myös olemassa diskursseja, joissa positiot ovat hyvinkin vakiintuneita<sup>75</sup> ja muutoksia tapahtuu vain hitaasti, jos laisinkaan. Tällöin voi olla mielenkiintoista tutkia, kuinka näitä vakiintuneita diskursseja tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä. Itsestäänselvyyksien tiedostaminen on tärkeää, jotta voimme kriittisesti tarkastella vallitsevia käytäntöjä. (Jokinen ym.1993, 38-39.)

Asioita, esineitä, minuuksia ja toimijoita tuottavan luonteensa lisäksi diskurssit tuottavat myös yleisöjä esim. viranomaistoimijoille. Tässä keskeistä on se, kenelle mikäkin diskurssi on suunnattu. Tutkimukseni kannalta oleellista on myös, että diskurssit tuottavat ns. terveen järjen mukaisia käsityksiä ilmiöistä ja asioista ja samalla niistä toimenpiteistä, joita kulloisessakin tilanteessa olisi *luonnollista* käyttää. (Milliken 1999, 229.) Turvallistaminen tekee ilmiöstä turvallisuuskysymyksen, oikeuttaa tiettyihin poikkeustoimiin ryhtymisen ja 'tavallisen politiikan' viitekehyksen sekä luonnollisuuksien

---

<sup>73</sup> Esim. koulutettu/oppimaton, moderni/perinteinen, länsimaat/kolmas maailma, mies/nainen.

<sup>74</sup> Tässä kulttuurinen konteksti on keskeinen määrittäjä, mutta palaan siihen myöhemmin.

<sup>75</sup> Esim. lääkäri/potilas, oppilas/opettaja.

ulkopuolelle astumisen. (Ks. Buzan ym. 1998; 3.4., 32.) Diskurssit toimivat määrittämällä, mahdollistamalla, rajaamalla tai hiljentämällä eri toimijoita. Toiset määrittyvät asiantuntijoiksi ja viranomaisiksi ao. kysymyksessä. Jokin lasketaan tiedoksi ja poikkeavat käsitykset luetaan epäoleellisiksi, turhiksi tai muuten kelpaamattomiksi. Voi jopa olla, että poikkeavaa pidetään uhkaavana, haitallisena ja tarpeettomana. Biopoliittisen turvallisuuden diskursiivisen kehyksen puitteissa tuotettavat merkityssystemit usein ilmentävät hyvin tätä 'normaaliuden' ja 'oikean' ideaalin tuottamisen tapaa.

#### 4.3 Diskursiiviset identiteetit

Yhteiskuntatieteissä yleisesti identiteetti on mielletty kattokäsitteenä yksilön tai yhteisön käsitykselle itsestään erillisenä, muista erottuvana kokonaisuutena. (Hall 1999, 31.) Diskurssit ja niiden sosiaaliset käytännöt näyttelevät keskeistä roolia määriteltäessä yhteisöjen omaa kollektiivista identiteettiä ja rajoja suhteessa vieraaseen. Tämä tekee identiteetin käsitteen erillisestä täsmentämisestä tutkimukseni kannalta olennaista. Diskurssien käytännöt liittyvät selkeästi myös turvallisuuden tuottamiseen ja määrittelyyn, missä meidän ja muiden erottelulla on perinteisesti merkittävä osuus. Kansainvälisen politiikan diskursiivisessa tutkimuksessa identiteetti on huomionarvoinen käsite. (Ks. esim. Hansen 2006)

Kansainvälisten suhteiden abstraktin ytimen muodostaa jatkuva poliittinen ja normatiivinen debatti koskien valtion identiteettiä sitä, mitä valtio on. Osaltaan tarkoituksena on saavuttaa ymmärrys valtion sisäisen politiikan ja kansainvälisten suhteiden välisestä erottelusta sekä mahdollisuudesta muutokseen tässä rajanvedossa. (Hansen 2006, 2-3.) Toisaalta diskursiivisen näkemyksen mukaan valtiolla ei ole olemassa mitään diskursiivisten käytäntöjen ulkopuolelta lähtöisin olevaa identiteettiä. Kielen ollessa viitteellinen järjestelmä ja merkitysjärjestelmien pääosin kielellisiä, rakentuvat valtiolliset identiteetit väistämättä erottelujen ja yhdistelmien kautta. (Emt., 24.)

Modernille ajalle on tyypillistä käsitys ihmissubjektista, jolla on tietyt inhimilliset ominaisuudet sekä vakaa käsitys omasta identiteetistään ja paikastaan maailmassa.

Tämä jäljitetään usein Descartesin 1600-luvun alussa esittämään dualistiseen hengen ja materian erotteluun. Käsitys tiedon keskiössä sijaitsevasta rationaalisesta, ajattelevasta ja tietoisesta subjektista on tunnettu 'kartesiolaisena subjektina'. Tämä 'suvereeni yksilö' oli keskeinen osa niitä prosesseja ja käytäntöjä, jotka tuottivat modernin maailman. 1700-luvulla vielä kuviteltiin, että modernin elämän suuret prosessit keskittyivät yksilöllisen järjen ja subjektin ympärille. (Hall 1999, 31-33.)

Yhteiskuntien monimutkaistuessa ja muuttuessa ne saivat entistä kollektiivisempia ja sosiaalisia muotoja. Liittyen osin taloudellisten rakenteiden mullistuksiin, yksilöllinen kansalainen kiedottiin vähitellen modernin valtion byrokraattis-hallinnollisiin koneistoihin. Samalla syntyi käsitys subjektista, jossa heijastui tietoisuus siitä, että subjektin sisäinen ydin ei ollut autonominen. Se muodostui päinvastoin suhteessa *merkityksellisiin toisiin*, jotka välittivät subjektille tämän asuttaman maailman arvot, merkitykset ja symbolit. Tässä suhteessa identiteetti muotoutuu minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa ja toimii sisäisen ja ulkopuolisen maailman välillä silottaen niiden välistä kuilua. Subjektilla on edelleen ydin, mutta se muokkautuu dialogissa itsestä ulkopuolisen maailman kulttuurien ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Sisäistämme näiden kulttuuristen identiteettien merkitykset ja arvot, ottaessamme ne osaksi itseämme. (Emt., 22, 32.)

Kartesiolaisen subjektin siirtyminen pois ajattelun keskiöstä, voidaan jäljittää 1900-luvun loppupuolelle, myöhäismodernille ja postmodernille kaudelle yhteiskuntateorioiden ja ihmistieteiden kehityksessä. Seurauksena on ollut subjektin hajakeskittyminen tai jopa pirstoutuminen. Teoreetikot ovat korostaneet eri tavoin yksilön psykologisia piirteitä, yhteiskunnallisia muutoksia tai kielellisiä rakenteita ja näiden yhdistelmiä perustellessaan rationaalisen subjektin syrjäytymistä. Postmodernin subjektin identiteetti on avoin, ristiriitainen, keskeneräinen ja pirstoutunut. (Hall 1999, 36-44.) Turvallisuuden tuottamisen kannalta tämä kehitys on asettanut rajanvetologiikalla operoiville valtioille haasteen: miten turvallisuus tuotetaan keskitetysti väestölle, joka ei välttämättä jaa juurikaan yhteistä identiteettiä?

#### 4.4 Diskurssianalyttinen tutkimus

”Diskurssianalyysi on kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa käytännöissä.”(Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 19)

Jennifer Millikenin mukaan diskurssianalyysin perustan muodostavat kolme teoreettista kiinnekohtaa. (Milliken 1999, 228-230.). Ensinnäkin *Diskurssit ymmärretään merkitysjärjestelminä*. Ne välittävät merkityksiä, jotka muodostavat meille käsityksen todellisuudesta. Perustana on käsitys, jonka mukaan merkitykset saavat sisältönsä sosiaalisen konstruktion kautta. Materiaalinen todellisuus sinällään ei tuo julki merkityksiä, vaan ihmiset rakentavat merkityksiä merkkijärjestelmien (kielen) avulla.

Toiseksi *diskurssit ovat produktiivisia*, ne tuottavat merkityksen objekteille sekä subjektit ja niiden positiot. Tieto määrittyy tiedoksi diskursseissa ja samoin diskurssit myös tuottavat yleisön tietyille asiantuntijoille ja näiden tuottamalle tiedolle. Edelleen kolmantena teoreettisena kiinnekohtana on näkemys *Diskurssien epävakaasta verkostosta*. Se mikä käy tiedosta ja on yhteisesti jaettu totuus tietyn merkityssysteemin puitteissa, konstruoidaan samalla, kun merkityksiä muodostetaan. Keskeiseksi nouseekin kamppailu oikeudesta artikuloida ’oikea’ tieto, yhteisesti jaetun todellisuuden puitteissa. (Tiedon sosiaalisesta luonteesta ks. Dant 1991). Yksikään diskurssi ei voi ylläpitää vallitsevaa, hegemonista asemaa suhteessa vaihtoehtoihin merkitysjärjestelmiin ilman eri käytäntöjen jatkuvaa uusintavaa työtä. (Milliken 1999, 230.) Diskurssit ovat väistämättömästi historiallisia ja muutokselle alttiita. Niiden häilyvät rajat muodostuvat diskurssien verkostossa suhteessa toisiin diskursseihin ja niiden samoin häilyviin ja lomittain meneviin rajoihin. (Doty 1996, 6; sit. teoksessa Milliken 1999, 230.)

Diskursiivisen ymmärryksen valossa — joka siis rakentuu edellä mainittujen teoreettisten lähtökohtien varaan — on luonnollista kohdentaa tutkimus mm. niihin yrityksiin ja toimiin, joilla pyritään vakiinnuttamaan merkityksiä ja identiteettejä. Toisaalta voidaan selvittää mitä ’jää pinnan alle’ ja hiljaisuuteen, eli alisteisia tietoja ja vaihtoehtoisia diskursseja, niiden tulkintoja. Sieltä voidaan paikantaa mahdollisesti hegemonisia diskursseja vastaan ’kapinoivia’ diskursseja ja niiden merkityksellistämiä toimijoita. Turvallisuuden diskursseja on kansainvälisten suhteiden kontekstissa hallinnut ja

määrittänyt edellä esitelty erilaisille rajanvetämisen käytännöille perustuva diskursiivinen kehys. Valtiollisessa kontekstissa keskeisenä merkityssysteeminä on ollut kansallisen turvallisuuden diskurssi, jossa erot tehdään vetämällä raja valtion sisälle määrittyvän oman kansakunnan ja muiden kansojen välille. Uhat tulevat valtion ulkopuolelta ja ne ovat määrittyneet pitkälti sotilaallisessa kontekstissa. Maailman muutosten myötä kansallista identiteettiä ovat voimakkaasti koetelleet mm. lisääntyneet maahanmuuttajat ja pakolaiset. Tämä kehityskulku vaarantaa rajojenvetämisen logiikan toimimisen, ulko- ja sisäpuolen välisen eron hämärtyessä.<sup>76</sup> Perinteisistä turvallisuuden diskursseista poikkeavana, vaihtoehtoisena diskursiivisena kehyksenä olen työssäni esitellyt biopoliittisen turvallisuuden diskurssin.

Diskurssianalyttisen tutkimuksen tekeminen lähtee liikkeelle käsityksestä, jonka mukaan diskurssit ovat eräänlaisia taustalla vaikuttavia tuotantoehtoja, joiden puitteissa tulkintoja ja eroja asioiden välille tehdään. Samoin annetaan joillekin ominaisuuksille luonnollinen asema objektin attribuuttina ja asetetaan asiat ja ilmiöt suhteessa muihin asioihin tai ilmiöihin. Diskurssit taustan tuotantoehtoina eivät ole olemassa itsenäisinä riippumattomina entiteetteinä, vaan enneminkin rakenteina. Rakenteina, jotka toteutuvat niiden jatkuvassa käytössä kielellisissä käytännöissä. Näin diskursiivinen tutkimus ohjautuu perehtymään kielellisiin käytäntöihin, jotka toimivat merkitysten antamisen rakenteina. (Milliken 1999, 231.) Rakenteisiin perehtyminen toimii kuitenkin vain yleisenä ohjeena ja lähtökohtana. Yhtä oikeaa tai kattavaa tapaa analyysin tekemiseksi ei ole olemassa, vaan merkitysten diskursiivisen tuottamisen käytäntöjä voidaan tutkia monin eri tavoin. Tässä luonnosteltu näkemys yksittäisen lausuman merkityksen muotoutumisesta kielessä ennalta tuotettujen merkitysjärjestelmien tai –rakenteiden varassa on poststrukturalistisen aatesuuntauksen perusta. (Fierke 2002, 333.)

Diskurssianalyttisen ja yleisemmin postmodernin tutkimuksen tuominen kansainvälisten suhteiden tutkimuksen kontekstiin on tarkoittanut perinteisten, kanonisten 'suurten tekstien' tulkintojen kyseenalaistamista. Tavoitteena on ollut vallitsevien tulkintojen osoittaminen vain tulkinnoiksi. Myös vaihtoehtoiset ymmärrykset tulisi nähdä mahdollisina. Tarve uusille tulkinnoille tai luennoille on lisääntynyt. Klassisten tekstien uudelleenluennat ovat osoittaneet perinteisten tulkintojen kapeuden. Maailman

---

<sup>76</sup> Ks. Esim. Bigo 2002.

muuttuessa vetoaminen ja selitysten etsiminen perinteisellä tavalla luetuista klassikoista on käynyt auttamatta voimattomaksi. (George 1994, 192-193.) Diskurssianalyttisen tutkimuksen keinoin voidaan siis etsiä niitä hiljennettyjä tulkintoja ja totuuksia, jotka realistinen ja neo-realistinen valtavirta on tukahduttanut. On mahdollista hakea piiloon jääviä kasvoja, jotka eivät automaattisesti kuulu 'kansainväliseen yhteisöön' ja pääse nauttimaan sen turvallisuudesta. Samoin esiin nousee kysymys perinteisen tutkimuksen kattavuudesta substanssin osalta: esim. mitä kuuluu ja mitä pitäisi kuulua turvallisuuskysymysten etuoikeutettuun luetteloon sekä millä perustein tällaista jaottelua tulisi tehdä? Biopoliittisen turvallisuuden diskursiivisen kehityksen myötä vaihtoehtoisten turvallisuusdiskurssien määrä karttuu. Samalla lisääntyy mahdollinen sekaannus koskien diskurssien viittauskohdetta, uhkien laatua tai käytettäviä välineitä.

#### 4.5 Kansainvälinen politiikka, turvallisuus ja postmoderni tulkinta

Aina antiikin sofistista valistuksen aikaan poliittisen filosofian historiassa kulkee ajasta toiseen klassinen retoriikan perinne. Se painii suostuttelun, totuuden, moraalin ja niiden toisiinsa kytkeytymiseen liittyvien kysymysten kanssa. Aristoteles luonnehtiessaan ihmistä poliittiseksi eläimeksi, samassa yhteydessä toteaa ihmisen poikkeukselliseksi eläimeksi myös toisessa suhteessa. Ihmisille luonto on suonut kyvyn puheeseen. Puheen avulla välitetään käsityksiä hyödyllisestä ja haitallisesta, oikeasta ja väärästä. Yhteisten mielipiteiden jakaminen on Aristoteleen mukaan perusta valtiolle, kodille ja perheelle, siis myös politiikalle. (Aristoteles, *Politiikka*, 1253a7, käänttänyt A.M. Anttila 1991.) Vaikka kieli itsessään ei välttämättä ole poliittista, ei politiikkaa voi olla ilman kieltä. Poliitiikan tekeminen perustuu kielelle, pois lukien mm. fyysinen pakottaminen. Voidaan väittää, että kielen synty ja kehittyminen liittyy ihmisen yhteisöllisyyteen sekä tarpeeseen muodostaa liittoja ja vetää rajoja oman ja toisten ryhmittymien välille. (Chilton 2002, 3.)

Perinteinen kansainvälisen politiikan teoria perustuu suvereenien valtioiden muodostaman järjestelmän pohjalta selittämään valtioiden välisten suhteiden mahdollisuutta ja mahdollista sisältöä. Keskeinen käsite koko oppiaineen olemassaolon ajan on ollut turvallisuuden käsite.<sup>77</sup> *Valtioiden sisällä* turvallisuuden takaa Leviathan, jolle kansalaiset yksipuolisella lupauksellaan luovuttavat ylimmän päätäntävällän

---

<sup>77</sup> Ks. mm. Wight 1966,, 33; Walker 1986, 492.

yhteisissä asioissa. (Laitinen 1999, 198) Tarve yhteiselle kontrollille juontuu viimekädessä ihmisluonnon piirteistä, jotka saavat ihmiset ajamaan omia etujaan muiden kustannuksella. Suvereenien *valtioiden välillä* vallitsee anarkia ja vain hyvin rajallinen mahdollisuus yhteistyölle. Seurauksena syntyy turvallisuuskonfliktti. Se pakottaa valtiot varautumaan toisten valtioiden aggressioon, mutta varustautuessaan ne samalla tuottavat lisääntyneen turvattomuutta toisille valtioille, jotka varustautuvat edelleen lisää. Rajanveto oman valtion ja muiden välille saa keskeisen roolin kansainvälisessä politiikassa ja turvallisuuden tuottamisessa sen puitteissa. (Laitinen 1999, 134-135.) Nykyisen kaltaisessa kansainvälisessä järjestelmässä turvallisuus on sidoksissa kansalliseen poliittiseen (valtiolliseen) identiteettiin. Tämä identiteetti taas on vahvasti riippuvainen ulkoisen 'toisen' tuottamisesta, erotuksena rajojen sisälle määrittävästä 'meistä'. (Tickner 1995, 189.)

Turvallisuus kansallisvaltioiden järjestelmässä määrittyy helposti valtioittain kansallisen turvallisuuden kontekstissa ja termein. Kylmän sodan aikana tämä termi nousi kansainvälisen politiikan keskiöön ja etenkin Yhdysvaltain ulkopolitiikan avainkäsitteeksi, jonka kautta muita ilmiöitä arvioitiin ja hahmotettiin. Kansallinen turvallisuus koskettaa ensisijaisesti valtiota ja sen turvallisuutta ja vasta sen jälkeen kansalaisia. Kansallinen turvallisuus muodostuu valtion turvallisuudesta, jatkuvasta turvallisuusdebatista sekä jäsenyntyneistä ja vakiintuneista käytännöistä, jotka tukevat ajatusta kansallisesta turvallisuudesta. Kansallinen turvallisuus on siis sosiaalisessa kanssakäymisessä muotoutuva käsite, jonka täsmällinen sisältö määräytyy aina tietyssä ajassa ja paikassa, tiettyjen intressien ja toimintakeinojen vaikutuksesta. (Laitinen 2005, 45.)

Kriittinen turvallisuustutkimus pyrkii — erotuksena perinteistä — kyseenalaistamaan turvallisuuden valtiokeskeisyyden. Tarkastelun keskiöön tulisi asettaa yksilö, sukupuoli, rotuun tai muihin ulkoisiin määritteisiin katsomatta. Edelleen lähtökohdaksi on positivistisen tieteenihanteen kiistäminen. Tietoa ihmisistä ja heidän sosiaalisista suhteistaan ei voida oletuksenomaisesti lähteä hakemaan luonnontieteistä jäljitellyin menetelmin ja objektivistisin odotuksin. (Booth 2005, 10-12.)

Maailman kiihtyvässä muutoksessa ihmisten jakaminen erilleen valtiollisten rajojen perusteella, samoin kuin kansallisuuksiin perustuvien identiteettien ylläpitäminen, on



käynyt koko ajan vaikeammaksi. Globalisaatio tekee ajasta ja etäisyyksistä entistä epäoleellisempia muuttujia. Ihmisten, asioiden ja ideoiden liikkumisesta ja keskinäisestä vaikuttamisesta on tullut entistä helpompaa ja tavanomaisempaa. Turvallisuuden ylläpitäminen perinteisen, realistisen käsityksen mukaan perustui selvien rajojen olemassaololle ja niihin pohjautuvien turvallisuusyhteisöjen muodostamiselle. Realistisesta katsontakannasta käsin tärkeintä on huolehtia omista kansallisista eduista anarkisessa maailmassa.<sup>78</sup> (Linklater 2005, 117.) Tuntuu luonnolliselta, että tämä rajanvetoturvallisuus on nyt kriisissä. Samoin koetellaan koko kansallisvaltio -instituution legitimaatiota. Postmoderni lähestymistapa turvallisuuteen katsoo, että turvallisuus on rakentunut diskursiivisissa käytännöissä ja että valta näyttelee pääroolia näissä käytännöissä. Oleelliseksi nousee kysyä, mikä arvo turvallisuudella on? (Laitinen 1999, 195.)

Turvallisuustutkimuksen postmodernissa tulkinnassa lähdetään purkamaan turvallisuuden käsitteen epistemologista, ontologista ja poliittista perustaa. Tavoitteena on nähdä toisenlaisten turvallisuuksien mahdollisuus ja ne repressiiviset käytännöt, joiden varaan vallitsevat turvallisuuden menettelytavat ovat rakentuneet. (Tickner 1995, 195.) Miten ylläpidetään turvallisuustodellisuuden diskursseja? Entä minkälaisille toimijoille syntyy minkäkinlaisia subjektipositioita? Toisaalta, ketkä hiljennetään ja mitä jää agendan ulkopuolelle ja mihin hintaan? Voimme lähteä etsimään vastauksia näihin kysymyksiin perehtymällä 'turvallisuuden diskurssiin'.<sup>79</sup> Se viittaa tiettyyn tapaan järjestää ihmiset suhteessa toisiin ihmisiin, itseensä ja luontoon turvallisuuden diskurssille ominaisella, symbolisella tavalla. (Huysmans 1998, 232)

#### 4.6 Turvallisuustutkimus ja diskurssianalyysi

Kansainvälistä politiikkaa tulisi tarkastella sosiaalisen todellisuuden osana, rakennelmana tulkintoja. Ilman ihmistä ja ihmisten kanssakäymistä toistensa kanssa ei olisi olemassa kansainvälistä politiikkaa. Se saa toimijansa, subjektinsa ja objektinsa sosiaalisten käytäntöjen muodostamisissa diskursseissa. Kansainvälisten suhteiden instituutiot, valtiot ja liittoumat, jotka kaikki ovat yksiselitteisesti luonteeltaan sosiaalisia ilmiöitä,

---

<sup>78</sup> Ks. esim. Morgenthau 1963; Knorr 1973; Waltz 1979

<sup>79</sup> discursive formation (Huysmans 1998, 232)

rakentuvat kuitenkin materiaalisten lähtökohtiensa varaan. Nämä materiaaliset tekijät osallistuvat näin sosiaalisen todellisuuden muodostumiseen. Kansainvälisten suhteiden subjektit saavat tietyn merkityksensä ja tulkintansa aina historiallisista, kulttuurisista ja poliittisista puitteista riippuen, jotka nekin ovat inhimillisen vuorovaikutuksen tuotteita. (Fierke 2007, 56-57.)

Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä nojaa edellä kuvattuihin lähtökohtiin. Se eroaa ontologisilta lähtökohdiltaan kausaaliseen selittämiseen tukeutuvasta rationalismista. Kansainvälistä politiikkaa tutkiva diskurssianalyttikko olettaa, että representaatiot ja toimintapolitiikka osallistuvat molemminpuolisesti toistensa muokkaamiseen, eikä toista voida siten oletuksena johtaa tai palauttaa toiseen kausaalisen päättelyn avulla. (Hansen 2006, 28)

Diskurssianalyysissä on tärkeää asioiden välisten merkitysten moniulotteisuuden ymmärtäminen. Se mahdollistaa kapea-alaista ja dogmaattista, kausaalisia yhteyksiä etsivää selitystapaa laajemman ja kattavamman tutkimuksen tekemisen. Esimerkiksi yksittäisten sanojen esiintymistiheyteen keskittyvästä sisältöanalyysistä poiketen diskurssianalyysi tunnistaa, että sanoilla voi olla kontekstista riippuen monia toisistaan selkeästi poikkeavia merkityksiä. Sanat kuuluvat yleensä tiettyihin kategorioihin, jotka ovat eri tavoin suhteessa toisiin kategorioihin ja kategorioiden ryhmiin. Näistä muodostuu kulloinkin kielellinen konteksti, joka antaa sanalle sen tarkemman merkityksen. Toisaalta, tutkijan tulee varoa omien tulkintojensa väkinäistä etsimistä tai siirtämistä tekstiin. Hallitsevat diskurssit nousevat esiin, kun tutkija pyrkii kuvaamaan, miten sosiaaliset merkitykset itsessään muodostavat tietyn maailman rajat ja sisällön. (Fierke 2007, 84-85)

Turvallisuuden diskursseissa historiallisuus sivuutetaan usein ottamalla tarkastelun lähtökohdiksi oletuksia, jotka rajoittavat tulkintoja tietyllä tavalla. Historia esitetään lineaarisena kaarena ja geopolittisen tilan keskustan turvallisuus määrittää sopivasti sekä tilan että sijainnin, josta käsin johdetaan auktoriteetti, identiteetti ja järjestys. Sen ulkopuolelle jäävät kaaos, epävarmuus ja erilaisuus. Postmoderni lähestyminen pyrkii purkamaan tämän näennäisen helppouden tarkastelemalla käsitteiden historiaa ja vallitsevan ymmärryksen perusteita. Toisella tavalla ymmärretty turvallisuus ei vaadi

yhden keskuksen (suvereenin valtion) olemassaoloa, vaan voi olla useampi keskus, useampia merkityksiä ja identiteettejä. Turvallisuustutkimus postmodernissa muodossaan korostaa turvallisuuden vaihtoehtoisten tulkintojen olemassaoloa. (Laitinen 2005, 17-19.)

Tutkimuksessani teen yhden mahdollisen tulkinnan ja tulkitseen turvallisuuden ytimen muodostuvan halusta varmuuteen tai epävarmuuden pelosta. Vieraan pelko ruokkii tuttujien ja turvallisten käytäntöjen ylläpitämistä ja helposti valvottavien rajojen ja jakojen korostamista. Mutta aika on haastanut vallitsevat erontekojen käytännöt. Rajojen valvominen on käynyt hankalaksi tai mahdottomaksi globaalissa maailmassa. Turvallisuuden onnistunut tuottaminen vaatii uusia keinoja ja niiden nousua hallitsevaan asemaan turvallisuuden käytännöissä. Muutoksessa olennaista olisi ymmärtää, että tietty turvattomuus on välttämätöntä. Turvallisuuden paradoksi syntyy, koska pyrkimys varmuuteen ja turvattuun tilaan ei koskaan voi ohittaa kuoleman varmuutta. Myös turvattu elämä päättyy kuolemaan. Koska turvallisuutta on silti tuotettava, olisi kiinnitettävä huomiota käytettyjen keinojen seurauksiin. Kaikkien on haettava turvaa, mutta onko jonkun turvallisuus toisen turvallisuutta arvokkaampaa? (Laitinen 1999, 195-201.)

Jeff Huysmansia mukaillen tulkitseen turvallisuuden erityiseksi 'voimakkaaksi' merkitsijäksi. (Huysmans 1998, 226-255.) Taustana on Saussuren semiotiikka ja merkin jakaminen kahteen toisiinsa liittyvään elementtiin: merkittyyn ja merkitsijään. Merkitsijä on merkin materiaallinen puoli, sen aineellinen olomuoto, esim. äänteiden tai kirjaimien joukko. Tämä materiaallinen seikka kytketään johonkin käsitteelliseen ideaan, mielikuvaan eli merkittyyn. Saussurella oli lähtökohtana kantilainen käsitys, jonka mukaan todellisuutta sinänsä ei koskaan tavoiteta, vaan ainoastaan se, miten se meille ilmenee. (Saussuren semiotiikka.)

Merkitsijän ja merkityn välillä ei vallitse minkäänlaista luonnollista yhteyttä, vaan merkitsijä saa merkityksensä suhteessa muihin merkitsijöihin, joista lopulta muodostuu merkitsijöiden ketju. Turvallisuus merkitsijänä ei siis viittaa mihinkään ennalta määrättyyn ja pysyvään. Se saa merkityksensä oman merkitysrekisterinsä kautta, erotuksena muista merkitysjärjestelmistä ja niiden -rekistereistä. Ajatus diskurssin

merkitysrekisteristä perustuu työssäni näkemykseen diskursseista merkityksenantamisen rakenteina. Rakenteina, joista voidaan 'lainata' materiaalia ja samalla uusintaa niitä. (Milliken 1999, 231.) Merkitysrekisteri on se diskursiivisten kehysten laajempi 'varasto' tai 'kirjasto', josta diskurssit ammentavat materiaalinsa. Turvallisuuden diskurssilla on oma ominainen 'kirjastonsa', jossa näkemykseni mukaan on ainakin kaksi toisistaan poikkeavaa 'kokoelmaa'. Rajanvetoturvallisuuden ja biopoliittisen turvallisuuden diskursiiviset kehykset pitävät sisällään toisistaan osin poikkeavat merkitysrekisterit.

Turvallisuus on jotain muuta kuin terveys tai rikollisuus. Ja pakolaisuus turvallisuusdiskurssissa näyttäytyy eri kysymyksenä kuin ihmisoikeusdiskurssissa. Merkitysten ketjun kautta turvallisuus itsessään artikuloi myös vastinparinsa, turvattomuuden. Sanan turvallisuus käyttö aktivoi turvallisuuden diskurssin<sup>80</sup> ja sen erityisen tavan asettaa asioita suhteessa muihin asioihin, ihmisiin ja ympäristöön. (Huysmans 1998, 227-228, 232.) Turvallisuus merkitsijänä ei kuvaa todellisuudessa vallitsevaa 'turvallisuustilaa', vaan tekee vallitsevasta tilanteesta turvallisuustilanteen. Siksi onkin oleellista kysyä, miten asiat muuttuvat, kun niistä tulee turvallisuuskysymyksiä? (Ks. Huysmans 1998, 232.)

Pyrin työssäni kyseenalaistamaan perinteisen turvallisuusdiskurssin valtiokeskeisyyden ja sen priorisoituina pidettyjen keinojen — sotilaallisten ja pakottamiseen perustuvien käytäntöjen — itsestäänselvyyden. Turvallisuuden voidaan nähdä olevan seurausta ihmisen pyrkimyksestä erottaa itsensä vieraasta ja muodostaa ympärilleen hallittava konteksti ja selkeät rajat. Samalla turvallisuus muokkaa sosiaalisia suhteita tietyn logiikan mukaisesti. Mutta miten tähän hallittavuuteen pyritään? Keskeiseksi kiinnostuksen kohteeksi nousevat turvallisuuden diskurssit, niiden perusteet ja niitä uusintavat sosiaaliset käytännöt. (Huysmans 1998, 228-232.)

Valtiollisen identiteetin diskursiivinen, sosiaalinen ja suhteellinen luonne tekee siitä myös poliittisen. Se, mitä diskurssia sen uusintamiseksi milloinkin käytetään, pitää väistämättä sisällään myös tiettyjä seurauksia. Näin etenkin, jos Lene Hansenia seuraten tutkitaan ulkopoliittikan suhdetta valtiolliseen identiteettiin. Identiteetti muotoutuu aina suhteessa

---

<sup>80</sup> 'Turvallisuuden diskurssi' (security formation), erotuksena turvallisuusdiskurssista tai -eista, viittaa tässä kaikille yhteisiin diskursiivisiin piirteisiin. (Ks. Huysmans 1998, 232.)

johonkin, mitä se ei ole. Turvallisuusdiskurssit osana ulkopoliittikkaa ovat perinteisesti artikuloineet kansallisen kontekstin mukaisen itsen ja sen vastakohtaksi yhden tai useamman 'uhkaavan toisen'. Näille 'toisille' määritellään usein radikaalisti itsestä poikkeavat identiteetit. 'Me', olemme jotain päinvastaista. (Hansen 2006, 6-7.) Turvallisuusdiskurssit liittyvät näin olennaisesti valtiollisen identiteetin ylläpitämiseen. Työssäni esiin tuoma biopoliittisen turvallisuuden merkityssysteemi poikkeaa perinteisestä, sillä se ei välttämättä artikuloi 'uhkaavaa toista'. Se voi kuitenkin olla osallisena eri identiteettejä muovaavissa ja muodostavissa diskursseissa. (Dillon 2008a, 268)

Kansainvälistä tilaa edelleenkin hallitseva rajanvetoturvallisuuden diskurssi ylläpitää voimakkaasti eri yhteisöjen toisistaan erottautumista ja rajanvetoa niiden välille. Olennaista osaa tässä prosessissa näyttelee uhkakuvien muodostaminen ja niiden ylläpitäminen. 'Uhkaava toinen' osallistuu samalla itsen tuottamiseen ja uudentamiseen. Osana työtäni pohdin, onko tämän 'uhkaavan toisen' luonne ennalta määrätty tietynlaiseksi? Onko mahdollista, että *uhka* turvallisuudelle — jonka tuottamisen tavalla tai toisella näen välttämättömäksi — olisikin luonteeltaan sellainen, että se tuottaisi vastinparinaan kaikki ihmiset kattavan identiteetin ja mahdollisen yhteisön. Tällaisen potentiaalın tunnistan keskustelussa ilmastonmuutoksesta turvallisuusuhkana. Tutkimustehtäväksi tuleekin tämän keskustelun turvallisuusulottuvuuden analysoiminen, turvallisuuden diskurssien tunnistaminen ja problematisointi.

Ilmastonmuutoksen turvallisuus on hedelmällinen tutkimuskohde ajatellen turvallisuuden muutosta ja siihen liittyviä ongelmia. Kriittisen tutkimuksen kannalta arvokkaana näyttäytyy jo pelkästään vähemmän repressiivisten vaihtoehtojen artikulointi ja vallitsevien käytäntöjen osoittaminen historiallisiksi. Ne ovat diskurssien tuottamia sosiaalisen todellisuuden objekteja, joita on mahdollista muuttaa. On syytä verrata erilaisten turvallisuuden diskurssien painoarvoa suhteessa siihen, mitä tulevaisuudelta odotetaan tai halutaan. Millaisia vaihtoehtoja, poliittisia arvoja sekä ratkaisumalleja tulevaisuuden kansainvälisissä suhteissa pidetään mahdollisina. (Harle & Laitinen 2004, 34, 2.) Tässä tullaan lähelle normatiivista kannanottoa, joka ei perinteisen tieteentekemisen ihanteisiin kuulu. Kriittisen tutkimuksen puitteissa siltä voi olla kuitenkin vaikea tai tarpeetonta välttyä. (Laitinen 1999, 70.)

## 5. Ilmastonmuutos turvallisuuskysymyksenä valtioidenvälisessä keskustelussa

Olen edellä esittänyt näkemykseni turvallisuuden diskurssin luonteesta. Olen myös kirjoittanut sen puitteissa rakentuvien laajempien merkityssystemien olemuksesta sekä niissä tapahtuvista muutoksista. Rajanvetoturvallisuuden rinnalle on noussut biopoliittinen turvallisuusdiskurssi, joka tuottaa merkityksiä eri välinein, eri viittauskohteen perspektiivistä käsin. Näiden diskursiivisten kehysten keskinäiset suhteet ja merkitykset kansainvälisen turvallisuuden kannalta ovat läpikäyneet muutoksia, jotka edelleen jatkuvat. Käsillä olevassa luvussa pohdin antropologista ilmastonmuutosta turvallisuusaspektista. Tuon esille tutkimani aineiston piiristä nousseita keskustelun teemoja tai ulottuvuuksia, jotka koen oleellisiksi analyysin kannalta. Myöhemmin täsmennän tunnistamiani, ilmastonmuutosta turvallisuuslähtökohdista käsitteleviä diskursseja.

Tarkastelussani turvallisuuden diskurssien metafysisenä tarkoituksena on toteuttaa elämänstrategian tehtävää: piilottaa kuolemanpelko ontologisen kriisin välttämiseksi. *Tutkimustehtävänäni on tuoda esiin turvallisuuden eri diskursseja, tarkastella niiden välisiä suhteita ja asemoida niitä suhteessa esittämiini laajempiin diskursiivisiin kehyksiin: vahvasti geopoliittiseen rajanvetoturvallisuuden diskurssiin sekä biopoliittisen turvallisuuden diskurssiin.* Muutokset tavassa käsitteellistää ja tuottaa turvallisuutta heijastelevat laajempia yhteisöllisen elämän muutoksia. Ennen varsinaisen analyysin aloittamista mainitsen vielä aineistoni mahdollisista rajoituksista sekä esitän perusteluja tehdyille rajauksille.

### 5.1 Aineiston esittely

Käsiteltävän aineiston kaikki dokumentit on tuotettu vuonna 2007. Aineiston suhteellisen suppean ajallisen ulottuvuuden arviointi ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. On huomioitava IPCC:n Neljännen arviointiraportin (AR4) kumulatiivinen luonne, sillä arviointiraportit

seuraavat ja täydentävät toisiaan<sup>81</sup> tiedon tarkentuessa ja muuttuessa. Turvallisuusneuvoston istunto nro.5663, 4/2007 puolestaan oli ja on toistaiseksi ainoa laatuaan ko. aihealuetta koskien ja raja on tältä osin pakotettu. Yksittäisten valtioiden tuottamat dokumentit<sup>82</sup> poikkeavat laadultaan oleellisesti käsillä olevasta aineistosta eivätkä merkityksellisyydeltään saavuta riittävää tasoa, että ne olisivat olleet sovitettavissa samaan analyysiin.

Valtioiden välisessä turvallisuuspolitiikassa ajallinen konteksti tietysti heijastelee kulloisiakin esillä olevia kysymyksiä. Ilmastonmuutoksen esiin nousu eri poliittisilla agendoilla ko. aikana liittyy varmasti osin lähestymässä olleeseen Balin UNFCCC:n 13. osapuolikokoukseen (COP)<sup>83</sup>, jota silmällä pitäen eri valtiot hakivat asemiaan ja toiset pyrkivät tarkoituksellisesti lisäämään tietoisuutta asiaa koskien. Kaiken kaikkiaan en koe ajallisen kattavuuden nimellistä suppeutta ongelmana tutkimustehtävääni liittyen. Ilmastonmuutoksen turvallisuusproblematiikka ei ole ollut valtioiden välisessä keskustelussa vielä pitkään esillä ja siksi asiaan tarttujan on pyrittävä operoimaan saatavilla olevan aineiston puitteissa. Turvallisuuden muutosprosessi on ollut jo pitkään nähtävissä ja seurauksiltaan merkittävä.

Turvallisuuden asialistan pidempään käynnissä ollut laajentuminen on saavuttanut myös toimintapoliittisen tason, mistä esimerkkinä mm. turvallisuusneuvoston päätöslauselma nro. 1308 vuodelta 2000 (S/RES/1308/2000). Siinä pohditaan AIDS epidemian seurauksia kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden näkökulmasta, keskittyen Afrikan mantereeseen. Tällä vuonna 2000 käydyllä keskustelulla ja ilmastonmuutoksen yhteydessä käydyllä keskustelulla on enemmänkin yhtymäkohtia, joista enemmän myöhemmässä vaiheessa. Yksi huomio tehtyihin rajauksiin liittyen on keskustelun limittyminen kehityspoliittiseen diskurssiin, joka päätöslauselmassa nro. 1308 on osaydintä. Keskittyminen turvallisuuden problematiikkaan jättää työssäni kehitystyödiskurssin vähemmälle huomiolle, paitsi kun se selvästi liittyy laajalaisemman turvallisuuden merkitysjärjestelmään.

---

<sup>81</sup> 1. Arviointiraportti 1990-92(täydennysosa), 1995 2.AR, 3.AR 2001, 4.AR2007, 5.AR 2014(tavoite)

<sup>82</sup> Ks. esim. Saksa 2007 (WBGU – German Advisory Board on Global Change): “World in Transition – Climate Change as a Security Risk”

<sup>83</sup> Conference of the Parties

Dokumenttien tyyli on luonnollisesti hyvin formaali ja selkeitä kannanottoja on säästeliäästi. Valtioidenväliseen turvallisuusdiskurssiin kuuluu oletuksena tietty pidättyväisyys, jolla virhetulkintojen mahdollisuudet pyritään välttämään. Turvallisuuspoliittiset linjaukset ovat useissa maissa pitkän kehittelyn tuloksia ja jatkuvuuden säilyttämiseksi muutoksia tehdään vain hitaasti. (Laitinen 1999, 124.) Siksi tutkijan harteille jääkin tulkinnan taakka, mutta tämä tietysti kuuluu tutkimusotteen luonteeseen.

## 5.2 Keskustelun ulottuvuuksia

Seuraavaksi tuon esille tarkemmin joitain käydyn keskustelun keskeisiä teemoja, jotka toistuvat aineistossa ja ovat näin osallisina merkityssysteemien tuottamisessa. Esittelen aluksi kootusti eri ulottuvuuksia, joita myöhemmin täsmennän lisää. Tämän jälkeen siirryn esittelemään tunnistamiani diskursseja. Ilmastonmuutos saa turvallisuusmerkityksensä YK:n turvallisuusneuvoston avoimessa keskustelussa suhteessa perinteisempiin turvallisuushuoliin. Usein argumentointi kulkee seuraavasti: ilmastonmuutos on riski<sup>84</sup>, jonka mahdolliset seuraukset voivat pahentaa jo olemassa olevia *konflikteja*. Voi myös puhjeta uusia konflikteja tai muodostua yleistä jännitettä alueille, joilla seuraukset pahiten tuntuvat. Yleinen köyhyyden lisääntyminen sekä tähän liittyvät inhimilliset kriisit; puute vedestä, ruuasta, viljelykelpoisesta maasta ym. lisäävät epävakautta ja tyytymättömyyttä. Alueet, jotka luetaan pahiten kärsiviin, nähdään potentiaalisina terroristien tukialueina.<sup>85</sup>

Perinteisen rajanvetoturvallisuuden diskursiivisen kehyksen piirteet näkyvät konflikteihin keskittymisen lisäksi *erottelu ulottuvuudessa*. Tämä tarkoittaa pyrkimystä erotella kärsijät ja vaikutuksille vähemmän alttiit, joita asia koskee pääasiassa välillisesti em. konfliktiyhteyden kautta tai ilmaston muutoksia pakenevien siirtolaisten ja pakolaisten muodossa. Tätä kuvainnollista rajanvetämistä tuotetaan mainitsemalla konkreettisia

---

<sup>84</sup> Koska ongelman toteutumisesta tai toteutumisen laadusta ei ole varmuutta, riski on yleisimmin käytetty termi.

<sup>85</sup> "The increase in climate-change-related poverty increases, in turn, pockets of discontent and ultimately — as the *Stern Review* underlines — recruitment by rebel or terrorist groups." (Slovakia S/PVS.5663) "Ilmastonmuutokseen liittyvän köyhyyden lisääntyminen kasvattaa vuorostaan tyytymättömyyden pesäkkeitä ja lopulta — kuten Sternin raportti korostaa — terroristi tai kapinallisryhmien värväämistä." [ekonomisti Nicholas Sternin Britannian hallitukselle laatima 700-sivuinen raportti, joka käsittelee ilmastonmuutoksen maailmanlaajuisia talousvaikutuksia]



listoja alueista, joita suorat vaikutukset rankimmin koettelevat.<sup>86</sup> Listojen avulla nimetään 'uhatut' ja vastineena tuotetaan myös ulkopuolelle jäävä 'muut', jota asia ei niin rankasti koettele.

Eräs keskeinen aihe turvallisuusneuvoston istunnossa puheenvuoron käyttävien lausunnoissa on kysymys näyttämön oikeellisuudesta.<sup>87</sup> Tähän tapahtumapaikka teemaan viittaa jatkossa *foorumi ulottuvuutena*. Turvallisuusneuvoston tehtävänä on YK:n peruskirjan mukaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden säilyttäminen ja ylläpito.<sup>88</sup> Jäsenmaiden tulkinnat turvallisuuden sisällöstä eroavat merkittävästi. Toiset eivät näe turvallisuusneuvostolla lainkaan roolia ko. asiassa, sillä heille turvallisuus määritetty hyvin kapean ja ennalta selvän diskurssin puitteissa. Ilmiöön liittyvien kysymysten koetaan kuuluvan muiden elinten toimialaan.<sup>89</sup> Toisessa ääripäässä taas katsotaan asian vaativan väistämättä turvallisuusneuvoston mukanaoloa ja asioihin puuttumista. Turvallisuuskäsitys on siis laajempi, eikä niin voimakkaasti sidoksissa perinteiseen sotilaallis-strategiseen ymmärrykseen. Yhteisymmärrys sen sijaan vallitsee kuitenkin lähes yksimielisesti turvallisuusneuvoston roolista tietoisuuden kasvattamisessa ilmastonmuutoksen kiireellisyyteen liittyen.<sup>90</sup>

---

<sup>86</sup> "Particularly vulnerable to climate change are areas such as sub-Saharan Africa, the Middle East, South-East Asia and, in particular, the small islands, which, for that matter, generate fewer greenhouse gases than other States." (Slovakia, S/PVS.5663am., 3)

<sup>87</sup> "The Security Council is committed to a culture of prevention, as incorporated in resolution 1625 (2005). Today we know that there is a clear link between climate change and the need for conflict prevention." (Saksa 5663am., 19.) "Turvallisuusneuvosto on päätöslauselman 1625 mukaisesti sitoutunut ennaltaehkäisemisen kulttuuriin. Tänään me tiedämme, että ilmastonmuutoksen ja konfliktinehkäisemisen välillä on olemassa selvä yhteys."; "Discussing climate change in the Security Council will not help countries in their efforts towards mitigation... The developing countries believe that the Security Council lacks expertise in handling climate change and is not the right place to take decisions." (Kiina 5663am., 13. ) "Ilmastonmuutoksen käsittely turvallisuusneuvostossa ei auta valtioita toimissa sopeutumiseksi..Kehitysmaiden mielestä turvallisuusneuvostolla ei ole ilmastonmuutoksen käsittelemiseksi vaadittavaa asiantuntemusta, eikä se ole oikea paikka tehdä päätöksiä."; "It is obvious that the subject of today's debate lies clearly and squarely within the mandate of other bodies in the United Nations system." (Egypti 5663pm., 4.) "On selvää, että tämänpäiväisen keskustelun aihe kuuluu selkeästi toisten YK:n elinten toimialueiden piiriin."

<sup>88</sup> "ensisijaisen vastuun kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä" (YK:n peruskirja, luku 5, artikla 24.)

<sup>89</sup> "What concerns us more is the deliberate encroachment of the Security Council on the mandates and primary responsibilities of other principal United Nations organs" (Egypt 5663pm., 4.) "Enemmän meitä huolestuttaa turvallisuusneuvoston tahallinen kajoaminen toisten elinten mandaatteihin ja ensisijaisiin velvollisuuksiin."

<sup>90</sup> "While my delegation can agree with the objectives of this debate relating to raising awareness of future potential risks and threats that the international community faces with regard to energy,

Oma ulottuvuutensa on myös aineistosta esiin nouseva *selviytymisen korostaminen*. Tätä tuovat luonnollisesti esille ennustettavasti eniten kärsivät valtiot, pienet kehittyvät saarivaltiot, jotkut Afrikan maat ja muut lähinnä maantieteellisten pakkojen uhanalaiseksi tekemät jäsenmaat. Tässä teemassa on useampi huomionarvoinen ulottuvuus ja se on analyysin kannalta keskeinen. Ensinnäkin, se korostaa ilmastonmuutoksen turvallisuusuhan luonnetta välittömänä eksistentiaalisena uhkana ja liikkuu sikäli perinteisten turvallisuuden merkitysjärjestelmien puitteissa. Toisaalta, samalla se osallistuu myös kiinnostavalla tavalla em. erottelu ulottuvuuden tuottamiseen.

Aineistossa turvallisuus saa sisältönsä pääosin melko rajatun ja merkityksiltään kapean merkitysrekisterin puitteissa. Viittaukset laajempaan merkitysrekisteriin tulevat yleensä esille välillisiä seurauksia pohdittaessa.<sup>91</sup> Pulaa ruuasta, maasta tai äärimmäisiä sääilmiöitä ei pidetä turvallisuusuhkina itsessään. Inhimillisen turvallisuuden käsitteen ei katsota kuuluvan kansainvälisen rauhan ja vakauden sisältöön. Näihin inhimillisen turvallisuuden tragedioihin kuitenkin viitataan useassa kohdassa.<sup>92</sup> Inhimillinen turvallisuus tulee merkittäväksi sikäli, kuin sen vaarantuminen uhkaa yleisemmin kansainvälisen järjestyksen järkkymistä. *Konfliktien* katsotaan aiheutuvan ilmastotekijöiden heikentämien valtioiden ajautumisesta väkivallan kierteeseen tai vähenevien resurssien aiheuttaman kilpailun seurauksena<sup>93</sup>. Muita linkejä

---

security and climate... We consider that this issue is being addressed, and should be addressed more effectively, in other forums of the United Nations system." (Indonesia 5663am., 14.) "Vaikka delegaationi onkin yhtä mieltä tämän istunnon tietoisuuden kasvattamisen tavoitteista, koskien kansainvälisen yhteisön mahdollisesti kohtaamia tulevia riskejä ja uhkia, energiaan, turvallisuuteen ja ilmastoon liittyen..Meidän mielestämme tätä aihetta käsitellään ja tulisi käsitellä tehokkaammin muilla YK:n foorumeilla."

<sup>91</sup> "Extreme weather events and natural disasters, such as floods and drought, increase the risk of humanitarian emergencies and, thus, the risk of instability and dislocation." (Secretary General 5663am., 14) "Äärimmäiset sääilmiöt ja luonnonkatastrofit, kuten tulvat tai kuivuus kasvattavat inhimillisten katastrofien riskiä ja täten riskiä epävakaudesta ja epäjärjestyksestä."

<sup>92</sup> "Food production may be affected, natural disasters may increase in number and intensify, the supply of fresh water may diminish, infectious diseases may become more rampant, and so forth. Clearly, the implications for human security would also be quite serious." (Japani 5663am., 29.) "Ruuan tuotanto voi häiriintyä, luonnon katastrofit voivat lisääntyä ja voimistua, puhtaan veden saanti voi vähetä, tartunta taudit voivat nopeasti paheta jne. Selvästikin seuraukset inhimilliselle turvallisuudelle olisivat melkoisen vakavat."

<sup>93</sup> "Additional pressures caused by climate change increase the risk of having fragile States lapse or relapse into civil war and chaos" (Belgia, S/PVS.5663am., 5). "Ilmaston muutoksen aiheuttama lisääntyvä paine kasvattaa valtioiden sisällissotaan ja kaaokseen romahtamisen tai uudelleen romahtamisen riskiä."

ilmastonmuutoksen ja perinteisempien turvallisuuskysymysten välillä katsotaan olevan mm. ilmastonmuutokseen liittyvien inhimillisten kriisien aiheuttamat laajamittaiset väestön liikkeet. Ilmastopakolaiset — kuten pakolaiset ja maahanmuuttajat yleisemminkin<sup>94</sup> — kyseenalaistavat valtiojärjestelmän perusteita. Seuraavaksi hieman laajemmin näistä viidestä keskustelun ulottuvuudesta.

*Ensinnäkin* suuressa osassa turvallisuusneuvostossa käytävää keskustelua on kysymys foorumin oikeellisuudesta. Turvallisuusneuvoston kokoonpanon demokraattisuus on yksi keskeinen osa käytävää keskustelua.<sup>95</sup> Vaikka YK:n peruskirjan pohjalta turvallisuusneuvostolla onkin hyvin laajalle ulottuva legitimaatio<sup>96</sup>, on silti mahdollista esittää kysymys: voidaanko kaikkia koskevaa ongelmaa jättää 15 valtion muodostaman elimen ratkaistavaksi?<sup>97</sup> Foorumista käytävän keskustelun sisällä osa puhujista näkee ilmastonmuutoksen kuuluvaksi muille toimijoille, kuten UNFCCC, UNEP, yleiskokous tai IPCC. Ilmastonmuutoksen yhteys mm. kehityspoliittiseen merkitysrekisteriin tulee tämän keskustelun kautta esille, kun ilmastonmuutoksen katsotaan kuuluvan ensisijaisesti kestävän kehityksen problematiikan ja toimijoiden piiriin.<sup>98</sup> Puhujia voidaan jaotella sen mukaan, minkä kannan he ottavat suhteessa kysymykseen foorumin oikeellisuudesta (i-ii). Argumentointi kulkee seuraavasti:

---

<sup>94</sup> Ks. Bigo 2002.

<sup>95</sup> "Bringing before this body[security council] matters that are not part of its specific remit in the area of international peace and security could give rise to the illusion that this body is a democratic one, discussing subjects of global interest, when that is far from the case." (Venezuela 5663pm., 10.) "Asioiden, jotka eivät kuulu tämän elimen toimialueelle, tuominen sen käsiteltäviksi, voi luoda illuusion, että tämä elin on demokraattinen, jossa keskustellaan globaalisti kiinnostavista asioista, vaikka todellisuus on kaukana siitä."; "The African Group cautions against attempts to shift matters of interest of all Member States to a body where a few members of the United Nations have been vested with the power to take final decisions." (Sudan 5663pm., 12.) "Afrikan ryhmä varoittaa yrityksistä siirtää kaikkia koskettavia asioita käsiteltäviksi elimeen, jossa muutamille jäsenvaltioille on annettu valta tehdä lopullisia päätöksiä."

<sup>96</sup> YK:n peruskirjan luvut V, VI, VII, ja XIII

<sup>97</sup> Turvallisuusneuvosto koostuu 10:stä ajoittain vaihtuvasta ja 5:stä pysyvästä jäsenestä. Kullakin pysyvällä jäsenellä on ns. veto-oikeus eli niiden tulee hyväksyä päätöslauselmat, jotta ne astuvat voimaan. (YK:n peruskirja, luku V, artikkelit 23 ja 27.)

<sup>98</sup> "It is becoming increasingly apparent that global climate change has the potential to turn out to be a major security concern only if we, through our apathy and inaction, fail to deal with climate change as sustainable development issue." (Bangladesh 5663pm., 9.) "On käymässä entistä selvemmäksi, että ilmastonmuutoksen on mahdollista kehittyä varteenotettavaksi turvallisuushaasteeksi vain, jos toimimattomuutemme ja apatiamme kautta epäonnistumme sen käsittelyssä kestävän kehityksen kysymyksenä." a sustainable development issue.

*i) Puolesta*

Aiheen käsittelyä turvallisuusneuvostossa puoltavat argumentoivat pääosin seuraavien linjojen mukaisesti: a) tietoisuuden lisääminen<sup>99</sup>, b) mahdollisten seurannaisvaikutusten ennaltaehkäisy (laaja turvallisuusaspekti)<sup>100</sup> c) Ilmastonmuutos on jo itsessään selvä turvallisuusuhka, jopa olemassaoloa uhkaava<sup>101</sup>. Tätä mieltä ovat luonnollisesti eniten uhattuna olevat pienet, kehittyvät saarivaltiot

*ii) Vastaan*

Turvallisuusneuvoston asiaan puuttumista vastustavat puolustavat kantaansa: a) väärä foorumi (ei kansainvälisen turvallisuuden kysymys)<sup>102</sup>, b) väärä foorumi (varauksellinen, turvallisuusaspekti voi realisoitua) c) Kysymykseen liittyvät turvallisuushuolet ovat suvereenin valtion omia asioita.<sup>103</sup> Tämä argumentti jää yllättävän pieneen rooliin, eikä sitä julkilausutusti tuoda montakaan kertaa esille.

Vastustajien pääargumentti on, että ilmastonmuutosta tulisi käsitellä kestäväen kehityksen kysymyksenä ja asiaan kuuluvien toimijoiden taholta<sup>104</sup>. Ongelmat, joita ilmastonmuutos mahdollisesti aiheuttaa, ovat pääasiassa luonteeltaan kehityspoliittisia.<sup>105</sup>

Roolijako tässä foorumikeskustelussa pohjautuu erilaisten turvallisuuskäsitysten omaksumiseen. Ne, jotka katsovat asiaa laajan turvallisuuden näkökulmasta, puolustavat turvallisuusneuvoston mukanaoloa. Kapea-alaisemman, sotilaallisiin keinoihin keskittyvän turvallisuuden kannattajat puolestaan vastustavat turvallisuusneuvoston asialistan

---

<sup>99</sup> Mm. Yhdistynyt kuningaskunta (5663am, 18-19.), Sveitsi (5663am., 25-26.), Italia (5663am., 4-5.), Kongo (5663am., 7-9.)

<sup>100</sup> Mm. Ranska (5663., 11-12.), Sveitsi (5663am., 25-26.), Saksa (EU:n kanta; 5663am., 19-21.), Belgia (5663am., 5-6.)

<sup>101</sup> Mm. Malediivit (5663am., 22-24.), Papua-Uusi-Guinea (5663am., 26-29.), Namibia (5663am., 31-32.), Barbados (5663pm., 2-3.)

<sup>102</sup> Mm. Qatar (5663am., 9-10.), Kiina (5663am., 12-13.), Etelä-Afrikka (5663am., 15-17.), Venäjä (5663am., 17.), Pakistan (5663am., 24-25.)

<sup>103</sup> Esim. Venezuela (5663pm., 10-11.)

<sup>104</sup> "We firmly believe that any successful solution to the climate problem must emerge as part of an integrated approach to sustainable development." (Qatar, S/PVS.5663) "Me uskomme vakaasti, että ilmasto-ongelman onnistuneen ratkaisun tulee kehittyä osana sopeutettua lähestymistä suhteessa kestäväen kehitykseen."

<sup>105</sup> Mm. Etelä-Afrikka (5663am., 16): "Moreover, the issues discussed here are first and foremost of a developmental nature." "Lisäksi täällä käsitellyt asiat ovat ensisijaisesti ja enimmäkseen luonteeltaan kehitystyöhön kuuluvia."

ulottamista 'uusille' alueille.<sup>106</sup> Kapea vs. laaja turvallisuus roolijako määrittyy pitkälti eri maiden yksilöllisen tilanteen perusteella. Tämä tarkoittaa niin taloudellista, geopoliittista kuin laajempaakin poliittista kontekstia. Kärjistetyksi voidaan sanoa, että laajaa tulkintaa kannattavat ne, joilla on siihen varaa tai ne, jotka tulkitsevat tilanteen olevan pakottava. Kun tämä keskustelun ulottuvuus myöhemmin liitetään biopoliittiseen turvallisuuteen ja sen liberaalin hallintatavan aspektiin, voidaan tehdä mielenkiintoisia tulkintoja uudenlaisen globaalin hallintatavan kehittymisestä.

*Toisena* ulottuvuutena tuodaan toistuvasti esille asian ansaitsemaa kiireellisyyttä.<sup>107</sup> Tarkasteltuna sen valossa, mitä aiemmin on sanottu turvallistamisesta, tämä on johdonmukaista, sillä turvallisuusstatuksen saavuttaminen vaatii asian esittämistä kiireellisenä. Asian vaatimaa nopeaa käsittelyä tuetaan myös turvallisuusneuvoston asiaan puuttumista vastustavien piirissä. Nämä eivät koe ilmastonmuutosta turvallisuushuolena, mutta se nähdään kuitenkin vakavana ympäristöongelmana. Asian turvallisuushuolena kokevat tahot pyrkivät korostamaan kiireellisyyttä viittaamalla Hallitustenvälisen ilmastopaneelin, IPCC:n, Neljänteen arviointiraporttiin AR4:än<sup>108</sup>. Tämä onkin sopivaa tieteellisyyttä korostavan riskiturvallisuuden puitteissa ja tietysti lisäksi ko. ilmiön luonteeseen kuuluvaa.

Koskien puhetta ilmastonmuutoksen aikaulottuvuudesta on mielenkiintoista huomata, että kiireellisyyttä korostavien puheenvuorojen lisäksi viitataan toistuvasti aikaulottuvuuksiin, jotka ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen.<sup>109</sup> Tässä piilee

---

<sup>106</sup> Jos otetaan huomioon aiemmat toimet mm. aids-kysymyksessä (tapaaminen nro 4087 ja resoluutio 1308); tapaaminen nro. 5834: Laaja-alaisen konfliktin eston merkityksestä lasten suojelussa konfliktien vaikutuksilta; resoluutio 1625 Konfliktien ennaltaehkäisystä, koskien niiden perimmäisiä syitä (root causes); niin on vaikea nähdä ilmastonmuutoksen ulottamista turvallisuusneuvoston agendalle varsinaisena aluelaajenuksena.

<sup>107</sup> “[...]there is an extreme urgency for international community-wide prioritization, including at the regional and national levels, to address the challenges posed by energy security and climate change”, (Meksiko, S/PVS.5663) “[...]energiaturvallisuuden ja ilmastonmuutoksen asettamien haasteiden priorisoinnilla - kansainvälisen yhteisön laajuisesti - on äärimmäinen kiire”; kiireellisyydestä myös mm. Kongo, Ranska, Malediivit, Filippiinit

<sup>108</sup> “The recent [AR4] Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report clearly shows, more strongly than ever before, that action is urgently needed.” (Hollanti, S/PVS.5663) “Äskettäinen IPCC:n raportti tuo selvästi esille, voimakkaammin kuin aiemmin, että toimia tarvitaan kiireesti.”; IPCC ja kiireellisyys ks. myös mm. Barbados (5663pm., 2.), Bangladesh(5663pm., 9.), Etelä-Korea(5663pm., 23.)

<sup>109</sup>Mm. “Over the coming decades” (Slovakia 5663am., 3; Australia 5663pm., 5 ), “facing in future decades” (Peru 5663am. 17)

turvallistamisnäkökulmasta ongelma. Kuten Panaman edustaja puheenvuorossaan toteaa:

”Vaikka ilmastonmuutoksen vaikutukset arkielämään voivatkin olla hienoisia, sillä on tuntuja seurauksia. Seurausten vähittäinen kasaantuminen on juuri sen vaarallisin piirre.” (Panama 5663am., 15)<sup>110</sup>

Jos muutos ja muutoksen mukanaan tuomat ongelmat tapahtuvat hitaasti tai koskevat vasta tulevaa, ei synny riittävää eroa arkeen ja rutiiniin, jolloin poikkeustilan mieltäminen turvallistamisesta sanotun mukaisesti vaikeutuu. Vaikka kiireellisyyttä kuinka korostettaisiin ja koetettaisiin tuoda esille, ei yleisön vakuuttaminen poikkeustoimien tarpeellisuudesta ole helppo tehtävä. Kööpenhaminalainen turvallistaminen ei siis välttämättä tule kyseeseen ilmastonmuutoksen tapauksessa, ainakaan vielä.

Edelleen *kolmantena* keskustelun teemana on toinen selkeästi turvallistamisen käsitteeseen yhdistettävä piirre: ilmastonmuutoksen esittäminen kysymyksenä selviytymisestä.<sup>111</sup> Logiikka on jälleen selvä, sillä eksistentiaalisen uhan artikulointi on lähtökohta asian kohottamiselle turvallisuushuoleksi. Puhuttaessa ilmastonmuutoksesta uhkana eloonjäämiselle on hyvä kiinnittää huomioita samassa yhteydessä artikuloitaviin viittauskohteisiin. Kenen selviytymistä muuttuva ilmasto uhkaa? On myös syytä laittaa merkille millaisesta aikajänteestä puhutaan. AR4:ssä ilmastonmuutos uhkaa lopulta kaikkia, joskin porrastetusti ja aikajana on pitkä, jopa satoja vuosia. Valtiollisessa keskustelussa puhutaan yleensä lyhyemmällä tähtäimellä tapahtuvista muutoksista ja kartalta katoamisen tai konfliktin uhka kohdistetaan yleensä tiettyihin kärsijöihin. Eksistentiaalisen uhan artikulointi on välttämätön osa turvallistamisen puhetekoa, mutta tässä ilmastonmuutoksen kontekstissa se toimii myös osana kielellisen eronteon prosessia. Erottelu-ulottuvuudesta myöhemmin lisää.

Neljäntenä keskustelusta tunnistettuna ulottuvuutena on puheissa korostuva ja toistuva konfliktien ja niiden ehkäisyn liittäminen yhteen ilmastonmuutoksen kanssa. YK:n turvallisuusneuvosto on korostetusti valtiollisen turvallisuusdiskurssin areena. Vaikka sen asialista onkin 1990-luvulta lähtien laajentunut, keskittyy se edelleen ensisijaisesti

---

<sup>110</sup> ”Although the impact of climate change on daily life may be subtle, it has powerful effects. The gradual accumulation of consequences is precisely its most dangerous quality.”

<sup>111</sup> Selviytymisestä mm. Salomonsaaret, Marshallsaaret, Singapore: ”their very survival is at stake”, Kap Verde: ”very survival of mankind”, Komorit, Papua-Uusi-Guinea: ”facing extreme risks to their Survival”, Japani, Namibia

valtioiden välisten konfliktien ratkomiseen ja ennaltaehkäisemiseen. Ei olekaan yllättävää, että pohdittaessa ilmastonmuutoksen turvallisuusseurauksia tuodaan ensisijaisesti esille mahdolliset konfliktit. Ilmastonmuutos on perimmäinen syy, joka johtaa lopulta konflikteihin. Vuonna 2005 hyväksytty päätöslauselma 1625 (S/RES/1625/2005) — koskien konfliktien ennaltaehkäisyä — edellyttää laaja-alaisen strategian hyödyntämistä konfliktien perimmäisten syiden huomioimiseksi.<sup>112</sup> Ennaltaehkäisyn painottaminen korostaa myös tulkinnallisuutta. Konfliktien ehkäisyn nojalla voidaan moni kysymys tuoda turvallisuusneuvoston käsiteltäväksi.

Konfliktinehkäisyn kontekstissa useat asiat liittyvät myös läheisesti kysymyksiin kehitysyhteistyöstä. Kehityskysymysten nouseminen lähelle turvallisuuskysymyksiä konfliktinehkäisyn yhteydessä nostaa esille jälleen yhden rajanvetämisen ongelman: milloin kehitysongelmasta tulee turvallisuusongelma? Nämä kaksi diskurssia pitävät sisällään hyvin erilaisia käytäntöjä, joilla on merkittävästi poikkeavia seurauksia niiden ihmisten elämään, joita kulloinkin sattuu olemaan tapahtumien keskiössä. Ilmastonmuutos on muutoinkin problemaattinen tekijä suhteessa ongelmiin kehitystyössä ja -politiikassa. Monet tekijät, joihin se vaikuttaa, ovat suoraan yhteydessä köyhissä maissa jo valmiiksi vallitseviin ongelmiin. Sademäärien muuttuminen suhteellisesti eri alueilla tuo ongelmia ruuantuotantoon ja luo painetta muuttaa toisille alueille. Merenpinnan nousu taas vie toisilta kodin ja/tai elinkeinon. Tekijöiden moninaisuus tekee vaikeaksi eri kysymysten luokittelun tiettyyn asiakokonaisuuteen — kuten turvallisuuteen — kuuluvaksi. Aineistossa on selvästi havaittavissa taipumus ohittaa tämä kompleksisuus ja hahmottaa kaikki ilmastonmuutoksen seuraukset lopulta konfliktien potentiaalisina syinä, riskeinä epävakauteen. Turvallisuusneuvoston tehtävän huomioiden tämä on tietysti luonnollista, mutta myös mahdollisesti vaarallista.

Konfliktien taustasyinä on tavallisesti monia eri asioita, jotka usein liittyvät kiinteästi toisiinsa. Köyhyys, pula maasta, ruuasta tai vedestä ajaa ihmiset hakeutumaan uusille alueille. Näin syntyy ongelmia suhteessa rajoihin paikallisesti tai kansainvälisesti. Väestöjen sekoittuessa syntyy jännitteitä ja ongelmia erilaisten kulttuurien ja

---

<sup>112</sup> "it[climate change as a security issue] is well in line with Security Council resolution 1625 (2005) on comprehensively addressing the root causes of armed conflict" (Slovakia 5663am., 4) "se[ilmastonmuutos turvallisuusuhkana] on hyvin linjassa turvallisuusneuvoston resoluution 1625 kanssa, koskien aseellisten konfliktien perimmäisten syiden kokonaisvaltaista huomioimista."

identiteettien kohdatessa. (Krause 1996, 230, 233-234.) Ilmastonmuutoksen ennakoitujen, ja osin jo toteutuneidenkin, seurausten valossa tuntuu luonnolliselta liittää ilmastonmuutos konfliktienennakoinnin diskurssiin.

Lopuksi viidentenä teemana nousi esille tietty erottelu ulottuvuus. Esitettäessä listoja alueista ja maista vedetään kuvainnollisia rajoja ilmastonmuutoksen ennustettavien kärsijöiden ja muiden välillä. Toiston kautta syntyy vaikutelma, jossa koko asia ikään kuin lankeaa näiden kärsijöiden harteille. Tätä vaikutelmaa korostaa konkreettisten avuntarjousten tai ratkaisuehdotusten puuttuminen em. listojen yhteydessä. Tällainen rajojen vetäminen synnyttää 'kärsijät' vs. 'muut' dikotomian, joka mahdollistaa eristäytymisen ongelmasta/uhasta/riskistä. Perinteisen rajanvetoturvallisuuden logiikan mukaisesti tämä tulisi tehdä mahdollisimman hyvin<sup>113</sup>. Dikotomian tuottaminen mahdollistaa myös erilaisten roolien asettamisen sen eri osapuolille:

*"Maailman köyhimmät maat tulevat kärsimään eniten vakavista sääilmiöistä, pidemmistä ja kuumemmista kuivuuksista ja nousevasta valtamerien vedenpinnasta. Tulevien vuosikymmenten aikana arktinen alue, Saharan alapuolinen Afrikka, pienet saarivaltiot, matalat rannikot, luonnon ekosysteemit ja vesivarat sekä tiettyjen alueiden maataloustuotanto tulevat olemaan erityisessä vaarassa.*

Tällaisia uhkia ja kasvavaa yhteiskunnallista stressiä voidaan tehokkaasti hoitaa vain kansainvälisten sopimusten ja niiden toimeenpanemisen kautta. Vain *maailman hallitusten yhteiset toimet...*[voivat auttaa] samalla estäen globaalit taloudelliset ja poliittiset jännitteet ja ylläpitäen taloudellista kasvua."<sup>114</sup> (Slovakia 5663am., 3; kursiivi AT.)

Huomionarvoista on, että tähän erottelu ulottuvuuteen osallistuvat myös etukäteen ajatellen ilmaston muuttumisesta eniten kärsivät valtiot ja ryhmittymät. Lähes jokaisen kehittyvän saarivaltion — tai muuten asian suhteen huonoissa lähtökohdissa olevan valtion — puheenvuorossa tuodaan esille listoja alueista, jotka ovat alttiita vakaville

---

<sup>113</sup> Esimerkkinä mm. Intian Bangladeshin vastaiselle rajalle rakentama lähes 4000 km:n mittainen aita. Bangladesh on odotetusti yksi pahimmista kärsijöistä ilmastonmuutoksen vaikutusten seurauksena. Jopa 25milj. ihmistä voi joutua jättämään kotinsa lisääntyvien tulvien ja muiden haittavaikutusten seurauksena vuoteen 2025 mennessä (Shamim 2008).

<sup>114</sup> *The poorest countries in the world will suffer most from severe weather events, longer and hotter droughts and rising oceans. Over the coming decades, the Arctic, sub-Saharan Africa, small island States, low-lying coasts, natural ecosystems and water resources and agricultural production in certain regions will be at particular risk. Such threats and growing social stress can be properly addressed only through international agreements and their consistent implementation. Only concerted action by Governments around the world...*[can help] while preventing severe global economic and political strains and sustaining economic growth.



seurauksille.<sup>115</sup> Tietysti ensisijaisesti tällaisen heikompiosaisten esilletuomisen ja korostamisen voi tulkita myös tarkoitetun avuntarvitsijoiden yksilöimiseksi. Lisäksi, kun tekstissä tuodaan usein esiin, että ko. kärsijät eivät ole itse ongelmansa syy, syntyy samalla myös moraalinen vetoamus oikeudenmukaisuuden puolesta.<sup>116</sup> Erottelu ulottuvuus osallistuu moraalisen oikeudenmukaisuus funktionsa lisäksi aineistossa myös eri turvallisuuden diskurssien tuottamiseen.

Tehdessämme tutkimusta diskurssianalyttisin välinein, on aina tehtävä tulkintoja, valintoja ja rajauksia. Olen työssäni siis keskittynyt turvallisuuden diskursseihin ja niitä koskien painottanut melko yleisellä tasolla merkityksensä saavia diskursseja. Toisenlainen aineisto, erilaisin rajauksin tuottaisi epäilemättä erilaisia tulkintoja. Analyysin ulkopuolelle on tässä työssä rajattu myös hyvin lähellä turvallisuuden diskursseja operoivia merkitysjärjestelmiä, kuten esim. kehitystyöhön ja kehityspolitiikkaan liittyviä diskursseja. Näitä on kuitenkin huomioitu siinä määrin, kuin olen nähnyt tarpeelliseksi. Edellä esitellyt aineistosta tunnistetut eri keskustelun ulottuvuudet ja niiden keskinäiset suhteet hahmottuvat näiden kolmen tässä esiteltävän diskurssin muodossa.

### 5.3 Laajan turvallisuuden diskurssi

Laajan turvallisuuden merkitysjärjestelmä tuotetaan paljolti inhimillisen turvallisuuden termin. Turvallisuus merkitsee turvaa luonnon ääri-ilmiöiltä, ruuan turvattua tuotantoa

---

<sup>115</sup> "It [IPCC AR4] clearly indicates that the areas the most affected will be the Arctic, sub-Saharan Africa, small island developing States, the major Asian deltas, as well as coastal areas." (Kongo 5663am., 8) "Se [AR4] selvästi osoittaa, että vakavimmin altistuvat alueet ovat Antarktika, Saharan alapuolinen Afrikka, pienet kehittyvät saarivaltiot, suuret Aasian suistoalueet ja rannikko seudut."; "Pacific island countries are facing extreme risks to their survival as nations." (Papua-Uusi-Guinea 5663am., 26) "Äärimmäiset riskit uhkaavat Tyynenmeren saarivaltioiden selviytymistä kansakuntina."; "Particularly vulnerable to climate change are areas such as sub-Saharan Africa, the Middle East, South-East Asia and, in particular, the small islands..." (Italy 5663am., 4) "Eriytyisen haavoittuvia ilmastonmuutokselle ovat alueet kuten Saharan alapuolinen Afrikka, Lähi-itä, Kaakkois-Aasia ja etenkin pienet saaret..."

<sup>116</sup> "...especially when we know that the most affected States, in particular the African countries and the small island developing States, produce the smallest quantities of damaging greenhouse gas emissions and are at the same time the least capable of adapting to the negative impact." (Egypt 5663pm., 5.) "etenkin kun tiedämme, että eniten kärsivät maat – erityisesti Afrikan maat ja pienet kehittyvät saarivaltiot – tuottavat pienimmät määrät vahingollisia kasvihuonekaasuja ja ovat samalla heikoiten varustettuja sopeutumaan haitallisiin seurauksiin."

ja mahdollisuutta elantoon.<sup>117</sup> Mutta on pantava merkille, että tätä turvallisuutta, mistä puhutaan inhimillisen turvallisuuden termein, ei nähdä samana, joka koetaan uhatuksi kansainvälisen rauhan ja vakauden kannalta. Tämä jälkimmäinen 'oikea' turvallisuus, jonka koetaan olevan turvallisuusneuvoston ydinaluetta, tulee uhatuksi välillisesti ensimmäisen vaarantumisen aiheuttamien potentiaalisten seurausten kautta.<sup>118</sup> Heikot valtiot, pakolaiset, leviävät levottomuudet ja väkivaltaisuuudet esitetään tekijöinä, jotka varsinaisesti koskevat jälkimmäistä turvallisuutta. Ne ovat mahdollisten konfliktien aiheuttajia.<sup>119</sup>

Kytös inhimillisen turvallisuuden ja 'oikean' turvallisuuden välillä on keskeinen elementti tässä laajassa turvallisuusdiskurssissa. Turvallisuus saa merkityksensä laaja-alaisesti ja uhat ovat moninaiset. Kuitenkin vasta epävakauden, levottomuuksien tai konfliktin mainitseminen nostaa pinnalle sen turvallisuuden merkitysrekisterin, jota käytetään turvallisuusneuvostoa koskevissa, kansainvälistä rauhaa ja vakautta uhkaavista asioista puhuttaessa.<sup>120</sup> Inhimillisen turvallisuuden vaarantumista ei koeta turvallisuusongelmana sinänsä, yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta.<sup>121</sup>

---

<sup>117</sup> "They[effects of climate change] also threaten some of the most fundamental needs of our citizens: a safe place to live, access to water, health care and food, and the ability to earn a living." (Uusi-Seelanti 5663pm, 7) "Ne [ilmastonmuutoksen seuraukset] uhkaavat myös kansalaistemme perustarpeita: turvattua asuinpaikkaa, veden -, terveydenhoidon – ja ruuan saantia sekä mahdollisuutta ansaita elanto.

<sup>118</sup> "When those needs are threatened, whole societies are at risk of instability." ( Uusi-Seelanti 5663pm., 7) "kun ne [perus-] tarpeet ovat uhattuina, kokonaiset yhteiskunnat ovat epävakauden vaarassa,;" "An unstable climate will exacerbate some of the core drivers of conflict, such as migratory pressures and competition for resources." (Iso-Britannia 5663am., 2.) "Epävakaa ilmasto pahentaa tiettyjä konflikteja aiheuttavia ydintekijöitä esim. muuttopainetta ja kilpailua resursseista.;" ks. Slovakia, em.; UK CP.

<sup>119</sup> "Our responsibility in the Council is to maintain international peace and security, including the prevention of conflict. An unstable climate will exacerbate some of the core drivers of conflict, such as migratory pressures and competition for resources." (The President 5663am., 2.) "Velvollisuutemme neuvostossa on ylläpitää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, mukaanlukien konfliktien ennaltaehkäiseminen. Epävakaa ilmasto tulee pahentamaan joitakin konfliktien avainaiheuttajia, kuten väestönläikköiden paine ja kilpailu resursseista."

<sup>120</sup> "When those needs are threatened, whole societies are at risk of instability. So it is entirely appropriate that we are discussing the security dimensions of climate change" ." ( Uusi-Seelanti 5663pm., 7) "kokonaiset yhteiskunnat ovat epävakauden vaarassa, kun ne [perus-] tarpeet ovat uhattuina. On siis aivan asianmukaista, että keskustelemme ilmastonmuutoksen turvallisuusulottuvuuksista."

<sup>121</sup> Erilainen näkemys: "This is not simply a matter of identifying trouble spots where armed conflict may be linked to environmental decline. We believe that the Security Council should address environmental decline as a security issue in itself." (Tuvalu 5663pm., 9) "Kysymys ei ole vain ongelma alueiden tunnistamisesta, joissa aseelliset konfliktit mahdollisesti liittyvät

Turvallisuuden uhanalaiseksi asettavat tekijät ovat moninaisempia, kuin kapeamman turvallisuuden diskurssin puitteissa. Turvallisuus saa useita erilaisia etuliitteitä, jotka toimivat tämän laajentamisen apuvälineinä. *Ympäristöturvallisuus, inhimillinen turvallisuus, energiaturvallisuus* sekä *ruoka- ja vesiturvallisuus* mahdollistavat nimellisen turvallisuustermein puhumisen. Selvä aste-ero on kuitenkin huomattavissa, kun siirrytään puhumaan konflikteihin, epävakaisiin valtioihin ja alueisiin sekä hallitsemattomaan maahanmuuttoon tai pakolaisiin liittyvistä turvallisuushuolista. *Etuliiteturvallisuus* mahdollistaa tällaisten aste-erojen samanaikaisen ja näennäisesti ongelmattoman esiintymisen samassa puheenvuorossa.<sup>122</sup> Turvallisuuksien aste-ero ei ole välttämättä yksittäisen puheenvuoron tai edes diskurssin sisäinen ominaisuus, vaan se syntyy laajemmassa koko aineiston käsittävässä kontekstissa. Kaikissa eri turvallisuuden diskursseissa viitataan lopulta ilmastomuutoksen konfliktipotentialiin.

E erityisen hyvin merkitysjärjestelmän keskeiset piirteet tulevat esille Belgian (Belgia 5663am., 5-6.) puheenvuorossa, joka on yksi monista eri EU maiden käyttämistä - vuoroista, jotka kaikki eri painotuksin tuottavat laajan turvallisuuden diskurssia.

"meidän täytyy perinpohjaisesti uudelleen ajatella poliittista toimintaamme hyödyntäen laajempaa turvallisuuden käsitettä." <sup>123</sup> (Belgia 5663am., 6.)

Heti puheenvuoronsa alussa Belgian edustaja viittaa IPCC:n viimeisimpään työhön ja sen kiireellisyyttä korostaviin tuloksiin. Tämän jälkeen tuodaan esille pitkä lista *ei-sotilaallisia uhkia*, joita ilmastonmuutos aiheuttaa tai pahentaa. Nämä ovat kuitenkin siis 'vain' ei-sotilaallisia uhkia. Kun myöhemmässä vaiheessa otetaan esille turvallisuus ilman etuliitteitä, puhutaan jo konflikteista tai niiden ehkäisystä. Ilmastonmuutos on *välillinen syy*, joka voi aiheuttaa heikkojen valtioiden sortumisen sisällissotaan ja kaaokseen.

Erottelu-ulottuvuuden tuottaminen jää pieneen rooliin, mutta on kuitenkin mukana, kun vaikutusten todetaan kohdistuvan *pääosin heikoimpiin alueisiin ja väestöihin*. Näitä

---

ympäristön rappeutumiseen. Uskomme että turvallisuusneuvoston tulisi käsitellä ympäristön rappeutumista itsessään turvallisuuskysymyksenä."

<sup>122</sup> Tietyn mielivaltaisuuden tai intressipainotteisten tulkintojen vaara on olemassa, kun lukemattomien inhimillisen turvallisuuden ongelmien joukosta etsitään konfliktien syitä. (ks. Cohen 2008, 458.)

<sup>123</sup> "we need to rethink thoroughly the scope of our policies using a broader concept of security."

alueita ei kuitenkaan tässä yhteydessä nimetä, mutta laajemman ulottuvuuden kannalta se ei lopulta ole tarpeellista. Koko aineistoa ajatellen, toistoa koskien kärsijöitä tulee kyllä riittämiin.

Belgian edustaja käyttää puheenvuorostaan ison osan ehdottaakseen kattavia ilmastonmuutoksen haasteita koskevia toimia, joilla nämä haasteet tulisivat hallittaviksi. Tiivistetysti ehdotuksissa on kysymys ilmastonmuutoksen huomioimisesta ja integroimisesta osaksi muita konfliktin ehkäisyä koskevia toimia: kriisinhallintaa ja kriisien ennakoimista sekä tietoisuuden ja poliittisen tahdon lisäämisestä. Viittauskohteeseen otetaan selvimmin kantaa lopussa, jossa viitataan 'meihin' *kollektiivisen turvallisuuden vartijoina*, 'meitä' sen kummemmin yksilöimättä.

Laajassa turvallisuuden diskurssissa erotellaan edelleen ns. 'oikea' turvallisuus muista turvallisuuksista. Jättämällä etuliitteet pois ja korostamalla käsiteltävän uhan — yleensä siis konfliktipotentiaalin — koskettavan kansainvälistä turvallisuutta ja rauhaa, luodaan kiinteä yhteys turvallisuusneuvoston kirjaimelliseen mandaattiin. Toisaalta on hyvä muistaa, että lähes koko 1990-luku käytettiin tämän kirjaimellisen mandaatin tulkinnan väljentämiseen maailman uudessa turvallisuustilanteessa. Valtion sisäisten järjestelmällisten ihmisoikeusloukkausten ja humanitaarisen oikeuden rikkomusten tulkittiin kuuluvan turvallisuusneuvoston mandaatin piiriin. (Cohen 2008, 457.) Ilmastonmuutoksen tapauksessa onkin kysymys myös siitä, tulisiko ympäristöuhkien yleensäkin koskettaa kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta.

Turvallisuuden tulkinnanvaraisuus jättää runsaasti pelivaraa kunkin kontekstin mukaiselle merkityksen selventämiselle. Laajan turvallisuuden kannattaja saattaa ulottaa turvallisuuden sateenvarjon alle oikein muotoiltuna lähes mitä tahansa. Samalla kirjaimellisen mandaatin noudattamista vaativan on helppo sulkea ulos suuri osa tämän päivän maailman ihmisten huolen aiheista. Puhuttaessa konfliktinehkäisystä on suoran syy-yhteyden esittäminen vaikeaa. Konfliktin perimmäinen syy voi lopulta olla monen kausaalisen linkin takana.

Ilmastonmuutoksen nostaminen turvallisuusneuvoston tietoisuuteen oikeutetaan siis vetoamalla inhimillisen turvallisuuden vaarantumiseen ja siitä mahdollisesti aiheutuviin 'oikeisiin' turvallisuusongelmiin. Ne, koskevat konflikteja ja kuuluvat näin

rajanvetoturvallisuuden ja sen diskurssien piiriin. Etuliiteturvallisuus tuo 1990-luvulla opitun mukaisesti moraalista ja osin ennakkotapauksiin perustuvaa oikeutusta asian käsittelylle. Samalla turvallisuusneuvoston aikainen mukanaolo toteuttaa *ennakoivan legitimoinnin funktiota*. Mahdollisesti aiheutuvat 'oikeat' turvallisuusseuraukset voidaan hoitaa nopeasti, koska aiemmin asia on jo käsitelty ja hyväksytty turvallisuuden asialistalle — vaikkakin etuliiteturvallisuuden termein.

Olisi oletettavasti vaikeampi hyväksyä vielä tässä vaiheessa turvallisuusneuvoston mukaantuloa rajanvetoturvallisuuden mukaisena 'aidanrakentajana', kärsijöiksi tuomittujen ja muiden välille. (mikä kuitenkin symbolisesti ymmärrettynä saattaa jonakin päivänä tulla kohdalle, mikäli pahimmat ennustukset ilmastonmuutoksesta toteutuvat.) Biopoliittisen turvallisuuden diskursiivisessa kehityksessä asian turvallistaminen toimittaa liberaalin hallintatavan mukaista tehtävää nostaessaan ihmisten tietoisuutta ja korostaessaan oikeita toimintamalleja. Tähän tarkoitukseen inhimillinen turvallisuus tuntuisi soveltuvan paremmin. Se ei velvoita sotilaallisiin pakkokeinoihin, mutta toimii käyttäytymistä muokkaavan hallinnan työvälineenä nostaessaan tietoisuutta ja asian asemaa tärkeysjärjestyksessä.

Viittauskohteena tässä laajan turvallisuuden diskurssissa ja sen inhimillistä turvallisuutta koskevassa puheessa on tavallisesti ihmiskunta, planeetta tai jokin erityinen, laaja alue. Laajan turvallisuuden merkityssystemi edellä määritellyllä tavalla ei kuulu vain tiettyjen maiden edustajille tai yksin kata kokonaisia puheenvuoroja. Sen termejä ja merkityksenantoja voi tulla esiin myös pääosin kapean turvallisuuden diskurssiin pääosin kuuluvassa puheenvuorossa tai olemassaolodiskurssiin profiloituvassa lausunnossa.<sup>124</sup>

Viittauskohde vaihtuu, kun puheenvuoroissa siirrytään puhumaan 'oikeista' turvallisuushuolista: konflikteista ja pakolaisista. Tämä siirto tapahtuu hyödyntämällä erottelu-ulottuvuutta. Nimeämällä uhanalaisia alueita, voidaan yksilöidä konflikteille

---

<sup>124</sup> "[climate change] one of the major challenges that *humanity* will be facing for some time to come." (Kongo 5663am., 8.) "[ilmastonmuutos] yksi suurimmista haasteista, mitä *ihmiskunta* kohtaa tulevaisuudessa"; "its[climate change] repercussions and dire consequences for our *planet*." (Qatar 5663am., 9.) "sen[ilmastonmuutoksen] vaikutuksia ja vakavia seurauksia *planeetallemme*." (kursiivit AT); ks. mm. Kiina: "a threat to sustainable development of human society" "uhka ihmisyyhteisön kestäväälle kehitykselle"; Ranska: "future of humankind" "ihmiskunnan tulevaisuus"

alittiit, joista voi koitua 'oikeita' turvallisuushuolia *muulle* maailmalle. Ilman suoraa viittauskohteen artikulointiakin voi puheenvuoroista todeta viittauskohteeksi nousevan tämän 'uhanalaisista' erottuvan '*muun maailman*'. Toisaalta samalla 'uhanalaiset' tuotetaan viittauskohteeksi erilaisille etuliiteturvallisuuden uhille tai riskeille, jotka uhkaavat näitä heikompia ja huono-osaisempia.

Laajan turvallisuuden merkitysjärjestelmän ominaispiirteet tai elementit ovat kaikki läsnä harvassa käytetyistä puheenvuoroista. Kuitenkin tarkasteltaessa kokonaisuutta ovat osatekijät selvästi havaittavissa. Inhimillisen turvallisuuden termein ja käsittein, hyödyntäen moninaisia etuliitteitä aktivoidaan turvallisuuden diskurssi ja sen tunnuspiirteet. Asian esiintuominen ja kohottamien tärkeysjärjestyksessä vaikuttavat olevan ensisijaisia pyrkimyksiä. Toisaalta olen esittänyt diskurssiin kuuluvaksi tietyn mahdollisten tulevien turvallisuusongelmien hoitamiseen tarvittavien toimien ennakoivan legitimoinnin piirteen. Viimekätisenä, kaikkien etulitteiden takana olevana uhkana turvallisuudelle esitetään konfliktien mahdollisuus.

#### 5.4 Kapean turvallisuuden diskurssi

Turvallisuuden sisältö tässä diskursissa määrittyy pitkälti poissulkemisen kautta.<sup>125</sup> Kun tarpeeksi asioita lasketaan kuuluvaksi muille foorumeille, ei jäljelle enää jää kovin paljoa. Selkeän eron tekeminen erilaisten turvallisuuksien välille antaa samoin merkityksen myös vastinparille, sille turvallisuudelle, jonka sisällöstä ei suoraan puhuta. Etelä-Afrikan (Etelä-Afrikka 5663am., 15-17.) puheenvuoron alussa esitetään selkeästi maan kielteinen suhtautuminen ilmastonmuutoksen käsittelemiseen turvallisuusneuvostossa. Kuitenkin puheenvuoro tunnistaa ilmastonmuutoksen seurauksina pitkälti samat tekijät, joiden takia laajaa merkityssystemiä mukailevat ovat valmiit nostamaan asian

---

<sup>125</sup> "The Security Council should frame its actions in accordance with the spirit and letter of the Charter of the United Nations, by adopting the strictest interpretation of what really constitutes a threat to international peace and security, in accordance with Article 39 of the Charter." (Venezuela 5663pm., 10.) "Turvallisuusneuvoston tulisi muotoilla toimensa YK:n peruskirjan kirjaimellisen sisällön ja hengen mukaisesti, omaksumalla tiukin tulkinta koskien sitä, mikä muodostaa uhan kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle, peruskirjan artiklan 39 mukaisesti."

turvallisuusagendalle. Inhimillisen turvallisuuden ja ko. foorumille kuuluvien asioiden välille tehdään näin melko yksitulkintainen erottelu<sup>126</sup>.

Etelä-Afrikan edustaja toteaa aluksi, että foorumi on väärä, mutta jatkaa kuitenkin tuodakseen esille ilmastonmuutoksen vakavia seurauksia toisista tarkastelun lähtökohdista. Viitattaessaan IPCC:n AR4:än hän toteaa, että vuoteen 2020 mennessä arviolta 75–200 miljoonaa ihmistä kokee pulaa vedestä, ruuasta ja muista resursseista ja veden pinnan nousu uhkaa tiheään asuttujen rannikkoalueiden ihmisiä. Seuraavaksi edustaja toteaa aiheutuvan inhimillisen turvallisuuden vaarantumisen olevan mahdollinen tulevien konfliktien ja epävakauden syy. Pysytellen tiukasti kapean turvallisuuden puitteissa hän viittaa turvallisuusneuvoston mandaattiin ja toteaa hieman myöhemmin, että nykyisellään tilanne *ei* vielä suoraan *uhkaa* kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta. (Etelä-Afrikka 5663am., 15-16.)

Diskurssissa laitetaan paljon painoarvoa foorumiulottuvuudelle. Turvallisuusneuvoston korostetaan olevan väärä toimija ko. asiassa.<sup>127</sup> Turvallisuusulottuvuuden myöhemmälle realisoitumiselle nähdään kuitenkin mahdollisuus. Merkitysjärjestelmän rakenne muistuttaa selvästi laajan turvallisuuden diskurssia sikäli, että molemmissa ilmastonmuutoksen seuraukset nähdään mahdollisten turvallisuusongelmien syynä. Erot löytyvät painotuksista ja sisällöllisesti siitä, mitkä seuraukset nähdään turvallisuusneuvostoa koskettavina turvallisuusongelmina. Painotuseroa on toisaalta nykyisen asiantilan vakavuudessa ja toisaalta koskien kynnystä asiaan puuttumiselle. Laaja tulkinta pitää asiaa jo 'valmiina' turvallisuusagendalle, mutta kapeampi lähestyminen näkee ongelmat vasta mahdollisina tulevaisuudessa.

Tämän tiukemmin rajatun ja tavanomaisemman turvallisuusdiskurssin viittauskohteena on lähtökohtaisesti, mutta ei tiukan yksiselitteisesti valtio ja eri valtioiden muodostama

---

<sup>126</sup> Ks. Etelä-Afrikka 5663am., 15-16; myös "climate change will affect national economic and social development and that it poses a threat to the sustainable development of human society." (Kiina 5663am., 12.) "ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan kansalliseen talouden ja yhteiskunnan kehitykseen ja se on myös uhka ihmisyhteisön kestäväälle kehitykselle."

<sup>127</sup> "...Discussions on climate change should be conducted within a framework accessible to all parties.... Security Council lacks expertise in handling climate change and is not the right place to take decisions." (Kiina 5663am., 13.) "ilmastonmuutoksesta käytävät keskustelut tulisi käydä viitekehityksessä, joka on avoin kaikille...turvallisuusneuvostolla ei ole asiantuntemusta ilmastonmuutoksen käsittelyyn, eikä se ole oikea paikka tehdä päätöksiä."

löyhä yhteisö. Kansallinen, kansallisten intressien pohjalta määrittyvä turvallisuus on keskeinen elementti.<sup>128</sup> Ilmastonmuutoksen kaikkia koskeva luonne tulee diskurssissa huomioiduksi korostamalla eri maiden ja hallitusten välisen yhteistyön merkitystä muussa kuin turvallisuuskontekstissa.

Turvallisuusyhteydestä ei puhuta, paitsi etuliitteillä. Merkitys syntyy poissulkemisen kautta. Ilmastonmuutosta pidetään vakavana kysymyksenä, eikä sen ennustettuja seurauksia kiistetä, mutta siltikään sitä ei tulisi pitää uhkana turvallisuudelle. (Ks. Kiina 5663am., 12-13; USA 5663am., 10-11.) Turvallisuuden katsotaan vaarantuvan yksinomaan mahdollisten konfliktien seurauksena. Tällöin oletettavasti kyseessä ovat alueelliset konfliktit, jotka koskettavat 'uhanalaisia' ja lisäksi todennäköisimmin naapureita. Jälleen tietty (vaikkakaan ei yksiselitteisesti määritetty) osa tulee rajatuksi uhan ulkopuolelle.

## 5.5 Olemassaoloa uhkaava tekijä

Selvemmin kuin muissa, olemassaolodiskurssissa tuodaan esille myös kysymykset suvereniteetista. Kenelle kuuluvat vedenpinnan alle jäävät maa-alueet, entä uusilla rajoilla aluevesirajan ulkopuolelle jäävät merialueet? Tässä merkitysjärjestelmässä operoidaan perinteisen rajanvetoturvallisuuden termein ja esitetään selkeästi viittauskohteen (kulloisenkin valtion) olemassaolon olevan uhattuna.<sup>129</sup> Vaikutelmaa pyritään tehostamaan rinnastuksilla 'oikeisiin' turvallisuusuhkiin.<sup>130</sup> Tämä tarve

---

<sup>128</sup> "Venezuela considers the multidimensional character of security to mean that each sovereign and legitimate State defines its priorities in this area on the basis of its own national needs and interests,..." (Venezuela 5663pm., 10.) "Venezuela ajattelee turvallisuuden monitahoisuuden tarkoittavan, että jokainen suvereeni ja laillinen valtio määrittelee tällä alueella etusijalla olevat asiansa omien kansallisten tarpeidensa ja intressiensä pohjalta,"

<sup>129</sup> "[climate change and related issues are] not just environmental concerns, but also economic, social and political issues for Pacific island countries. They strike at the very heart of our existence." (Papua-Uusi-Guinea 5663am., 27) "Ilmastonmuutos ja siihen liittyvät ilmiöt eivät ole vain ympäristöongelmia. Tyynenmeren saarivaltioille ne ovat myös taloudellisia, yhteiskunnallisia ja poliittisia kysymyksiä. Kysymykset käsittelevät olemassaolomme ydintä."

<sup>130</sup> "The dangers that small islands and their populations face are no less serious than those faced by nations and peoples threatened by guns and bombs. The effects on our populations are as likely to cause massive dislocations of people as past and present wars. The impacts on social cohesion and identity are as likely to cause resentment, hatred and alienation as any current refugee crisis." (Emt. 5663am., 28) "Vaarat, joita pienet saaret ja niiden väestöt kohtaavat eivät ole yhtään vähemmän vakavia kuin ne, joita aseiden ja pommien uhkaamat kansat ja asukkaat kohtaavat. Väestömme kokemat vaikutukset aiheuttavat yhtä todennäköisesti laajamittaista



rinnastuksille kertoo jo oikeastaan paljon turvallisuuden päällekkäisten merkityssysteemien hierarkiasta. Uudet turvallisuushuolet täytyy artikuloida tai rinnastaa perinteisiin, merkittävyyden saavuttamiseksi. Ilmastonmuutos artikuloidaan ko. diskurssissa useammin perinteisenä turvallisuus*uhkana*, joka korostaa selvemmin uhan kiireellistä, nykyhetkeä koskevaa luonnetta kuin vaihtoehtoinen turvallisuus*riski*. Samalla esitetään vaatimus välittömille toimille.

Huomionarvoinen piirre useissa puheenvuoroissa — etenkin itsensä eniten uhatuiksi kokevien maiden — on esille tuleva 'uhkaus' elementti. Puhuja tuo esille maansa haavoittuvuuden, uhan konkreettisuuden ja samalla kertoessaan seurauksista, epäsuorasti uhkaa muita edessä odottavasta pakolaistulvasta.<sup>131</sup> Aineistosta voidaan muodostaa seuraava merkitysten ketju:

ilmastonmuutos → pula perustarpeista → pakolaisia → konflikteja = uhka turvallisuudelle. Pakolaiset, oleellisena osana tätä ketjua muodostavat uhan.

Tämä uhkaus rakentuu rajanvetoturvallisuuden termeillä, sillä uhka kohdistuu rajoihin; valtion maantieteellisiin ja kansallisen identiteetin rajoihin. Veden peittämillä alueilla pakenevat pakolaiset eivät kunnioita valtioiden rajoja hakiessaan uutta elinpaikkaa. Samalla vaarantuu kohdealueiden väestön kulttuuri ja identiteetti.

Uhkauksen ohella diskurssin osana on myös erottelu-ulottuvuus, jossa ilmastonmuutos kaatuu tiettyjen kärsijöiden ongelmaksi. Syntyy vaikutelma, että muiden huoleksi jää välillisten seurausten, kuten pakolaisongelman hoitaminen turvallisuuden merkityssysteemin kontekstissa. Tähän erottelu-ulottuvuuteen osallistuvat myös muiden diskurssien edustajat, sillä konkreettisten listojen laatiminen voi toteuttaa eri funktioita eri puheenvuoroissa, mutta samalla ne kaikki yhdessä tuottavat tätä keskustelun erottelu-ulottuvuutta. Tästä oivana esimerkkinä käyn seuraavassa lävitse Barbadosen (Barbados 5663pm., 2-3.) edustajan puheenvuoron, joka asemoituu ensisijaisesti olemassaolodiskurssiin, mutta siinä on nähtävissä myös muita elementtejä ja ulottuvuuksia.

---

ihmisten paikoiltaan joutumista, kuin aiheuttivat menneet ja nykyiset sodat. Vaikutukset yhteiskunnalliseen yhtenäisyyteen ja identiteettiin saavat yhtä todennäköisesti aikaan vihaa ja halveksuntaa, kuin mikä tahansa nykyinenkin pakolaiskriisi."

<sup>131</sup> "[victims of climate change] are at serious risk of becoming an entirely new class of global environmental refugees." (Marshallsaaret 5663pm., 17), "ilmastonmuutoksen uhreista on vaarassa muodostua uusi globaalien ympäristö pakolaisten ryhmä."

Ilmastonmuutoksesta aiheutuu *globaalin* katastrofin *välitön*<sup>132</sup> vaara. Viittaamalla *ihmiskunnan historian suurimpaan ympäristö- ja kehityshaasteeseen*, tapahtuu merkitysten muodostuminen osin laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta. Puheenvuorossa tulee esiin myös erottelu-ulottuvuus, joko 'eniten uhattuihin' kehitysmaihin: kehittyviin, pieniin saarivaltioihin, joiden toimeentulo ja olemassaolo ovat uhattuina sekä 'muihin': maailmaan, jolta odotetaan toimia olemassaolon pelastamiseksi. (Barbados 5663pm., 2.)

Kiireellisyyttä tähdennetään useaan otteeseen, kuten turvallistamaan pyrkivän saarivaltion puheenvuorolta etukäteen odottaa sopiikin. Vaikutusta korostetaan *Sternin* -raportista<sup>133</sup> poimitulla rinnastuksella sotaan, jossa ilmastonmuutoksen taloudelliset vaikutukset rinnastetaan maailmansotiin<sup>134</sup>. Myös tiede todistaa kiireellisyyden tarpeesta, kuten viittaukset IPCC:n AR4:än osoittavat. Viittauskohteen osalta puheenvuorossa on osittainen ristiriitaisuus. Siinä toisaalta luokitellaan selvästi 'uhanalaiset'<sup>135</sup>, mutta juuri tämä luokittelu synnyttää erottelu-ulottuvuuden tässä puheenvuorossa. Todellinen kiireellinen uhka koskee 'uhanalaisia' ja 'muut', vaikka kuuluvatkin laajempiin viittauskohteisiin (maapallo, ihmiskunta ym.), eivät ole vielä uhattuina. Heille ilmastonmuutos on vasta mahdollinen epämiellyttävä tulevaisuus. (Barbados 5663pm., 2-3.)

Myös Tuvalun (Tuvalu 5663pm., 7-9.) edustajan puheenvuoro ilmentää hyvin useita merkitysjärjestelmän ominaispiirteitä: kysymyksiä rajoista — valtion ja kansan —, olemassaolon vaakalaudalla olemista, uhkaa pakolaisista ja tarpeesta kansainvälisen yhteisön – 'muiden' – toiminnalle.

---

<sup>132</sup> Viittauskohde ja turvallistamisfunktio.

<sup>133</sup> Nicholas Sternin työryhmän tuottamaan raportti, jossa tutkittiin ilmastonmuutoksen taloudellisia vaikutuksia. (Stern report 2006.)

<sup>134</sup> "Our actions over the coming few decades could create risks of major disruption to economic and social activity, later in this century and in the next, on a scale similar to those associated with the great wars" (Stern report 2006, 2.) "Toimemme seuraavien vuosikymmenten aikana voivat saada aikaan merkittävää yhteiskunnallisten ja taloudellisten toimintojen häiriintymistä, joka on verrattavissa vastaavaan maailmansotien aikaiseen häiriintymiseen."

<sup>135</sup> "Developing countries are most vulnerable to climate change, and we are the least able to protect ourselves. For small island developing States, the challenges are even more complex and profound and our needs more urgent." (Barbados 5663pm., 2.) "Kehittyvät maat ovat haavoittuvaisimpia ilmastonmuutoksen suhteen ja me olemme vähiten kyvykkäitä suojelemaan itseämme. Pienille kehittyville saarivaltioille haasteet ovat vielä monimutkaisempia ja isompia ja tarpeemme välittömämpiä."

“Merenpinnan nousu uhkaa jo elinkeinoamme ja seuraukset pitkän aikavälin turvallisuudellemme ovat todella huolestuttavat. Monet ovat puhuneet mahdollisuudesta muuttaa kotimaastamme. Jos tästä tulee totta, on se ennennäkemätön uhka kansakunnallemme; se olisi loukkaus kansallisuuden ja valtion perusoikeuttamme kohtaan, jonka ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ja muut kansainväliset konventiot muotoilevat.” (Tuvalu 5663pm., 8)<sup>136</sup>

Viittauskohteen osalta tämä diskurssi on mielenkiintoisella tavalla monitahoinen. Eksplisiittisesti puhe keskittyy kärsijän tai kärsijöiden uhatun aseman korostamiseen. Uhkaelementin kautta viittauskohteeksi tulee kuitenkin myös muu maailman, vaikka uhka onkin tällöin eri. Viittauskohteen ristiriitaisuus selittyy ottamalla mukaan tarkasteluun aika-akselin, joka tuottaa uhan aste-eron suhteessa eri viittauskohteisiin. Oma valtio on uhattuna nyt heti ja koko maailma ja tulevat sukupolvet<sup>137</sup> vasta myöhemmin, jos toimiin ei ryhdytä. Uhka muodostuu joko tilanteen synnyttämistä pakolaisista tai pidemmän aikavälin seurauksista.

## 6. Diskursiiviset kehykset ja ilmastonmuutoksen turvallisuus

Seuraavaksi käyn lävitse aiemmin esittelemieni biopoliittisen turvallisuuden ja rajanvetoturvallisuuden diskursiivisten kehysten ilmenemistä aineistossa. Mitä esitetty turvallisuus tai turvallisuudet kertovat turvallisuuden muutoksesta? Ihmislähtöinen, elämän edistämiseen keskittynyt biopoliittinen turvallisuus näkyy ilmastonmuutoksen esittämisenä tulevaa koskevana riskinä. Sitä pitää kontrolloida erilaisin liberaalin ja globaalin hallinnan keinoin. Rajanvetoturvallisuuden piirteet tulevat esille puheen keskittyessä usein konflikteihin. Ilmastonmuutos näyttäytyy niiden välillisenä syynä. Rajoja tuottaa myös esitetty erottelu-ulottuvuus, jossa ‘uhkaava toista’ ei eksplisiittisesti tuoteta konfliktin osapuolena, mutta jakolinja ‘muiden’ ja ‘uhattujen’ välille kuitenkin muodostuu. YK:n turvallisuusneuvoston mukanaoloa käyn lävitse sen mandaatin kautta.

---

<sup>136</sup> “Our livelihood is already threatened by sea-level rise, and the implications for our long-term security are very disturbing. Many have spoken about the possibility of migrating from our homeland. If that becomes a reality, then we will be faced with an unprecedented threat to our nationhood; it would be an infringement of our fundamental rights to nationality and statehood as constituted under the Universal Declaration of Human Rights and other international conventions.”

<sup>137</sup> “to protect our planet for the benefit of future generations. (Barbados 5663pm., 3.) “suojella planeettaamme tulevien sukupolvien hyväksi”; “We stand ready to join in a global consensus which will shape the destiny of our present and future generations.” (Bangladesh 5663pm., 10) “Olemme valmiina liittymään globaaliin yhteisrintamaan, joka tulee muovaamaan nykyisten ja tulevien sukupolvien kohtaloa.”

Kuuluko ympäristöturvallisuus ja ilmastonmuutos kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden asialistalle, onko turvallisuusneuvostolla siis oikeutta puuttua asiaan?

## 6.1 Biopoliittinen turvallisuus

Ilmastonmuutos ilmentää biopoliittisen turvallisuuden diskursiivisen kehyksen piirteitä tuodessaan tarkastelujen keskiöön inhimillisen turvallisuuden ja eri yhteisöjen, populaatioiden tai niiden järjestelmien ominaisuuksia suhteessa sopeutumiseen.<sup>138</sup> Inhimillinen turvallisuus nostaa ihmisen turvallisuuden viittauskohteeksi pyrkiessään elämän edellytysten turvaamiseen. Näin se lähtökohtaisesti toteuttaa elämän edistämisen funktiota, vaikkakaan ei yksiselitteisesti tai pelkästään.

Uudenlainen turvallisuus on etenkin ns. kehittyneissä maissa enemmän ja enemmän alkanut saada merkityksensä hyvinvoinnin ylläpitämisen kautta. Konfliktien ja katastrofien kaukaisuus — näennäinen tai ei — on mahdollistanut painopisteen siirtymisen kohti uusia kriteerejä. Esim.:

“Kaikki kansainvälisen yhteisön jäsenet jakavat yhteisen ongelman. Kasvavan väestön hyvinvoinnin, sen tyydyttämättömien tarpeiden ja lisääntyvien odotusten toteuttamiseksi, meidän on kasvatettava talouksiamme. Jos epäonnistumme, kasvatamme riskiä konflikteihin ja turvattomuuteen.” (UK CP 2007)<sup>139</sup>

Epäonnistuminen hyvinvoinnin ylläpidossa kasvattaa tulevaisuudessa mahdollisuutta (riskiä) konflikteihin ja turvattomuuteen. Turvattomuus ei aiheudu konfliktista vaan suoraan epäonnistumisesta hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja tarpeiden tyydyttämisessä. Tämä asetelma tuodaan yleensä eri tavalla esiin turvallisuusneuvoston puheenvuoroissa, joissa konflikti on uhka turvallisuudelle. On kuitenkin mahdollista tehdä toisenlainen tulkinta. Etenkin rikkaampien teollisuusmaiden kommentaateista voi tulkita pelon, joka ei kohdistu suoraan mahdollisiin kriiseihin eripuolilla maailmaa — nämä maailman kolkat on nimetty ja täten eroteltu —, vaan pikemminkin normaalin asiantilan järkkymiseen ja tästä seuraaviin ongelmiin.

---

<sup>138</sup> “Climate change impacts depend on the characteristics of natural and human systems, their development pathways and their specific locations.” (AR4 5.1, 64.) “ilmastonmuutoksen vaikutukset riippuvat luonnon tai ihmisten järjestelmien piirteistä, niiden kehityskuluista ja sijainnista.”

<sup>139</sup> “All members of the international community face a shared dilemma. To ensure wellbeing for a growing population with unfulfilled needs and rising expectation we must grow our economies. Should we fail, we increase the risk of conflict and insecurity.”

Ilmastonmuutos ilmiönä on mainio esimerkki biopoliittisen riskiturvallisuuden ja perinteisen rajanvetoturvallisuuden rinnakkaiselosta. Se on lähtökohtaisesti jotakin muuta kuin selkeä, välitön ja yksiselitteinen *uhka*. Määritelmällisesti ilmastonmuutos on riskiturvallisuuden ydintä: sen seuraukset ovat vielä pääosin tulevaisuutta ja siksi siihen valmistautuminen edellyttää käyttäytymisen kontrollointia tulevaisuuden muokkaamiseksi haluttuun suuntaan. Tieteellä on iso rooli ilmastoasioissa ja niissä riittää tutkittavaa, mikä turvallisuuden elämänstrategian näkökulmasta on oleellista. Erilaiset ja moninaiset ennusteet perustuvat arvioituihin todennäköisyyksiin. Niiden pohjalta suunnitellaan toimia, joilla epämiellyttävät tulevaisuudet pyritään välttämään. Luettaessa IPCC:n AR:4:ää tämä todennäköisyyslähtöisyys tulee selväksi. Jokainen eri ilmiötä koskeva ennuste tuodaan julki yhdessä sen todennäköisyyden kanssa. (AR4, 1.1., 30; 3.1., 46; 3.2., 46-47.)

Epävarma, mahdollisesti — pahimpien ennusteiden mukaan — katastrofaalinen tulevaisuus saa skeptikonkin mahdollisuuksien mukaan varautumaan pahimpaan. Lopulta kysymys on uskosta tieteeseen, tulevasta koetusta vastuusta ja valmiudesta muokata käyttäytymistä tulevaisuuden muuttamiseksi. Valtioiden ja kansainvälisen yhteisön riskianalyytit (esim. AR4) ovat olennainen osa ilmastonmuutokseen valmistautumista. Riskiturvallisuuden tunnuspiirteiden mukaisesti myös vakuutusala on herännyt ilmastonmuutoksen riskien huomioimiseen, hyödyntämiseen ja vakuuttamiseen.<sup>140</sup> Riski on biopoliittisen turvallisuuden avainkäsitteitä ja vakuutus on riskien tunnistamiseen perustuvan vaikuttamisen keskeinen työväline. (Dillon 2007, 46.)

Ilmastonmuutos on siis riskiturvallisuuden näkökulmasta varsin 'tuottoisa' turvattomuuden lähde. Eri toimijat, eri tasoilla hahmottavat ilmiön eri tavoin ja siihen liittyvät riskit tuotetaan omista lähtökohdista. Kaikille riittää materiaalia. Yksittäiset yksilöt suojaavat omaisuuttaan ja ottavat vakuutuksia luonnonilmiöiden varalle sekä

---

<sup>140</sup> "Examples of activities that insurers or industry associations could take to reduce the physical impacts of climate change, to adapt to the changes produced by climate change, and to capitalize on potential opportunities include: [...] 2 SEND STRONGER SIGNALS OF RISK TO THE PUBLIC" (Climate changeAllianz Group & WWF, 2006) "Esimerkkejä toimista, joita vakuuttajat tai teollisuusliitot voisivat toteuttaa; vähentääkseen ilmastonmuutoksen aineellisia vahinkoja; sopeutuakseen ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin; sekä muuttaakseen rahaksi piilevät mahdollisuudet; ovat: [...] 2 lähettää yleisölle voimakkaampia viestejä riskistä"

muokkaavat käyttäytymistään ympäristöystävällisemmäksi. (Climate changeAllianz Group & WWF 2006, 29.) Yhteisöt pyrkivät sopeutumaan ja opettavat jäseniään uusiin toimintatapoihin.<sup>141</sup> Valtiot pyrkivät turvaamaan asemansa kansainvälisissä neuvotteluissa, joissa luodaan globaalia ilmastonmuutosstrategiaa sen riskeihin varautumiseksi.

Tarkasteltuna globaalin hallinnan näkökulmasta ilmastonmuutokseen liittyy paljon epävarmoja ja kyseenalaisia elementtejä. Pahimpien skenaarioiden toteutuessa on pakko toimia nopeasti ja analysoidussa aineistossa esitetään viimekädessä jopa pakkokeinoja vaihtoehdoksi kaikkien osallistumisen takaamiseksi. Mutta kyse on kuitenkin riskistä eli todennäköisyyksistä, eikä täydellistä varmuutta voida siksi saavuttaa. Turvallisuusaspektin mukaan ottamista ilmastonmuutoksen käsittelemisessä perustellaan turvallistamisen tuottaman kiireellisuuden statuksen tarpeellisuudella. Samalla tämä lisähuomio edesauttaa asian käsittelemistä myös muiden aspektien kannalta. Turvallisuusstatuksen saavuttaneen ilmastonmuutoksen käsittelemiseksi on oletettavasti helpompi aktivoida eri toimijoita.

Globaaliin hallintaan liittyy myös biopoliittisen turvallisuuden osana tuotettava liberaali hallintatapa. 'Oikeiden' ja 'normaalien' käyttäytymistapojen esilletuominen ja korostaminen näkyy myös tutkitussa aineistossa. Muille suunnatut kehotukset toimia vastaavalla tavalla tuottavat osaltaan mallia oman käyttäytymisen muokkaamiseksi, joka on selvästi liberaalin hallintatavan mukaista. Ilmastonmuutoksen avulla biopoliittinen turvallisuusdiskurssi mahdollistaa laaja-alaisen hallinnan, kun eri sektorit ja kysymykset integroidaan ilmastopolitiikkaan. Hallinta perustuu itsesääteelyyn ja 'oikean' käyttäytymisen mallintamiseen. Edelleen on myös mahdollista turvautua perinteisen turvallisuuden diskurssien puolella tuotettuihin pakkokeinoihin. Niiden käyttöä on jo ennakoita legitimoitu tekemällä ilmastonmuutoksesta turvallisuuskysymys, etuliitteillä tai ilman.

---

<sup>141</sup> Many communities have begun strengthening the resilience of natural systems in that [traditional ways] manner in order to protect themselves." (Papua-Uusi-Guinea 5663am., 28.) "Monet yhteisöt ovat alkanet vahvistaa luontoa siten [perinteisin tavoin] suojellakseen itseään."

Useissa YK:n turvallisuusneuvoston puheenvuoroissa on nähtävissä halu integroida ilmastokysymykseen liittyvät toimet osaksi laajaa kehystä, joka kattaisi mm. kehitystyöhön liittyvät toimet.<sup>142</sup> Ghanan edustaja kysyykin puheenvuorossaan:

“Millaisia kompromisseja kehittyvien maiden odotetaan tekevän[...] Me olemme yhtä oikeutettuja kysymään tuleeko[...] kestävän energiapolitiikan muotoilu[...] tuomaan mukanaan radikaalin suunnan muutoksen kehittyvien ja kehittyneiden maiden välisissä suhteissa.” (Ghana 5663am., 7)<sup>143</sup>

Kehitysaspektin korostaminen<sup>144</sup> ilmastonmuutoksen yhteydessä mahdollistaa niskuroivien tai mukautumattomien rankaisemisen. Kehitysapurahojen sitominen ilmastopolitiikkaan toimii ‘keppinä’ niskoittelevia kohtaan. Järkevän käyttäytymisen tärkeyttä korostetaan useassa kohtaa myös viittauksilla Sir Nicholas Sternin työryhmän tuottamaan raporttiin, jossa tutkittiin ilmastonmuutoksen taloudellisia vaikutuksia. Kuuluisana ja paljon lainattuna johtopäätelmänä oli, että toimimattomuuden hinta on toimiin ryhtymistä kalliimpi.<sup>145</sup> (Ks. Stern report 2006.)

Valtioiden välisessä kontekstissa toisen valtion käyttäytymisen muokkaaminen on hankalaa, mutta globaali, pitkälle verkostoitunut maailma tekee siitä mahdollista. Ilmastonmuutoksen haasteen hallitsemiseksi tuodaan aineistossa esille ainakin kaksi erilaista hallintatapaa. Namibian puheenvuorossa esitetään ylhäältä-alaspäin suuntautuvaa hallinnan mallia, jossa oleellista on toimijoiden/valtioiden sääntöjen ja sopimusten noudattamisen valvonta ja kontrolli.<sup>146</sup> Toisenlaista mallia esittää

---

<sup>142</sup> “[effects of climate change will be serious] unless adequate adaptation measures are adopted and integrated into long-term development planning.” (Kongo 5663am., 8), “[ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat vakavat] ellei vaadittavia sopeutumistoimenpiteitä integroida pitkántähtäimen kehitystyö suunnitelmiin.”; “Efforts also are needed to better integrate climate change into the international community’s long-term security and humanitarian strategies.” (Kanada 5663pm., 33) “Tarvitaan toimia, joilla paremmin integroidaan ilmastonmuutos kansainvälisen yhteisön pitkän aikavälin turvallisuus- ja humanitaarisiin strategioihin.”

<sup>143</sup> “what sort of compromises will developing countries be obliged to make[...] We are equally obliged to ask whether [...] the strategy of enunciating a sound energy policy[...] will entail a radical change of direction in the partnership between developed and developing countries.”

<sup>144</sup> “The issue of climate change is part and parcel of that of development, and the development process must begin in the developing countries on the basis of a firm understanding of the manner in which development takes place.” (Qatar 5663am., 9) “Ilmastonmuutos on erottamaton osa kehitystä, ja kehitysprosessin täytyy alkaa kehitysmaista, perustuen vankkaan ymmärrykseen tavasta, jolla kehitystä saavutetaan.”

<sup>145</sup> “The Stern review states that ‘the benefits of strong and early action far outweigh the ... costs’.” (Japani 5663am., 30.) “Sternin selonteko esittää, että ‘voimakkaan ja aikaisen toiminnan hyödyt voittavat kirkkaasti siitä aiheutuvat kustannukset’.”

<sup>146</sup> “the establishment of an effective mechanism to take charge of the governance of climate change. We have in mind a mechanism that will monitor and ensure the compliance of States” (Namibia

Solomonsaaret, ehdottaessaan ihmislähtöistä, maaseutuyhteisöt huomioivaa mallia, joka perustuu taloudellisille lähtökohdille.<sup>147</sup> Nämä mallit implikoivat myös erilaisia tapoja suhteessa turvallisuuteen, joka niihin liittyy. Ensinmainittu hallintatapa tuntuisi sopivan paremmin rajoihin ja kontrolliin keskittyvän rajanvetoturvallisuuden piiriin, kun taas alhaalta ylöspäin suuntautuva Solomonsaarten esitys näyttäytyy enemmän ihmislähtöisen biopoliittisen turvallisuuden diskurssin piiriin kuuluvana.

## 6.2 Rajanvetoturvallisuus

Kun tarkasteltavana aineistona on YK:n turvallisuusneuvoston istunto, on lähtökodaksi otettava perinteinen valtiollinen turvallisuus. Tämänkin merkitys on kohti nykyaikaa tultaessa muuttunut. Valtiollinen turvallisuustarkastelu on nykyään myös paljon muuta kuin vain sotilaallisten uhkien tunnistamista ja rajojen turvaamista. Kuitenkin erityisesti uhkien laatu määräytyy tavanomaisen merkitysrekisterin puitteissa. Mahdolliset levottomuudet, konfliktit, pakolaiset sekä kilpailu resursseista ja alueista ovat olleet myös aiempien turvallisuusneuvoston huolenaiheiden sisältönä. Näiden taustalla tavalla tai toisella on edelleen kysymys rajoista.

YK:n peruskirjan tehtävänanto turvallisuusneuvostolle ei sinällään määrittele *rauhaa* tai *turvallisuutta*, joita se asettaa turvallisuusneuvoston ylläpitämään. Rauha ja turvallisuus saavat turvallisuusneuvostossa kuitenkin negatiivisen määritelmän. Rauha on sodan 'poissa oloa' ja turvallisuus 'uhan poissaoloa' tai 'poissa pitämistä'. Uhat määrittyvät suppean merkitysrekisterin puitteissa. (Roe 2008, 791; Cohen 2008, 458.) Jos turvallisuusneuvostossa todetaan ilmastonmuutoksen olevan uhka turvallisuudelle, aktivoidaan samalla diskurssi, joka oikeuttaa turvallisuusneuvoston harkitsemaan mm. aseellisten interventioiden, pakotteiden ja rajoitteiden käyttöönottoa. (YK:n peruskirja, luku IIV, artikkelit 41. ja 42.)

---

5663am., 32.) "tehokkaan mekanismin muodostaminen ilmastonmuutoksen hallinnan johtamiseksi. Meillä on mielessä mekanismi, joka valvoo ja varmistaa valtioiden sääntöjen noudattamisen.

<sup>147</sup> "United Nations will be able successfully to impose environmental governance only if it changes and adopts an economically based, people-centred rural community approach, because the resources, the coasts and everything else belongs to the people." (Solomon saaret 5663pm., 13.) "YK onnistuu ympäristöasioiden hallinnassa vain, jos se ottaa käyttöön talousperustaisen, ihmiskeskeisen maaseutuyhteisö lähestymisen, koska resurssit, rannikot ja kaikki muu kuuluu ihmisille."



Tämä ei kuitenkaan ole välitön tai automaattinen seuraus. Eksplisiittisesti tällaisesta turvallisuusdiskurssista irtisanoutumalla voidaan pyrkiä välttämään 'vääränlaista' turvallistamista, mutta onko turvallisuusneuvosto silloin lähtökohtaisesti oikea foorumi asian käsittelylle?

Ilmastonmuutoksen ollessa puheenaiheena, hakeutuu puhe turvallisuudesta lopulta aina konflikteihin. Monissa puheenvuoroissa ensin aktivoidaan turvallisuuden diskurssi<sup>148</sup> etuliiteturvallisuuden avulla — puhumalla inhimillisen turvallisuuden termein — ja sitten myöhemmin päädytään turvallisuusneuvoston 'ydinalueelle', — puhumaan konflikteista tai niiden uhasta — joka lopulta legitimoii toiminnan.<sup>149</sup> Rajanvetoturvallisuuden diskursiivisen kehyksen 'työvälineet' eivät välttämättä sovellu hyvin ilmastonmuutoksen käsittelemiseen turvallisuushuolena sinänsä. Se on ensin 'käännettävä oikealle kielelle'. Tässä on mukana biopoliittinen turvallisuusdiskurssi etuliitteineen.

Rajanvetoturvallisuuden 'työvälineiden' soveltuvuus tai soveltumattomuus ilmastonmuutoksen käsittelyyn turvallisuushuolena ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. *Ensinnäkään*, ilmastonmuutos ei tarjoa annettuna 'uhkaavaa toista', josta erottamalla 'meidät' voisi helposti tuottaa, ja jota vastaan voisi taistella. Uhan purkaminen hallittaviin osiin tai sen objektivointi koskemaan konkreettisempia kohteita, ei ole myöskään yksinkertaista. Ilmiö on auttamatta liian kompleksi. Kausaaliset suhteet eivät ole yksiselitteisiä, tieteellisessä tiedossakin on vielä epäselvyyksiä ja edellytetyt toimenpiteet eivät useinkaan ole toteutettavissa keskenään kilvoittelevien valtioiden kontekstissa. Tämän viimeisen voisi kiivas institutionalisti kiistää korostaen valtioiden välisen yhteistyön mahdollisuuksia. Käytäntö ilmastonmuutosasioissa on kuitenkin valitettavan erimielinen tai ainakin haluton.

*Toisaalta*, ilmiön ympärille käytävä turvallisuuskeskustelu osoittaa, että rajoja voidaan kuitenkin tuottaa. Jakamalla maailma 'uhanalaisiin' ja 'muihin' tuotetaan perusteet

---

<sup>148</sup> Ks. 4.5, 69.

<sup>149</sup> "Ultimately, it makes no difference whether the risk of conflict stems from the scramble over dwindling water resources or from the shrinking of productive land or from severe environmental damage affecting communities. ...[list goes on]" (Ghana 5663am., 7) "Lopulta ei ole väliä aiheutuuko konflikti kamppailusta vähenevistä vesivaroista tai tuottoisasta maasta vai vakavista ympäristötuhoista, jotka vahingoittavat yhteisöjä...[lista jatkuu]"

mahdolliselle erottautumiselle, jolla voi tulevaisuudessa olla, olosuhteista riippuen merkittäviäkin seurauksia. Perinteisiä sotilaallisia konfrontaatioitakaan ei voida kokonaan sulkea pois, ainakaan alueellisesti. Uhanalaiset ovat avuntarvitsijoita ja sopeutumiskyvyttömiä, mahdollisia ilmastopakolaisia ja siksi uhkaavia. 'Muut' sisältää tässä asettelussa koko muun maailman, jota ilmastonmuutoksen ei katsota yhtä lujasti koettelevan. Tämä erottelu tietysti konkretisoituu alueittain. Eniten kärsivät erottuvat suhteessa oman alueensa 'muihin', niihin, jotka selviävät ja sopeutuvat paremmin

Rajanvetoturvallisuuden logiikalla yhteinen uhka voisi olla perustana yhteisen identiteetin muodostumiselle. Ilmiön voimakkaasti alueellisesti vaihtelevat seuraukset ovat kuitenkin todennäköisesti esteenä uhan kokemiselle yhteisenä. Mahdollisuutta kokea ilmastonmuutoksen uhka yhteisenä 'uhkaavana toisena' heikentää myös todennäköinen ajallinen hajonta tuleville vuosikymmenille ja niidenkin ylitse. Turvallistamisen edellyttämää dramaattisuutta ei näin saavuteta. Ilmastonmuutoksen käsitteleminen riskinä ja riskiturvallisuuden viitekehyksessä tuntuu soveltuvan tilanteeseen paremmin. Todennäköisyydet voidaan pohjata tieteellisiin ennusteisiin, jotka toimivat sitten toimintapolitiikan lähtökohtana. Kysymys on: minkälaista toimintaa riskiturvallisuuden viitekehyksessä voidaan globaalilla tasolla toteuttaa? Perinteiset aseelliset interventiot eivät sovellu tarkoitukseen.

Tässä työssä perinteiseksi turvallisuudeksi mielletty turvallisuuden merkitysjärjestelmä syntyi rajanvetoturvallisuuden diskursiivisen kehyksen puitteissa. Myös turvallistaminen Kööpenhaminan koulukunnan esittämänä sosiaalisena, poikkeustilan tai -statuksen tuottavana prosessina kuvaa parhaiten tämän perinteisen turvallisuuden merkitystentuottamisen tapoja. Eksistentiaalinen uhka muodostuu puheteon seurauksena ja edellyttää tiettyihin vastatoimiin ryhtymistä uhan eliminoimiseksi ja aiemman asioidentilan palauttamiseksi. Ilmastonmuutoksen yhteydessä puhutaan jatkuvasti ennakoimisesta, sopeutumisesta ennalta tulevaan sekä tulevaisuuden ennustamisesta. Uhka ei ole vielä täällä ja poikkeustilan tuottaminen on siksi hankalaa. Turvallisuus itsessään tuntuu sopeutuvan ja muuttuvan uusien haasteiden edessä. Rajanvetoturvallisuuden sisältämä uhkaturvallisuus poikkeaa perusteiltaan ilmastonmuutoksen turvallisuuteen paremmin sopivasta riskiturvallisuudesta, joka

tuotetaan pääosin — ei yksinomaan — biopoliittisen turvallisuuden kontekstissa. (refleksiivisestä turvallistamisesta ks. Trombetta 2010, 162-164.)

## 7. Johtopäätökset

Lähtökohta on, että turvallisuutta on aina ajasta riippumatta tuotettava. Teoreettisena vaihtoehtona on ontologiseen turvallisuuskriisiin ajautuminen. Tämä kuoleman pelon paljastuminen pyritään viimeiseen asti estämään turvallisuuden elämänstrategian keinoin. Olen esitellyt työssäni kaksi turvallisuuden laajempaa diskursiivista kehystä, jotka ohjaavat turvallisuuden diskurssien muodostumista. Biopoliittisen turvallisuuden piirteenä on, että turvallisuus mahdollisesti tulee uhatuksi tulevaisuudessa. Ilmastonmuutos soveltuukin luonteensa takia erilaisten tulevaa koskevien riskianalyysien ja toimintasuunnitelmien kohteeksi. Vastatoimet edellyttävät nykyisen käyttäytymisen muokkaamista ja hallintaa. Uhkaturvallisuus korostaessaan välittömien vastatoimien merkitystä ja uhan eliminointia soveltuu — ainakin vielä — huonommin turvallisuuden tuottamiseen ilmastonmuutoksen yhteydessä.

Työni aineistossa turvallisuuden diskursiivisten kehysten päällekkäisyys on selvästi esillä. Tunnistetut diskurssit lainaavat käyttöönsä kielellisiä välineitä niin biopoliittisen-, kuin rajanvetoturvallisuudenkin laajemmasta diskursiivisesta kehyksestä. Ratkaisevaa on kulloisenkin puhujan konteksti. Esimerkkeinä määrittävistä taustatekijöistä: *alueellinen sijainti* suhteessa uhkakuviin; *kehitysaste*, joka implikoi sopeutumispotentiaalia ja siihen käytössä olevia voimavaroja; *taloudellisen perustan rakenne*. Huomattavasti fossiilisiin polttoaineisiin luottavat taloudet ovat odotetusti skeptisempiä. Kontekstista riippuen voidaan operoida painottaen eri turvallisuusdiskursseja ja niiden pohjalta sijoittua eri tavoin suhteessa laajempiin diskursiivisiin kehyksiin.

Yksikään tunnistetuista turvallisuusdiskursseista ei yksin kata kokonaisia puheenvuoroja, vaan yksi lausunto hyödyntää yleensä vähintään kahta kolmesta tässä esiin tuoduista turvallisuuden merkitysjärjestelmästä. Se, annetaanko enemmän painoarvoa biopoliittiselle riskiturvallisuudelle vai rajanvetoturvallisuudelle, ohjaa käytettäviä

diskursseja tiettyyn suuntaan. Esimerkiksi valtio, joka korostaa toisen suvereenin valtion oikeutta päättää itse asioistaan ja turvallisuudestaan hyödyntää kapean turvallisuuden merkityksiä. Kyseinen valtio voi kuitenkin hyödyntää myös laajan turvallisuuden diskurssia, huolimatta sen rajoja ylittävistä luonteesta.

Etuliiteturvallisuuden avulla voidaan puhua mm. ympäristöturvallisuuden ongelmista (laajaturvallisuus), jotka uhkaavat alueellisten tai globaalien elinolosuhteiden ylläpitoa (selviytyminen) sekä lopulta johtavat konflikteihin (kapeaturvallisuus). Turvallisuuden painoarvo ja merkitys muuttuvat etuliitteiden myötä. Niiden avulla voidaan puhua ympäristön hyvinvoinnista ja suojelemisesta, jolloin viittauskohteena on ympäristö sinänsä tai jokin sen osa-alue. Myös inhimillisen turvallisuuden vaarantuminen kuvataan erilaisten etuliitteiden avulla. Ne voivat myös olla väline perinteisten turvallisuusdiskurssien aktivoimiselle, jolloin viittauskohteena toimii valtio. Tulkittuna kontekstissaan, turvallisuusasiaksi luokiteltu kysymys saa tietyn painoarvon. Oman tulkintani mukaan perinteisempi turvallisuus esitetään arvokkaampana, jonain 'mistä lopulta on kyse'. Etuliittein muodostettu turvallisuus jää syyn asemaan ja inhimillisen turvallisuuden kärsijöistä tulee 'syyllisiä' 'todellisiin' uhkiin.

Ilmastonmuutos on paljon mahdollistava *uhka ja riski* turvallisuudelle, sen monitulkintaisuuden ja sitä vielä osin ympäröivän epävarmuuden vuoksi. Tulkitsija tekee kontekstilleen sopivia tulkintoja valitessaan korostuksia ja toimintalinjojaan. *Riskiturvallisuus* korostuu ilmiön tulevaisuusaspektissa. Monet ongelmat odottavat tai pahenevat vasta myöhemmin. Toisaalta jo ilmenevät epätavalliset ja uhkaavat sääilmiöt on helppo tulkita ilmastonmuutoksen aiheuttamiksi, jolloin painottuvat välitöntä *uhkaa* hyödyntävät tulkinnat. Rajojen vetäminen itsen ja 'uhattujen' välille näyttäytyy houkuttelevana vaihtoehtona, vaikka sitten vain lyhyen tähtäimen ratkaisuna.

Viittauskohteen osalta, puhuttaessa ilmastonmuutoksesta puhutaan usein *maailmanlaajuisesta* kontekstista. Tutkimuksen kohteena oleva YK:n turvallisuusneuvoston aineisto on kuitenkin eksplisiittisesti eri *valtioiden* välisen vuoropuhelun tuloksena syntynyt. Täten tutkimus kohdistuu tiettyyn risteykseen turvallisuuden merkitysten kentässä. Aineiston diskursiivinen analyysi toi esille, kuinka biopoliittinen riskiturvallisuus puheessa tulee kytketyksi rajanvetoturvallisuuden kanssa.

Inhimillisen, ihmislähtöisen turvallisuuden mukanaolo painottaa biopoliittisen turvallisuuden roolia. Taipumus korostaa konfliktiulottuvuutta tuo kuitenkin rajanvetoturvallisuuden, valtiot ja alueet tarkastelun viittauskohteena ainakin näennäisesti etualalle. Mikäli ennusteet ilmastonmuutoksesta — joihin aineistossa viitataan — pitävät paikkaansa, on uhattuna viittauskohteena koko maapallo ja ihmiskunta.

Entä ajatus koko maailman yhtymisestä 'taisteluun' yhteistä uhkaa vastaan? Ilmastonmuutos epäilemättä on globaali ongelma. Kuitenkaan sen kokeminen kaikille yhteisenä uhkana ei ole itsestään selvää. Ajallinen ja alueellinen hajonta heikentävät sen dramaattisuutta ja nostavat pintaan suhteellisuuden problematiikan. Miten kulut jaetaan, mikä on kenenkin vastuu ja osuus vastatoimista? Voiko tiettyyn alueelliseen itsekkyyteen tottunut ihminen nousta oman edun tavoittelun yläpuolelle ja toimia yhteisen edun nimissä? Vaikka ei syntyisikään yhtä suurta, turvallisuuden nimissä liittoutunutta yhteisöä, on yhteinen toiminta välttämätöntä globaalien prosessien hallitsemiseksi.

Näen, että ajassamme on havaittavissa siirtymävaiheen piirteitä. Käynnissä on perusteita koskeva muutos turvallisuuden diskursseissa. Tiukasti valtiollinen turvallisuus tekee — osin olosuhteiden sanelemana — tilaa uudentilaiselle turvallisuudelle. Biopolitiikasta ammentavat turvallisuusdiskurssi keskittyy elämän edistämiseen ja vaikuttamiseen liberaalin hallintatavan keinoin. Käyttäytymisen muokkaamista toteuttaessaan riskiturvallisuus tukeutuu 'oikean' ja 'luonnollisen' mallintamiseen.

Ilmastonmuutos voisi jatkossa toimia eräänlaisena yleisenä riskitilana, jonka kautta syntyy oikeutus ja pakote nopealle ja 'oikealle' toiminnalle. Tällainen poikkeustila muistuttaa esim. kylmän sodan tai terrorismin vastaisen sodan tuottamia poikkeuksellisia olosuhteita. Niihin vedoten moni asia turvallisitettiin rajanvetoturvallisuuden diskursiivisen kehyksen puitteissa. Ilmastonmuutos voi olla biopoliittisen turvallisuuden yleinen hätätila, jonka seurauksena postmodernille ajalle tyypillinen rajattomuus ja satunnaisuus tulevat paremmin hallittaviksi.<sup>150</sup>

---

<sup>150</sup> We need to give due consideration to the security implications of inaction and mitigate those risks. We are in need of a global framework of risk management to address the challenge of climate change (Germany am., 20) "Meidän täytyy kiinnittää asianmukaista huomiota

Turvallisuuden diskurssien muutosten suuntaa ei ole kuitenkaan ennalta määrätty. Työni implikoima biopoliittisen turvallisuuden nousu keskeisempään asemaan ei ole väistämätöntä tai lopullista. Rajojen vetämisen perusteiden ja mahdollisuuksien muuttuessa on turvallisuuden tuottamisen tavan ja ennakkoehtojen täytynyt muuttua ja osin sopeutua uuteen todellisuuteen. Silti maailma edelleen muodostuu toisistaan eri tavoin rajatuista yhteisöistä ja on mahdollista, että rajanvetoturvallisuuden merkityssysteemi nousee muuntuneena uudelleen yksin turvallisuuden tuottamisen keskiöön.

Analyysin aineistosta esille nostama erottelu ulottuvuus on esimerkki rajojen tuottamisesta uusien perustein. 'Muut' v. 'uhanalaiset' -binaarioppositio pitää sisällään vaihtoehtoisesti koko maailman tai paikallisesti tulkittuna alueelliset vastinparit. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kannalta tätä havaittua ulottuvuutta ilmastonmuutoksen turvallisuuspuheessa on pidettävä huolestuttavana. Ilmastonmuutoksen jättäminen jo valmiiksi 'tuomittujen' kärsittäväksi ei ole moraalisesti hyväksyttävä toimintamalli, eikä pitkänaikavälin tarkastelussa kenenkään kannalta kestävä ratkaisu. Aitojen rakentaminen kärsijöiden ja mahdollisten pakolaisten erottelemiseksi helpommalla selviävistä, ei voi olla hyväksyttävä periaate turvallisuuden tuottamiselle. Tällainen tulevaisuudenkuva ei tietysti ole välttämätön tai edes välttämättä todennäköinen. Käsillä olevien asioiden — turvallisuuden muutosten ja niiden perusteiden — ymmärtäminen on olennaista, jotta muutos ei tapahtuisi vain meistä riippumatta, vaan olisimme tietoisesti osallisia muutoksessa.

Turvallisuus muodostuu sosiaalisessa, diskursiivisessa kanssakäymisessä. Se ei yksin reagoi kohtaamaansa ulkoiseen todellisuuteen, vaan samalla osallistuu sen muokkaamiseen. Turvallisuuden diskursiiviset käytännöt vaikuttavat siihen, mitä pidämme turvallisuuden piirin kuuluvana ja päinvastoin. Osin tästä johtuen tulevan ennustaminen on niin vaikeaa. Mutta samalla huomaamme mahdollisuuden ja haasteen osallistua muutoksen kulkuun. Se, onko ilmastonmuutos humanitaarinen kestävä kehityksen kysymys, inhimillisen turvallisuuden ongelma vai perinteinen

---

toimimattomuuden turvallisuusulottuvuuksiin ja lieventää noita riskejä. Tarvitsemme globaalia riskinhallinnan viitekehystä tarttuaksemme ilmastonmuutoksen haasteisiin.”

rajanvetoturvallisuuden uhka, pitää sisällään merkittäviä käytännön seurauksia ja me voimme osaltamme vaikuttaa siihen, mikä on tulevaisuuden toimintamalli ilmastonmuutoksen suhteen.

Lopuksi mainitsen lyhyesti analyysin lomassa ilmenneistä huomionarvoisista seikoista koskien käytännön toimintapoliittista ulottuvuutta. Turvallisuusneuvoston roolin korostuminen kylmän sodan päätyttyä ja tarve löytää uusia vihollisia ja uhkia on korostanut inhimillisen turvallisuuden osaa turvallisuusneuvoston toiminnassa. Ympäristöturvallisuus ei kuitenkaan vielä ole saavuttanut oleellista roolia ja ilmastonmuutoksen ottaminen käsittelyyn onkin tässä suhteessa merkittävä käänne. Toimintavaihtoehdot ovat tietysti melko rajalliset. Ainoaksi merkittäväksi tavoitteeksi onkin tässä vaiheessa esillä tietoisuuden lisääminen ja asian vakavuuden korostaminen.

Tulevaa ajatellen ja *rajanvetoturvallisuuden kontekstissa* pysytellen, ilmastonmuutoksen käsittely voi olla osa eräänlaista etukäteen tuotettua legitimaatiota. Turvallisuusstatuksen saavuttaminen YK:n turvallisuusneuvostossa on ollut tärkeässä roolissa 1990-luvulta lähtien eri kysymyksissä koskien globaalia turvallisuutta. Tässä vaiheessa ilmastonmuutokselle saavutettu turvallisuusluokittelu mahdollistaisi myöhemmän toiminnan eri turvallisuusdiskurssien käytäntöjen mukaisesti. Riittää tai ainakin auttaa, että luokitus on hankittu jonkun turvallisuusdiskurssin puitteissa.

Ilmastonmuutoksen kohdalla on myös paljon niitä, jotka asettavat turvallisuusneuvoston legitimaation kyseenalaiseksi globaalien ympäristöongelman käsittelyssä. Ongelma kyllä myönnetään ja inhimillisen turvallisuuden koetaan olevan uhattuna. *Biopoliittisen turvallisuuden näkökulmasta* turvallisuusneuvoston tavanomainen ad hoc -tyyppinen toimintamalli ei ole tuottava tapa toimia. Sen sijaan ilmastonmuutoksen nostaminen yleisen hätä- tai poikkeustilan asemaan mahdollistaisi käyttäytymisen muokkaamisen monin eri tavoin. Tämä olisi liberaalin hallintatavan periaatteiden kannalta paljon mahdollistava tilanne. Ilmastonmuutos koskettaa kaikkia. Sitä vastaan toiminen, on siksi kattava hallinnan periaate.

Ilmastonmuutoksen tuominen turvallisuustarkastelun piiriin, on nostanut esille monia mielenkiintoisia ja osin alustavia havaintoja. Uuden ulottuvuuden toisi mukanaan

esimerkiksi analyysin ulottaminen ilmastonmuutosta ympäristöongelmana käsitteleviin aineistoihin ja niiden implisiittisten turvallisuusulottuvuuksien tarkastelu. Toisaalta lisätutkimusta voisi tehdä myös yleisemmin ympäristöturvallisuuteen liittyen. Sen turvallisuuden diskurssille asettama haaste koskee turvallisuuden perusteita. Turvallistamisen logiikka Kööpenhaminan koulukunnan näkemyksen mukaisesti joutuu paineen alaiseksi. Perinteinen uhkien ja hätätilanteiden artikuloinnille, eksistentiaalisen uhan ja 'uhkaavien toisten' esittämiselle perustuva turvallisuus joutuu tulemaan toimeen riskianalyysille ja liberaalille hallinnalle perustuvan biopoliittisen turvallisuuslogiikan kanssa. Olen tässä esittänyt tulkinnan tietyn samankaltaisuuden olemassaolosta perimmäisen tarkoituksen muodossa. Silti herää kysymys: ovatko nämä eri käytäntöjä implikoivat turvallisuudet lopulta yhteen sovitettavissa vai onko toisen oltava hallitsevassa asemassa?



## Lähdeluettelo

### Primääriaineisto

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC, 2007), The Fourth Assessment Report (AR4): *Climate Change 2007: Synthesis Report*.

United Kingdom mission (2007), concept paper: *Energy, Security and Climate*.

United Nations Security Council open debate 17.4.2007, 5663<sup>rd</sup> meeting, *S/PV.5663(am.) ja S/PV.5663(pm.) resumption 1*.

### Sekundääriaineisto

Allianz Group & WWF (2006), Climate change: U.S. INSURANCE AND CLIMATE CHANGE, executive summary, <http://www.docstoc.com/docs/4384411/Climate-Change-and-Insurance-An-Agenda-for-Action-in>, luettu 20.10.2009

Aradau, Claudia & Luis Lobo-Guerrero & Rens van Munster, "Security, Technologies of Risk, and the Political: Guest Editors' Introduction, *Security Dialogue*, 39 (2–3), 147-154.

Aristoteles, *Politiikka* (1991), suom. Anttila A.M.; selitykset laatinut Juha Sihvola, Helsinki: Gaudeamus.

Austin, J.L. (1962), *How to Do Things with Words*, London: Clarendon Press, 2<sup>nd</sup> edition (1975).

Baldwin, David (1997) "The Concept of Security", *Review of International Studies* 23(1): 5–26.

Barret, Scott & Robert Stavins (2003), "Increasing Participation and Compliance in International Climate Change Agreements", *Politics, Law and Economics*, 3, 349-376.

Bauman, Zygmunt (1992), *Mortality, Immortality and Other Life Strategies*, Cambridge: Polity Press.

Beck, Ulrich (1992), *Risk Society: Towards a New Modernity*, London: Sage.

Beck, Ulrich (1995), *Ecological Politics in an Age of Risk*, Cambridge: Polity Press.

Becker, Ernst 1973, *The Denial of Death*, New York: Free Press.

Berger, Peter – Thomas Luckmann (1966), *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, New York, Anchor Books.

Bigo, Didier (2002), "Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease", *Alternatives*, 27 (special issue), 63-92.

Blits, Jan H. (1989), "Hobbesian Fear", *Political Theory*, 17(3), 417-431.

- Booth, Ken (toim.) (2005), *Critical Security Studies and World Politics*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Booth, Ken ed. (2007), *Theory of World security*, New York: Cambridge University Press.
- Buonfino, Alessandra (2004), "Security and immigration: Toward a Critique of the Governmentality of unease", *Alternatives*, 27 (special issue), 63-92.
- Buzan Barry, de Wilde Jaap, Waever Ole (1998), *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner Publishers.
- Buzan Barry, Waever Ole, de Wilde Jaap (1998), *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner Publishers.
- Buzan, Barry (1991), *People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, New York: Harvester Wheatsheaf.
- Campbell, David (1992), *Writing security : United States foreign policy and the politics of identity*, Manchester : Manchester University Press
- Campbell, David ja Michael Dillon (1993), *The political subject of violence*, Manchester: Manchester University Press.
- Chasek, Pamela S. (2001), "NGOs AND STATE CAPACITY IN INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL NEGOTIATIONS", *Reviel*, 10 (2), 168-176.
- Chasek, Pamela S., David L. Downie, Janet Welsh Brown (2006), *Global Environmental politics*, Colorado: Westview Press, 4. painos.
- Chilton, Paul – Christina Schäffner (toim.) (2002), *Politics as text and talk: analytic approaches to political discourse*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company.
- Choudhury Shamim (2008)," Alternative Views of Environmental Security in a Less Developed Country : The Case of Bangladesh", *Journal of Third World Studies*, 25 (1), 253-272.
- CHS, Commission on Human Security (2003), *Final Report of the Commission on Human Security*, <http://humansecurity-chs.org/finalreport/index.html>, luettu 5.11.2009.
- Cohen, Jean L. (2008), "A Global State of Emergency or the Further Constitutionalization of International Law: A Pluralist Approach", *Constellations* (15), 4, Oxford: Blackwell Publishing.
- Dalby, Simon (1998), "Ecological Metaphors of Security: World Politics in the Biosphere", *Alternatives*, 23 (3), 291-319.
- Dant, Tim Knowledge (1991), *Knowledge, ideology and discourse a sociological perspective*, London, Routledge.

De Saussure, Ferdinand (1983), *Course in General Linguistics*, London: Ducksworth.

Der Derian, James (1995), "The value of security: Hobbes, Marx, Nietzsche and Baudrillard". Teoksessa: Lipschultz, Ronnie D. (toim.) (1995), *On Security*, New York: Columbia University Press.

Derrida, Jacques (1981), *Positions*, Chicago, university of Chicago Press.

Dillon, Michael & Julian Reid (2009), *The Liberal Way of War – killing to make life live*, Global Horizons, Routledge: London.

Dillon, Michael & Luis Lobo-Guerrero (2008b), "Biopolitics of security in the 21st century: an Introduction", *Review of International Studies*, 34, 265–292.

Dillon, Michael (2007), "Governing through contingency: The security of biopolitical governance", *Political Geography* 26, 41-47.

Dillon, Michael (2008a), "Underwriting Security", *Security Dialogue*, 39 (2–3), 309-332.

Doty, Roxanne (1996), *Imperial Encounters*, Minnesota: University of Minnesota Press.

Dupont, Alan (2008), "The Strategic Implications of Climate Change", *Survival* vol. 50, 3, 29-54.

Esty, Daniel C. & Mendelshon, Robert (1998), "Moving from national to international environmental policy", *Policy Sciences*, 31, 225-235.

Erkisson, Johan (1999), "Observers or Advocates? On the Political Role of Security Analysts", *Cooperation and conflict*, 34 (3), 311-330.

Fairclough, Norman (1989), *Language and Power*, London: Longman.

Fairclough, Norman (2000), "Discourse, social theory and social research: The discourse of welfare reform", *Journal of Sociolinguistics*, 4 (2), 163-195.

Falk, Richard A. (1971), *This Endangered Planet*, New York: Random House.

Fierke, K. M. (2007), *Critical Approaches to International Security*, Cambridge: Polity Press.

Fierke, K.M. (2002), "Links Across the Abyss: Language and Logic in International Relations", *International Studies Quarterly*, 46, 331-354.

Foucault, Michel (1997), *Birth of Biopolitics*, Basingstoke: Palgrave Macmillan (2008).

Foucault, Michel (1999), *Seksuaalisuuden historia – tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*, suom. Kaisu Sivenius, Tampere: Gaudeamus.

Foucault, Michel (2003), *Society Must Be Defended*, Picador: New York.

George, Jim (1994), *Discourses of Global Politics – A Critical (Re)Introduction to international Relations*, Critical Perspectives on World Politics, Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Hall, Stuart (suom.) (1999), *Identiteetti*, suomentanut Lehtonen, Mikko – Juha Herkman, Tampere: Vastapaino (2002, 2.painos).

Hankiss, Elemér (2001), *Fears and Symbols*, New York: Central European University Press.

Hansen, Lene (2006), *Security as Practice*, The New International Relations Series, New York: Routledge.

Hanski, Ilkka; Lindström, Jan; Niemelä, Jari; Pietiläinen, Hannu & Ranta, Esa (1998), *Ekologia*, Porvoo: WSOY.

Harle, Vilho & Kari Laitinen (2004), "Turvallistaminen, sota ja järjestys muuttuvassa kansainvälisessä järjestelmässä", *Kosmopolis*, 34 (2), 4-8.

Hayward, Tim (1994), *Ecological Thought – An Introduction*, Cambridge: Polity Press.

Heidegger, Martin (2000), *Oleminen ja aika*, Tampere: Vastapaino.

Hepburn, Caroline & Nicholas Stern (2008), "A new global deal on climate change", *Oxford Review of Economic Policy*, 24 (2), 259–279.

Herz, John H. (1959), *International Politics in the Atomic Age*, New York: Columbia University Press, sixth paperback printing (1970).

Hobbes, Thomas (1651). *Leviathan or the Matter, Forme, & Power of a Common-wealth Ecclesiasticall and Civill*, Hamilton: McMaster University Archive of the History of EconomicThought., (1999).

[http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1956/19560001/19560001\\_2](http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1956/19560001/19560001_2), luettu 3.9.2009

Hurrell, Andrew (1994), "A Crisis of Ecological Viability? Global Environmental Change and the Nation State", *Political studies*, 42 (4), 146-165.

Hurrell, Andrew (1995), "International Political Theory and the Global Environment". Teoksessa: Booth, Ken & Smith, Steve 1995 (toim.), *International Relations Theory Today*, 129-153. Cambridge, Polity Press.

Huymans, Jef (1995), "Defining Social Constructivism in Security Studies: The Normative Dilemma of Writing Security", *Alternatives* 27 (special issue), 41-62.

Huysmans, Jef (1998), "Security! What Do You Mean? From Concept to Thick Signifier" *European Journal of International Relations* 42 (2), 226-255.

IPCC esite (2004), *16 Years of Scientific Assessment in Support of the Climate Convention*, <http://www.ipcc.ch/pdf/10th-anniversary/anniversary-brochure.pdf>, luettu 17.02.2009

IPCC esittely, *organisaatiokuvaus*, <http://www.ipcc.ch/organization/organization.htm>, luettu 3.11.2009.

Jaeger, Hans-Martin (2007), "'Global Civil Society' and the Political Depoliticization of Global Governance", *International Political Sociology*, 1, 257-277.

Jokinen, Arja – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (1993), *Diskurssianalyysin aakkoset*, Tampere: Vastapaino (2000, 2.painos)

Jokinen, Arja – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (1999), *Diskurssianalyysi liikkeessä*, Tampere: Vastapaino (2002, 2.painos)

Jokinen, Arja – Kirsi Juhila (1991), *Diskursseja rakentamassa: näkökulma sosiaalisten käytäntöjen tutkimiseen*, Tampere: Tampereen yliopisto.

Keating, Michael (2009), "Rescaling Europe", *Perspectives on European Politics and Society*, 10 (1), 34-50.

Krause, Keith & Michael Williams (1996), "Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods", *Mershon International Studies Review*, 40, 229-254.

Krause, Keith & Michael Williams (toim.) (1997), *Critical Security Studies: concepts and cases*, London: UCL Press.

Kyoto Protocol, United Nations Convention on Climate Change, *Kyoto Protocol esittely*, [http://unfccc.int/kyoto\\_protocol/items/2830.php](http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php), luettu 4.11.2009.

United Nations Convention on Climate Change, *The Mechanisms under the Kyoto Protocol*, [http://unfccc.int/kyoto\\_protocol/mechanisms/items/1673.php](http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/items/1673.php), luettu 5.11.2009.

Laclau, Ernesto – Chantal Mouffe (1987), "Post-Marxism without Apologies". *New Left Review*, 166, 79-106.

Laitinen, Kari (1998), "Ympäristöturvallisuuden käsitteellisistä ongelmista", *Kosmopolis*, 28 (3), 37-78.

Laitinen, Kari (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka*, Tampere: Studia politica Tamperensis, Tampereen yliopisto.

Laitinen, Kari (2005), "Kansainvälisen politiikan imperatiivit – Kansallinen turvallisuus, järjestys ja turvallistaminen Yhdysvaltain globaalien valtapolitiikan selittäjinä", *Kosmopolis*, 35 (1), 42-57.

Laitinen, Kari (2005b), "Turvallisuusrajat muuttuvien uhkien maailmassa", *Kosmopolis*, 35 (2), 7-21.

Linklater, Andrew (2005), "Political Community and Human Security". Teoksessa: Booth, Ken, *Critical security studies and World Politics*, 113-132. London: Lynne Rienner Publishers.

Macneill, Jim (1989-90), "The Greening of International Relations", *International Journal*, Canadian Institute of International Affairs, 45 (winter), 1-190.

Matlary, Janne (2004), "The Legitimacy of Military Intervention: How Important is a UN Mandate?", *Journal of Military Ethics*, 3 (2), 129-141.

Milliken, Jennifer (1999), "The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods", *European Journal of International Relations*, 5 (2), 225-254.

NEAA, Netherlands Environmental Assessment Agency (2008), *Global CO2 emissions: increase continued in 2007*, <http://www.pbl.nl/en/publications/2008/GlobalCO2emissionsthrough2007.html>, luettu 4.11.2009.

Page, Edward (2008), "Distributing the burdens of climate change", *Environmental Politics*, 17 (4), 556-575.

Paterson, Matthew 1992, "Global Warming". Teoksessa: Thomas, Caroline, *The Environment in International Relations*, 155-237. London: The Royal Institute of International Affairs.

Rose, Nikolas & Pat O'Malley & Mariana Valverde (2006), "Governmentality", *Annual review of law and social science*, 2 (1), 83-104.

Royal Economic Society 2006, Press Release for RES Annual Lecture by Sir Nicholas Stern <http://www.res.org.uk/society/mediabriefings/pdfs/2007/0711/stern.pdf>, luettu 2.3.2008.

S/RES/1308/2000, *Security Council resolution 1308: HIV/AIDS and international peacekeeping operations*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/536/02/PDF/N0053602.pdf?OpenElement>, luettu 15.11.2009.

S/RES/1325/2000, *Security Council resolution 1325: Women, Peace and Security*, [http://www.un.org/events/res\\_1325e.pdf](http://www.un.org/events/res_1325e.pdf), luettu 20.11.2009.

S/RES/1625/2005, *Security Council Resolution 1625: Threats to International Peace and Security*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/510/64/PDF/N0551064.pdf?OpenElement>, luettu 07/2009.

- Saussuren semiotiikka (S.N.),  
<http://www.uta.fi/viesverk/johdviest/merkkulttuuri/semiotiikka.html>, luettu 27.10.2008.
- SC (1992), Note by the President of the Security Council (1992), S/23500, 31.01.1992.  
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/UNRO%20S23500.pdf>, luettu 30.10.2009.
- Searle, John (1969), *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, John (1995), *The Construction of Social Reality*, London: Penguin Books.
- Siimes, Suvi-Anne, *Suomi ja kansainvälisen toiminnan uudet haasteet*, puhe eduskuntapäälliköille, 8/2002,  
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=57526&contentlan=1>, luettu 3.11.2009.
- Sokoloski, Henry (2003), "Taking Proliferation Seriously", *Policy Review*, October & November, 51-64.
- Stern report (2006), STERN REVIEW: The Economics of Climate Change, Executive Summary, [http://www.hm-treasury.gov.uk/d/Executive\\_Summary.pdf](http://www.hm-treasury.gov.uk/d/Executive_Summary.pdf), luettu 08/2009.
- Thomas, Caroline (1992), *The Environment in International Relations*, London: The Royal Institute of International Affairs.
- Tickner, J.A. (1992), *Gender in International Relations - feminist perspectives on achieving global security*, 46-86. New York: Columbia University Press.
- Trombetta, Maria Julia, (2007), "Prevention or securitization? Contending perspectives on security", *Network Industries Quarterly* | 9 (3), 9-10.
- Ullman, Richard (1983), "Redefining Security", *International Security*, 8 (1), 129-153.
- UN (2000), Press release: "SECURITY COUNCIL HOLDS DEBATE ON IMPACT OF AIDS ON PEACE AND SECURITY IN AFRICA", SC/6781.  
<http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000110.sc6781.doc.html>, luettu 09/2009.
- UN (2008), Security Council/9246: Report of the Secretary-General on children and armed conflict, <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9246.doc.htm>, luettu 07/2009.
- UNCED, *UN Conference on Environment and Development (1992)*,  
<http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>, luettu 5.11.2009.
- UNCHE, United Nations Conference on Human Environment (1972), *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*, Stockholm: United Nations 16.6.1972.

- UNDP, United Nations Development Program report (1994), *New Dimensions of Human Security*,  
<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1994/chapters/>, luettu 5.11.2009.
- UNEP, United Nations Environment Programme, *Rio Declaration on Human Environment*,  
[\[http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163](http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=78&ArticleID=1163), luettu 11.06.09
- UNFCCC, United Nations Framework Convention on Climate Change (1992),  
<http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>, luettu 11.6.2009.
- UNFCCCb, Kyoto Mechanisms,  
[http://unfccc.int/kyoto\\_protocol/mechanisms/items/1673.php](http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/items/1673.php), Luettu 28.11.2009.
- United Nations World Commission on Environment and Development – the Brundtland Commission, *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*,  
<http://www.worldinbalance.net/agreements/1987-brundtland.php>, luettu 20.7.2009.
- Van Dormael, A. (1978), *Bretton Woods : birth of a monetary system*, London: MacMillan.
- Vaughan, Geoffrey M. (2002), *Behemoth Teaches Leviathan: Thomas Hobbes on Political Education*, Lanham, MD: Lexington Books.
- Vuori, Juha A. (2008), "Illocutionary Logic and Strands of Securitization", *European Journal of International Relations*, 14 (1), 65–99.
- Wæver, Ole, 1995. "Securitization and Desecuritization". Teoksessa Ronnie D. Lipschutz (toim.), *On Security*, 46-86. New York: Columbia University Press.
- Walker, R.B.J. (1986), Culture, Discourse, Security, *Alternatives*, 11 (4), 485-504.
- Walker, R.B.J. (1990), "Security, Sovereignty and the Challenge of World Politics" *Alternatives*, 15 (1), 3-27.
- Walt, Stephen M. (1991), "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 35, 211-239.
- Werner, Suzanne (1997), "In Search of Security: Relative Gains and Losses in Dyadic Relation", *Journal of Peace Research*, 34 (3), 289-302.
- Werner, Wouter G. & Jaap H. De Wilde (2001), "The Endurance of Sovereignty", *European Journal of International Relations*, 7 (3), 283-313.
- Wight, Martin (1966) "Why is there no International Theory?". Teoksessa: Herbert Butterfield - Martin Wight (toim.), *Diplomatic Investigations. Essays in the Theory of International Politics*, 17–34. London: Alan and Unwin.



Williams, Michael J. (2003), "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 47, 511–531.

Wittgenstein, Ludwig (1984), *Tractatus, eli, Loogis-filosofinen tutkielma*; suom. Heikki Nyman, Helsinki: WSOY.

Yhdistyneiden Kansakuntien Peruskirja,

[http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1956/19560001/19560001\\_2/](http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1956/19560001/19560001_2/), luettu 30.11.2009.

Young, Oran R. (2001), "Inferences and Indices: Evaluating the Effectiveness of International Environmental Regimes", *Global Environmental Politics*, 1 (1), 99-121.

Young, Oran R. (1994), *International Governance*, Ithaca: Cornell University Press.